

Міністерство освіти і науки України
 Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
 (повне найменування вищого навчального закладу)
 Факультет економіки та менеджменту
 (назва факультету)
 Економічної кібернетики
 (повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

магістр

(освітній рівень)

на тему: **«Підвищення економічної ефективності заходів реалізації
 стратегії розвитку регіону в контексті децентралізації (на прикладі
 Шумської міської ради Тернопільської області)»**

Виконав: студент 6 курсу, групи ПКмз-61
 спеціальності 051 «Економіка»
 (шифр і назва спеціальності)

 (підпис) Попов М.С.
 (прізвище та ініціали)

Керівник _____
 (підпис) Різник Н.М.
 (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль _____
 (підпис) Берестецька О.М.
 (прізвище та ініціали)

Рецензент _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Тернопіль – 2019

Анотація

Попов М.С. «Підвищення економічної ефективності заходів реалізації стратегії розвитку регіону в контексті децентралізації (на прикладі Шумської міської ради Тернопільської області)». – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр за спеціальністю 051 «Економіка» - Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль. 2019.

Магістерську роботу виконано на 113 аркушах, містить 24 рисунки, 42 таблиці, додатки на 6 сторінках. В ній використано 41 літературне джерело, а саме статті, монографії, автореферати дисертацій, підручники, електронні ресурси з тематики оцінки та підвищення ефективності реалізації стратегій регіонального розвитку.

Об'єкт дослідження: методика оцінки ефективності реалізації стратегії розвитку регіонів.

Предмет дослідження: стратегія розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади.

Методи дослідження: економіко-математичне моделювання, кореляційно-регресійне прогнозування, SWOT-аналіз, стратегічний аналіз, проектний аналіз.

В першому розділі розкрито теоретичні основи забезпечення стратегічного розвитку регіонів в умовах децентралізації. В другому розділі проведено аналіз ефективності стратегії розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади. В третьому розділі запропоновано шляхи удосконалення інформаційного механізму щодо ефективного розподілу коштів. У спеціальній частині проведено моделювання оцінки пріоритетності регіону за домінантними елементами соціально-економічного розвитку. В п'ятому розділі проведено організаційно-економічне обґрунтування заходів реалізації стратегії розвитку Шумської ОТГ. В шостому розділі розглянуті питання охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: основні засоби, основні фонди, капітал, ефективність, моделювання.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	10
1.1. Поняття, характеристика та планування стратегічного розвитку регіонів	10
1.2. Теоретичні аспекти децентралізації в Україні	20
1.3. Оцінка ефективності стратегії розвитку регіону в умовах децентралізації	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ШУМСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	35
2.1. Загальна характеристика Шумської ОТГ	35
2.2. SWOT - аналіз Шумської об'єднаної територіальної громади	51
2.3. Аналіз стратегії розвитку Шумської ОТГ	54
Розділ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО РОЗПОДІЛУ КОШТІВ	61
3.1. Механізм ефективності розподілу коштів по елементах витрат обмінних операцій	61
3.2. Використання проектного механізму оцінки розподілу коштів загального фонду за структурою видових елементів витрат	67
3.3 Прикладні аспекти індексного механізму ефективності формування дохідної частини бюджету Шумської ОТГ	73
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА	78
РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ШУМСЬКОЇ ОТГ	86
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	96
6.1. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці	96

6.2. Забезпечення державного управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	99
6.3. Організація фінансування та матеріального забезпечення заходів цивільного захисту населення і територій	107
ВИСНОВКИ	111
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	114
ДОДАТКИ	119

ВСТУП

Процеси децентралізації, які активно реалізуються в межах регіонів, спрямовані передусім на покращення добробуту громадян, що проживають на цих територіях, відновлення соціальної справедливості, розбудови інфраструктури та забезпечення стабільного стратегічного розвитку. Основні постулати реалізації децентралізації в Україні, базуються на тому, що органи місцевої влади краще знають як розпоряджатися заробленими коштами і які найбільш пріоритетні напрямки розвитку є привабливими для конкретної території. Слід зауважити, що процеси децентралізації відбуваються на фоні об'єднання територіальних громад, які фактично втрачають можливість автономного прийняття управлінських рішень, делегуючи ці повноваження до новообраного центрального органу влади, вже об'єднаної територіальної громади. Протягом останніх років, процеси децентралізації реалізуються з перемінним успіхом, обумовленим як загальнодержавною економічною кризою, наявністю військового конфлікту так і низькою ініціативністю управлінців на місцях.

Надання об'єднаним територіальним громадам, права розпоряджатися більшою частиною зароблених в громаді фінансових ресурсів, повинно стимулювати активний розвиток територій та підвищувати соціально-економічні стандарти життя. Однак, не слід забувати, що досягнення такої позитивної мети, повинно відбуватись у комплексі з системним контролем цільового використання коштів як на місцевому рівні так і державою. Як показав державний аудит витрачання фінансових ресурсів територіальними громадами, їх ефективність використання не лише викликає питання доцільності розподілу, але й взагалі використовуються не за призначенням. Це пояснюється рядом причин, серед яких можна виділити наступні: низький рівень кваліфікації управлінців ОТГ, відсутність в управлінців ОТГ чіткого бачення стратегічного розвитку громади, подекуди відсутність прозорості витрачання коштів, низька активність громади щодо забезпечення контролю над витрачанням фінансів, переважання власних інтересів управлінців над інтересами громади і т.д.

З метою усунення або хоча б мінімізації впливу зазначених негативних чинників, під час розробки і впровадження стратегії розвитку регіонів, надважливо провести науково-дослідне економічне обґрунтування всіх без винятку етапів реалізації стратегії розвитку регіонів та розробити дієвий механізм контролю за витрачанням ресурсів, який забезпечить прозорість і безальтернативність у прийнятті ефективних управлінських рішень. В цьому контексті, розробка ефективної стратегії розвитку регіонів, яка буде базуватись на наукових підходах і передовому досвіді розвинених країн світу, є актуальним завданням сьогодення.

Мета і завдання дослідження. Дослідити сучасний стан державної політики децентралізації та вивчити досвід стратегічного розвитку успішних територіальних громад, і на підставі цього запропонувати економічно обґрунтовані заходи реалізації стратегії розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади.

З метою досягнення поставленої мети вирішені наступні завдання:

- розкрити сутність стратегічного розвитку регіонів;
- охарактеризувати процедуру розробки стратегій розвитку та етапи планування;
- дослідити теоретичні аспекти процесів децентралізації в Україні;
- вивчити методичні підходи до оцінки ефективності стратегії розвитку регіонів в умовах децентралізації;
- дати загальну характеристику Шумської об'єднаної територіальної громади;
- провести SWOT - аналіз Шумської об'єднаної територіальної громади;
- проаналізувати існуючу стратегію розвитку Шумської ОТГ;
- виявити резерви та відзначити перспективні напрямки розвитку Шумської ОТГ;
- розробити економіко-математичну модель стратегії розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади;
- скласти прогнозну модель показників ефективності реалізації стратегії розвитку Шумської ОТГ;

- провести організаційно-економічне обґрунтування заходів реалізації стратегії розвитку Шумської ОТГ.

Об'єктом дослідження є методика оцінки ефективності реалізації стратегії розвитку регіонів.

Предметом дослідження є стратегія розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади.

Методи дослідження: економіко-математичне моделювання, кореляційно-регресійне прогнозування, SWOT-аналіз, стратегічний аналіз, проектний аналіз.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Поняття, характеристика та планування стратегічного розвитку регіонів

Пріоритетним напрямком стратегічного розвитку України в умовах євроінтеграційного вектору розвитку є якісна децентралізація регіонів. Сучасне реформування територіальної організації влади на засадах децентралізації, повинне забезпечити кардинальну зміну фундаментальних принципів управління розвитком територіальних громад та є важливою передумовою вирішення комплексу системних проблем соціально-економічного розвитку України. Можна виділити низку основних завдань реформування, а саме: досягнення оптимального розподілу повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, створення спроможних територіальних громад і підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів, дотримання балансу загальнодержавних інтересів із інтересами населення регіонів та ОТГ [16].

Дослідженню теоретичних основ, проблем і перспектив регіонального розвитку, присвячені наукові праці Білика Р., Безверхнюк Т., Бутка М., Вакуленка В., Данилишина Б., Долішнього М., Дорогунцова С., Крайник О., Неми О., Подоляка Л. та інших. Питаннями стратегічного планування розвитку регіонів та зокрема, формулювання пріоритетів, займаються окремі дослідники як в Україні, так і за кордоном. Д.А. Ісаченко [6] вважає, що з метою подальшого збалансування соціально-економічного розвитку регіонів України необхідно, щоб стратегії розвитку регіонів відповідали не лише основним напрямам розвитку держави, але й світовим принципам сталого розвитку.

Інноваційні сценарії орієнтовані на активніше упровадження науково-технічних досягнень та розвиток інноваційної інфраструктури. Автор даної статті разом із колегами також висловлюють доцільність застосування

інноваційних підходів до розробки пріоритетів стратегій регіонального розвитку і формування таких стратегій [39].

Подібні методологічні проблеми щодо формування стратегій спостерігаємо і в інших країнах. Зокрема, слід відмітити роботи А. Швецова [40, с. 31-32]. Він зазначає, що серйозним недоліком сучасної практики стратегічного планування на регіональному рівні є домінування галузевого підходу і недооцінка просторової структури економіки і соціальної сфери. У процесі розробки регіональних стратегій територіальні проблеми, пов'язані з розвитком міст і муніципальних районів, відходять на другий план.

Б.С. Жихаревич [5] вказує необхідність визначення методики оцінки витрат на стратегічне планування та методики оцінки результатів, щоб оцінити ефективність стратегічного планування розвитку регіону. Крім того, існує не менш складна проблема оцінки різномірних результатів процесу розробки і реалізації стратегії. А.С. Маршалова та А.С. Новосьолов [10, с. 57-58] стверджують, що розробка стратегії розвитку регіону є тією загальною платформою, рух якої покликаний забезпечити взаємовигідний розвиток бізнесу й території в інтересах населення регіону. Автори вказують на важливість стратегічного управління розвитку регіонів, завдяки чому на основі реалізації нової моделі регіонального управління стане можливим ухвалювати рішення, які реально виконати з погляду наявності відповідних фінансових можливостей регіону.

“Регіон” – це частина території країни зі специфічними природно-кліматичними та соціально-економічними умовами, що має чітко означені адміністративні межі, власні органи управління. На території регіону створюються матеріальні та соціальні блага, необхідні для проживання населення та здійснення виробничої діяльності [35].

У наукових публікацій, присвячених стратегічному розвитку регіонів, регіональний розвиток розглядають як систему, у якій відбувається виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ та послуг, і як систему з внутрішнім механізмом відтворення, яка містить, окрім системних властивостей, і специфічні риси: регіональні умови відтворення валового

суспільного продукту, основних фондів і робочої сили, джерела капіталовкладень і витрат та утримання невиробничої сфери, особливості розподілу регіональних трудових ресурсів, соціальні та національні фактори тощо [3]; як режим функціонування регіональної системи, який орієнтований на позитивну динаміку параметрів рівня та якості життя населення, забезпечену стійким, збалансованим, соціально-орієнтованим відтворенням власне соціального, господарського, ресурсного та екологічного потенціалу території [36]; процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах [22]. Він є процесом нагромадження закономірних, позитивних і незворотних змін, які призводять до зростання рівня життя населення в довгостроковій перспективі.

Кожен регіон має власні особливості розвитку, проблеми і ресурсні спроможності для їх виконання. Відповідно мають різнитися і пріоритети розвитку. Зокрема, для працenaдлишкових регіонів західної України нагальним є створення економічно ефективних робочих місць з метою повернення працівників з-за кордону. Для промислових регіонів східної України актуальними є завдання реструктуризації підприємств, оновлення виробничої бази, модернізації переробних галузей. Також вагомим для цих регіонів є забезпечення населення якісною питною водою. Тобто, під час вибору пріоритетів розвитку кожному регіону слід враховувати реальну продуктивну спроможність місцевої економіки, галузеву структуру господарства, специфіку виробничого та ресурсного потенціалу, кон'юнктуру внутрішнього та зовнішнього ринку, виробничу спеціалізацію та кооперування виробництва, торгівельні зв'язки з іншими регіонами та країнами, інвестиційний клімат [39].

Економіка кожного регіону має тісні взаємозв'язки з економіками інших регіонів, і в першу чергу – сусідніх. Відповідно, пріоритети розвитку регіонів певною мірою мають бути взаємопов'язаними. У первинних регіональних стратегіях неможливо було оцінити ступінь зв'язку пріоритетів певних регіонів із пріоритетами сусідніх регіонів, оскільки питання міжрегіонального та транскордонного співробітництва або були відсутні у первинних стратегіях, або прописувались дуже стисло і без суттєвого змістового наповнення, загальними

фразами. Така ситуація призводила до сприйняття ролі міжрегіонального та транскордонного співробітництва за залишковим принципом, що збільшувало ризики формування замкненої регіональної економіки, зосередження регіонів винятково на власних проблемах розвитку. Не відображалися й питання, що мали спільне значення для даного регіону та сусідніх з ним регіонів [38].

Стратегічне планування є процесом здійснення сукупності систематизованих і взаємопов'язаних заходів щодо визначення довгострокових цілей та пріоритетних напрямів розвитку окремих галузей економіки або територій [25]. Воно охоплює систему довго-, середньо- та короткострокових планів, проектів і програм. Однак головний змістовий акцент робиться на довгострокові цілі та шляхи їх досягнення [1].

Стратегічне планування регіонального розвитку в Україні було запроваджено Законом “Про стимулювання розвитку регіонів” № 2850-IV від 08.09.2005 р. [23]. Державна стратегія регіонального розвитку є основою для розроблення середньострокових програм соціально-економічного розвитку регіонів, регіональних стратегій розвитку, державних цільових програм в окремих сферах соціально-економічного розвитку, державних цільових програм із подолання депресивності окремих територій, щорічних програм регіонального розвитку [14]. Безпосередньо зміст та реалізація зазначеної вище стратегії визначається Порядком розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації [17], а також Порядком підготовки, укладання та виконання угоди щодо регіонального розвитку відповідно до регламенту [18]. Взаємоузгодження процесу стратегічного планування та реалізації стратегії забезпечується шляхом застосування двох схем координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування: горизонтальної – на рівні центральних органів виконавчої влади; вертикальної – на рівні центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування різних територіальних рівнів, недержавних інституцій (громадських об'єднань і підприємницьких структур, залучених до регіонального розвитку) [14].

До основних правових документів, які визначають зміст процесу розвитку країни, належать: Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” [28] і Стратегія національної безпеки України [29], які загалом не узгоджуються між собою та не пов’язані з формуванням та виконанням бюджету України. Перші стратегічні документи на регіональному рівні формувались без урахування загальнонаціональних інтересів. Тому існує необхідність гармонізації стратегічних документів, їх актуалізації та адаптації до сучасних вимог. Інструментами реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, окрім іншого, є регіональні стратегії, які по суті є стратегічними планами розвитку регіонів, із визначенням цілей, завдань, пріоритетів, напрямів їх сталого економічного і соціального розвитку на довгостроковий період.

Процедура формування, моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій визначено Постановою Кабінету Міністрів України № 932 від 11.11.2015 р. [19]. Регіональна стратегія розвитку є документом, що визначає тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіону, стратегічні та оперативні цілі, пріоритети розвитку на відповідний період, основні завдання, етапи та механізми їх реалізації, систему моніторингу та оцінки її результативності [11]. Регіональні стратегії розробляються з урахуванням положень Державної стратегії регіонального розвитку, а процес планування починається зі стратегічної платформи, яка є довгостроковою стратегічною складовою. Операційна частина стратегії складається з планів розвитку щодо трьох компонентів сталого розвитку: економіка, соціум, екологія та операційна короткострокова частина, що складається з плану реалізації, плану моніторингу та оцінки, а також плану з нарощування потенціалу. Водночас регіональні стратегії розвитку є основою для розроблення регіональних цільових програм, щорічних програм економічного і соціального розвитку регіонів та відповідних бюджетів, угод щодо забезпечення регіонального розвитку [14].

На даний час не існує універсальної нормативної бази, яка б визначала порядок та вимоги до розробки стратегії розвитку територіальних громад. Однак, в Україні працюють різноманітні іноземні програми технічної підтримки, спрямовані на допомогу містам у розробці їх стратегій розвитку. Доцільно

погодитись із думкою експертів [32], що досвід роботи над стратегіями міст, як і регіонів, можна використати також для розробки стратегії розвитку територіальної громади. ОТГ є досить великими територіальними утвореннями і в межах своїх територій мають різні локальні складові, які фактично є зменшеною копією регіону. Окрім того, Державна стратегія регіонального розвитку базується на філософії збільшення конкурентоспроможності регіонів та забезпечення єдності всього державного простору, а також покращення якості життя населення незалежно від місця проживання.

Описані стратегії утворюють систему стратегічного планування, яка є основою для комплексної системи стратегічного управління. Короткострокові програми розробляються щорічно у погодженні з проектом відповідного бюджету на наступний період. Програма соціально-економічного розвитку визначає річні параметри та є базою розроблення бюджетів і основним документом розвитку територіальних громад. У процесі розробки програми враховується економічна діяльність всіх суб'єктів господарювання, розміщених на відповідній території, незалежно від форм власності та підпорядкування. До складу цієї комплексної програми повинні включатись показники, завдання і заходи, визначені у національних, державних, регіональних та місцевих цільових програмах розвитку [14]. Програми є основним інструментом реалізації стратегії регіонального розвитку та інтегрують взаємозалежні і взаємопов'язані в часі проекти, спрямовані на розвиток виявлених переваг та мінімізацію ризиків. Кожна з таких програм вирішує завдання забезпечення соціально-економічного розвитку регіону загалом та її територій з врахуванням вимог сталого розвитку територій і змін у територіально-адміністративному поділі в межах області.

На думку Шевченко О.В. [38] пріоритет регіонального розвитку може мати такі сутнісні характеристики:

- інноваційний характер – які принципово нові технології та розробки будуть упроваджені у результатів реалізації пріоритету – наскільки використовуватимуться нові організаційні механізми стимулювання регіонального розвитку (зокрема, кластери);

- ресурсна ефективність (у першу чергу – енергоефективність) – наскільки реалізація пріоритету дозволить зменшити споживання певного виду ресурсу;
- вирішення проблем розселення і працевлаштування – скільки може бути створено робочих місць і яким буде коефіцієнт їх навантаження;
- соціальний ефект – наскільки покращиться рівень життя населення;
- сутність пріоритету – пріоритет є простим віддзеркаленням загальнонаціонального пріоритету чи його подальшим розвитком і удосконаленням;
- масштаб охоплення пріоритету – пріоритет є наскрізним для ієрархії рівнів управління (держава – регіон – територія) чи локальним (для певного регіону або для групи регіонів, для окремої території);
- термін дії реалізованого пріоритету і наслідки – довгостроковий вибуховий ефект, середньострокова інерційність, короткотермінове задоволення внутрішніх потреб регіону.

З метою систематизації та покращення підходу до планування та імплементації регіонального розвитку, як частина Програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» (ППРРУ) була розроблена методологія інтегрованого планування регіонального розвитку в Україні. Вона є основою для систематичного запуску і реалізації процесів регіонального розвитку «знизу вгору», які в Україні або відсутні, або є дуже фрагментарними.

Реалізація стратегії відбувається в іншій послідовності, починаючи з плану реалізації, який містить проекти і програми, потім - компонентні плани і, нарешті - досягнення стратегічних цілей та бачення розвитку (рис. 1.1).

Соціально-економічний аналіз (СЕА) є важливою, але не єдиною складовою процесу розробки СРР, тому не може розглядатись окремо від інших етапів роботи. Проте саме СЕА лягає в основу розробки можливих сценаріїв розвитку, визначення сильних та слабких сторін регіону (рис. 1.2).

Обґрунтований аналіз ситуації дозволяє членам Робочої групи краще зрозуміти актуальний стан та тенденції в економічній, соціальній та екологічній сферах регіону. Цей аналіз також створює потужну основу для своєчасного

виявлення бажаних і небажаних змін в регіоні, а також основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо регіонального розвитку.

Рис. 1.1. Реалізація стратегії регіонального розвитку [12]

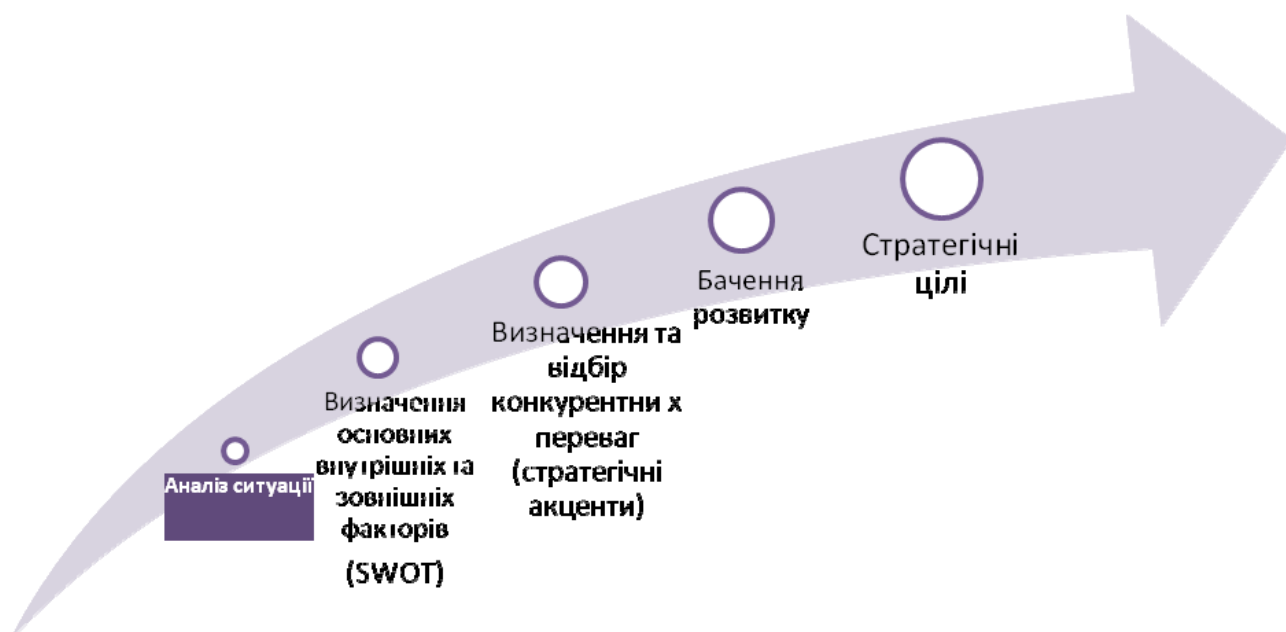

Рис. 1.2. Соціально-економічний аналіз регіону [12]

Для того, щоб мати можливість оцінити вплив реалізації стратегії на рівні стратегічних цілей, рекомендується враховувати ключові соціально-економічні

та екологічні зміни, які відбулися в регіоні. Бази даних та контакти, напрацьовані в ході підготовки соціально-економічного аналізу, дозволять регулярно виявляти зміни щодо факторів, які є предметом спостережень і аналізу. Зібрані дані з аналізу ситуації є точкою відліку щодо визначення подальшого прогресу, яке зазвичай фокусується на наступному:

- кількість і вартість інвестицій в економіку регіону,
- кількість нових робочих місць та їх вплив на рівень безробіття,
- рівень прибутку компаній,
- кількість підприємств на 1000 жителів,
- зростання чисельності населення,
- зміни в частці освіченого населення (з розбивкою за середньою та вищою освітою, і по статі),
- зміни в охопленні території і населення житлово-комунальними послугами (за видами).

Найбільш поширені індикатори на рівні цілей компонентів наведені в табл. 1.1., а орієнтовані терміни по стадіях процесу розробки стратегії у табл. 1.2. [12]

Таблиця 1.1.

Індикатори на рівні цілей компонентів оцінки стратегічного розвитку

Компонент	Індикатори
Економічний розвиток	• зміни вартості експорту • кількість експортерів • зміна ВРП
Соціальний розвиток	• освіта (зміни в чисельності учнів у школах; число вчителів на 1000 мешканців; кількість студентів, які вступили до вузів; кількість студентів на 1000 мешканців) • охорона здоров'я (кількість лікарів на 1000 мешканців; кількість осіб, охоплених медичним страхуванням) • соціальний захист (зміни обсягів коштів, виділених на соціальний захист, зміни в кількості кримінальних злочинів) • комунальні послуги (кількість домогосподарств, що мають доступ до відповідних комунальних послуг, по типу)
Захист навколишнього середовища	• кількість компаній, які ввели нові стандарти якості • співвідношення між площами рубок та лісовідновлення • кількість нелегальних сміттєзвалищ • кількість оброблених (перероблених) відходів

Орієнтовні терміни по стадіях процесу розробки стратегії

Рівень (тижні)	Фаза (тижні)	Етап	терміни /тижні
Стратегічний (16-20)	Фаза підготовки (2-3)	Початок процесу розробки стратегії	2-3
Стратегічна платформа (14-17)	Аналіз ситуації	10	
SWOT-аналіз	1-2		
Стратегічне фокусування	1-2		
Бачення розвитку	1		
Стратегічні цілі	1-2		
Операційний (22-27)	Компонентні плани (14-17)	Компонентне фокусування	2
Цілі компонентів	3		
Програмування	6-8		
Досягнення та індикатори	2-3		
Схема фінансування	1		
Рамки реалізації (8-10)	План реалізації	3	
Фінансовий план	1		
План моніторингу і оцінки	2-3		
План зміцнення спроможності	2-3		

Загальновизнана у світі система індикативної оцінки стратегічного розвитку регіонів, яка базується на використанні трьох базисних компонент, а саме економічний розвиток, соціальний розвиток та захист навколишнього середовища, у контексті євроінтеграційного вектору розвитку України, обумовлює впровадження запропонованої оцінки у вітчизняні реалії. Це дозволить суттєво скоротити витрати на пошук альтернативних шляхів та використати економію часу на впровадження відповідних концептуальних реформ у тому числі з врахуванням реалізації затвердженої концепції децентралізації.

Зрозуміло, що будь-які плани та стратегії повинні бути орієнтованими в часі, відповідно дотримання графіку їх реалізації забезпечує ефективність розробки та впровадження стратегії розвитку регіону.

1.2. Теоретичні аспекти децентралізації в Україні

У наукових публікаціях поняття «децентралізація» є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні термін «децентралізація» (від латинського *de* – протиставлення, *centralis* – центральний) трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації [26, с. 249]. Фактично, це система розподілу функцій і повноважень між державним і місцевими рівнями управління із розширенням прав останніх. Роль децентралізації управління в процесах становлення інституту місцевого самоврядування є визначальною. Адже децентралізація є своєрідною системою управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоврядування [2].

На вимогу викликів політичних процесів, що відбуваються в державі й суспільстві на шляху до євроінтеграції 1 квітня 2014 року була схвалена Кабінетом Міністрів України концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Вона передбачає децентралізацію, створення належних матеріальних (майно, зокрема земля, що перебувають у власності територіальних громад), фінансових (податки та збори, що пов'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці) та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень [13, с. 22].

Крім того, територіальні громади отримають права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати свої майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад [24].

До основних завдань децентралізації відносять:

- передачу повноважень від органів виконавчої влади на рівень територіальних громад і закріплення за ними достатніх фінансових ресурсів;
- чітке розмежування повноважень між органами виконавчої влади та між різними рівнями органів місцевого самоврядування;
- посилення відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування за свої рішення перед виборцями і державою.

Історія децентралізації багато в чому склалася ще в XIX – на початку XX ст. Вона базується на висновках економічної теорії і, як правило, містить у собі наступні чотири тези:

1. Децентралізація забезпечує більш ефективне розміщення ресурсів у громадському секторі. Система, при якій рішення про розміщення ресурсів у суспільному секторі приймаються на регіональному і муніципальному рівні, робить суспільний вибір більш точним, дозволяючи враховувати місцеві особливості суспільних переваг.

2. Децентралізація сприяє росту підзвітності органів державної влади в питаннях витрачання бюджетних коштів. Суть даного аргументу полягає у тому, що при децентралізації зв'язок між сплаченими податками й отриманими суспільними благами і послугами виявляється більш прямим і прозорим, оскільки податки стягуються там, де здійснюються бюджетні витрати.

3. Наявність власної податкової бази спонукає регіональну і місцеву владу вживати заходів для її розширення, тобто заохочувати розвиток регіональних і місцевих економік.

4. Наділення регіональної і місцевої влади правом самостійно розпоряджатися бюджетними коштами стимулює їх до скорочення необґрунтованих витрат у суспільному секторі.

Найдокладніше питання децентралізації досліджені Ж. Веделем. Децентралізація, на його думку, полягає у передаванні владних повноважень не державним службовцям і органам, що представляють центральну владу, а іншим органам, що не знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні останній, переважно, які обрані населенням [9].

Варто зазначити, що в іноземній науковій правовій літературі наділення органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями часто розглядають як спосіб не децентралізації, а деконцентрації.

Оскільки «децентралізація» є одним із важливих компонентів демократичних реформ, сприяє прозорості у діяльності влади, то, узагальнюючи можна констатувати, що традиційно усталений погляд на децентралізацію як на процес, за якого в рамках централізованої держави утворюються самостійні

одиниці, що є носіями місцевого самоврядування (громади), потребує вироблення нових підходів до аналізу його змісту. На сьогодні необхідною умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є забезпечення балансу загальнодержавних інтересів не лише з інтересами територіальних громад, а й кооперація та координація цих інтересів на різних рівнях виконавчої влади. Важливо розрізняти типи децентралізації, оскільки вони мають різні специфічні характеристики, політичне значення і обумовлюють досягнення успіху. На початку 1980 р. існувало досить поширене твердження, що децентралізація має типи, кожний з яких включає відмінні форми (рис. 1.3).

Існує три типи децентралізації: політична, адміністративна і фінансова, а також три основні форми децентралізації – деконцентрація, деволюція і делегування.

Політична децентралізація – це, по-перше, передача владних повноважень органам влади на рівень управління, який нижчий центрального; по-друге, спільна розробка і реалізація політики шляхом залучення зацікавлених сторін. Політична децентралізація проявляється шляхом деволюції.

Прихильники політичної децентралізації вважають, що рішення, які прийняті шляхом широкого залучення громадськості, будуть кращими і більше відповідатимуть різноманітним інтересам суспільства, порівняно з тими рішеннями, які прийняті політичною владою на національному рівні [9]. Під цим визначенням розуміється, що вибори політичних представників від місцевих виборчих дільниць, дозволяють громадянам краще знати їх політичних діячів, і в свою чергу політичним діячам – вчасно реагувати на потреби і бажання своїх виборців.

Політична децентралізація часто потребує конституційних чи визначених законами реформ, розвиток політичних партій, посилення законодавства, створення місцевих політичних одиниць і підтримки ініціатив та інтересів громадських груп.

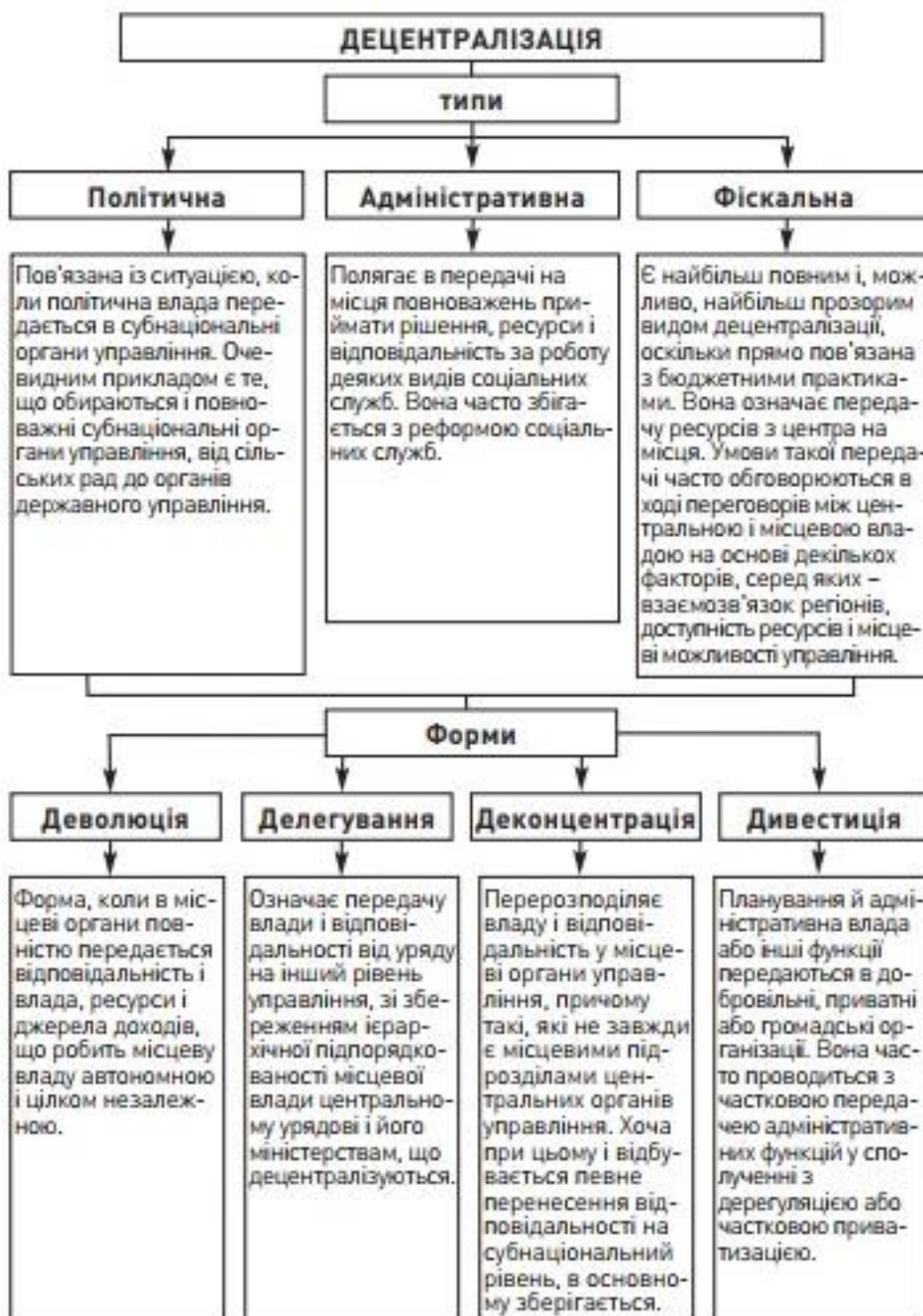

Рис. 1.3. Типи і форми децентралізації [9]

Фіскальна децентралізація – це делегування фінансових ресурсів та повноважень, формування дохідної частини бюджету [9].

Вона передає місцевим органам влади, приватним підприємствам фінансові засоби, повноваження збирати місцеві податки, а також право

визначати видатки місцевих бюджетів з метою виконання ними децентралізованих функцій.

Фінансово-бюджетну децентралізацію класифікують за наступними ознаками:

- самофінансування або відшкодування збитків виробництва шляхом плати користувачами за послуги;
- заходи часткового фінансування або виробництва, шляхом яких користувачі беруть участь у наданні послуг, розвитку інфраструктури шляхом фінансових внесків або вкладу робочої сили;
- розширення місцевих доходів (податки на нерухомість, продаж або непрямі платежі);
- трансферти, які переміщують загальні доходи від податків, що надаються центральним урядом місцевим органам влади для загальних або специфічних використання;
- надання дозволу на муніципальні запозичення або мобілізація грошових фондів місцевих органів влади через гарантування займу, кредитів.

Адміністративна децентралізація спрямована на делегування владних повноважень стосовно процесу розробки і прийняття рішень, ресурсів і повноважень для надання державних послуг у визначених сферах з центрального до нижчих рівнів влади, галузевих управлінь підвідомчих центральним органам влади, агенцій [9].

Адміністративна децентралізація стосується перерозподілу владних повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності щодо здійснення планування, фінансування і управління визначених державних функцій від центрального уряду і його органів до відповідних галузевих одиниць місцевих органів влади, підпорядкованим одиницям на всіх рівнях державного управління, напівавтономним державним органам влади, або регіональним органам влади, або асоціаціям (акціонерним товариствам), а також регіональним чи функціональним органам влади в межах визначеної території [27, с. 62].

Адміністративна децентралізація може лише переміщувати повноваження від центральних урядових посадових осіб у столиці до тих, хто

працює в регіонах, провінціях чи районах, а також це може супроводжуватись створенням сильного галузевого управління або наділення відповідними ресурсами і повноваженнями місцевих влад під наглядом міністерств.

Загальні характеристики децентралізації наступні:

1) держава може здійснювати децентралізацію влади в інтересах населення, на підставі закону, передаючи частину повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування;

2) децентралізація повноважень має відбуватись із урахуванням принципу субсидіарності, тобто таким чином, щоб передавати повноваження на максимально близький до громадянина рівень управління, який при цьому здатний виконати це повноваження ефективніше, ніж інші органи;

3) передаючи повноваження від органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування більш високого рівня адміністративно-територіального устрою на більш низький рівень, має бути забезпечено передачу необхідних для цього ресурсів і надано право органу місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень виходячи із місцевих особливостей [32].

1.3. Оцінка ефективності стратегії розвитку регіону в умовах децентралізації

Найбільш поширеними методами оцінювання рівня стратегічного розвитку регіону називають метод експертних оцінок та статистичний аналіз даних. Метод експертних оцінок вимагає більших витрат ніж метод статистичного аналізу, оскільки робота експертів – творча діяльність, що базується на високому рівні компетенції експерта, його володінні ситуацією. Проте, така оцінка не може бути позбавлена суб'єктивізму. Окрім того, експертна оцінка має базуватися на певній системі індикаторів. Разом з тим, оцінювання на підставі статистичного аналізу є найменш витратним для органів місцевого самоврядування, однак, таке оцінювання дає лише поверхневе уявлення про впровадження стратегії. Передусім це пов'язано з тим, що не всі показники мають статус статистичних і відповідно доступні у користуванні. По-

друге, оцінка виявляється однобічною, оскільки не вказує на причини, через які планові значення показників не відповідають фактичним. Тому найбільш оптимальною вбачається комбінація двох методичних підходів до оцінювання збалансованого розвитку регіону за результатами реалізації стратегій та планів.

Останнім часом, усе більше схилиються до інтегральної оцінки – визначення узагальненого інтегрального індексу рівня розвитку регіону, що, як правило, здійснюється з позицій поєднання економічного, соціального, екологічного аспектів стратегічного розвитку. Згідно з таким підходом інформація за різними складовими стратегічного розвитку регіону зводиться до єдиного показника – індексу стратегічного розвитку регіону, що дає можливість порівняння регіонів за інтегральним показником.

Основні аспекти стратегічного розвитку регіону слід вимірювати за показниками, які зводяться в однойменні групи. Економічні показники – відображають рівень економічного розвитку регіону, техніко-економічні результати та тенденції функціонування господарського комплексу, рівень інвестиційної активності в регіоні, рівень інновацій, тенденції науково-технічного прогресу. Соціальні показники – характеризують соціально-демографічні процеси в регіоні і рівень життя населення, стан трудових ресурсів, якість трудового потенціалу. Екологічні показники – свідчать про екологічний добробут, про адекватність заходів зі зниження негативного впливу на навколишнє середовище. Однак, не завжди інтегральне оцінювання рівня стратегічного розвитку регіону здійснюється з позицій поєднання усіх трьох аспектів. Залежно від складових інтегральної оцінки, у складі індексного підходу, який можна застосувати з метою оцінювання рівня стратегічного розвитку регіону, науковці розрізняють різні методи:

- комплексне оцінювання;
- якість життя як комплексний показник;
- індекс людського розвитку;
- всесвітній індекс конкурентоспроможності та інші.

У вітчизняній економіці переважає комплексне оцінювання стратегічного розвитку регіонів, що передбачає: визначення переліку показників, які

впливають на рівень стратегічного розвитку регіону та найбільш повно відображають трансформаційні зміни; групування показників за окремими аспектами стратегічного розвитку; розрахунок часткових індексів за цими аспектами або окремими напрямками; визначення узагальнюючого індексу. Результати комплексного оцінювання стратегічного розвитку регіону дозволяють у подальшому ранжувати регіони за рівнем розвитку, визначати середній показник інтегрованої оцінки, який може слугувати підставою оцінювання ступеня депресивності систем, останнє, у свою чергу, є свідченням того, що такі територіальні соціально-економічні системи “потребують державної допомоги” [31, с. 178]. Основні етапи комплексного інтегрального оцінювання рівня збалансованого розвитку регіону представлені на рис. 1.4.

Першочерговим етапом інтегрованого комплексного оцінювання рівня стратегічного розвитку регіону є підбір та обґрунтування системи показників, які використовуються для обчислення інтегрованої оцінки. Цільові індикатори можуть виражатися у показниках, які характеризують рівень економічного розвитку, якість життя населення тощо.

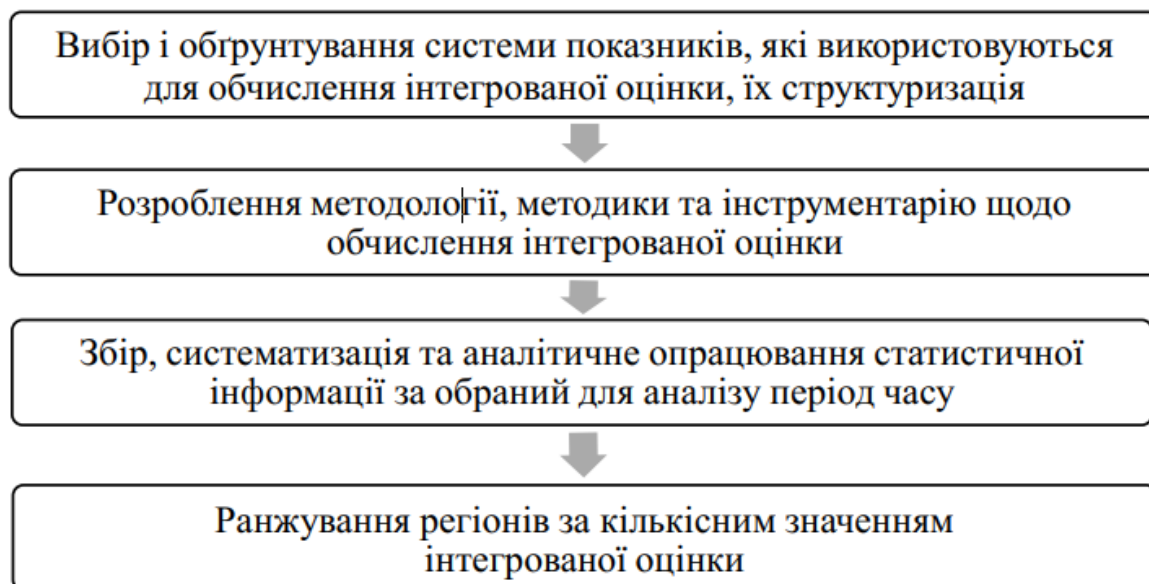

Рис. 1.4 Основні етапи комплексного оцінювання рівня збалансованого розвитку регіону [30]

Обґрунтовуючи вибір показників для комплексної інтегральної оцінки рівня стратегічного розвитку регіону за результатами реалізації стратегій, програм, планів, слід враховувати: по-перше, результати реалізації стратегічних

документів мають співставлятися з тією інформацією, яка береться за основу на початкових етапах їх розробки, а саме під час аналізу внутрішнього середовища, оцінювання потенціалу та позиціонування регіону серед інших; по-друге, у якості показників має виступати саме статистична інформація, попри застереження науковців із приводу її обмеженості через, передусім, те, що методика їх розрахунку єдина та загальновизнана в країні.

В процесі обґрунтування показників варто керуватися наступним Основу підбору усіх показників має становити стратегічна мета державного менеджменту – зростання добробуту суспільства за рахунок стимулювання економічного зростання.

Основною умовою покращення економічної та соціальної ситуації є активізація надходження інвестицій. Стратегічно зорієнтовані інвестиції сприятимуть вдосконаленню структури економіки, збільшенню її конкурентоспроможності за рахунок диверсифікації та інноваційності, а також підвищенню якості господарювання. Суб'єктивним фактором ефективності функціонування регіону варто визнати чисельність населення. З метою забезпечення зростаючого рівня добробуту громадян, заробітна плата має випереджати за темпами свого зростання чисельність населення, проте, через те, що прогрес пов'язується з автоматизацією, вона не має перевищувати темпи зростання інвестицій. Тому, з метою оцінювання рівня збалансованого розвитку регіону за результатами реалізації стратегічних документів доцільним є ранжування показників, які об'єднані у дві самостійні групи: основні – показники економічного розвитку регіону та додаткові – показники якості життя (рис. 1.5).

Першу групу складають показники економічного стану регіону, які дозволяють отримати системне уявлення про рівень розвитку регіону та вказують на покращення чи погіршення ситуації у поточному періоді порівняно з попереднім (тобто є відносними показниками). У їх складі пропонується розглядати:

- ВРП на душу населення – узагальнюючий показник економічного розвитку та один з тих, які дозволяють судити про соціально-економічний розвиток країни, у порівнянні з країнами ЄС;

- обсяг прямих іноземних інвестицій – виступає як база для підтримання високих показників економічного розвитку;

- інвестиції в основний капітал – дозволяють оцінити відтворювальні процеси в економіці;

- роздрібний товарооборот – відображає рівень економічної активності в регіоні;

- індекс споживчих цін – дозволяє врахувати інфляційні процеси в економіці.

Рис. 1.5 Типологія показників комплексного оцінювання рівня стратегічного розвитку регіону за результатами реалізації стратегій [30]

Другу групу складають показники якості життя, у їх складі, доцільно розглядати: природний приріст населення, рівень економічної активності

населення; рівень безробіття за методологію МОП; доходи населення; забезпеченість населення житлом.

Складові індексу стратегічного розвитку регіону із урахуванням їх типології, місця в інтегрованому показнику та вагомості представлені у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Складові індексу стратегічного розвитку регіону [30]

№ з/п	Показник	Місце в інтегрованому показнику
1. Основні показники (% до попереднього періоду)		
1.1	Темп зростання ВРП на одну особу	Узагальнюючий індикатор економічного розвитку
1.2	Темп зростання прямих іноземних інвестицій	База для підтримання високих показників розвитку
1.3	Темп зростання інвестицій в основний капітал	Оцінка процесів відтворення в економіці, майбутній потенціал розвитку економіки
1.4	Індекс роздрібного товарообороту	Ступінь задоволення базових потреб, рівень споживання матеріальних благ
1.5	Індекс споживчих цін	Врахування інфляційних процесів
2. Додаткові показники		
2.1	Коефіцієнт природного приросту (скорочення) населення	Показник демографічних процесів
2.2	Рівень економічної активності населення, % до населення віком 15-70 років	Зайнятість населення
2.3	Рівень безробіття (за методологією МОП)	Зайнятість населення
2.4	Темп зростання реальних грошових доходів, %	Платоспроможний попит населення
2.5	Забезпеченість населення житлом, м ² /особу	Можливість підтримувати комфортні умови проживання

Розробка методології та інструментарію обчислення інтегрованої оцінки стратегічного розвитку регіону є другим етапом комплексної інтегрованої оцінки. Оскільки, показники трансформаційних перетворень мають різні одиниці виміру та характеризують різні сторони розвитку регіону, відбувається їх нормування, що передбачає перехід до єдиних характеристик. Найбільш простим способом нормування показників є нормування за методикою ООН – розрахунок співвідношення різниці значення показника окремого регіону та величини максимального (мінімального) значення показника за даними різних регіонів до різниці між максимальним і мінімальним значенням показника.

Інколи, як відмічають у праці [34, с. 121], вдаються до нормування, коли значення конкретного показника порівнюється із середнім значенням цього показника за усією сукупністю територій. В інтегрований показник нормовані значення об'єднують за допомогою формули простої середньої арифметичної або середньої геометричної, а з метою врахування ступеня впливу кожного окремого показника на загальний показник вдаються до використання середньоарифметичної зваженої.

В Україні існують два підходи до комплексного оцінювання соціально-економічного розвитку регіону: підхід Міністерства економічного розвитку і торгівлі та підхід Державної служби статистики України. Підхід Міністерства економічного розвитку і торгівлі передбачає проведення рейтингової оцінки (та ранжування) регіонів окремо за кожним із 6 визначених напрямів і розрахунок загальної рейтингової оцінки у цілому за всіма напрямками. Основні напрями комплексного оцінювання наступні: економічний розвиток; інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність; державні фінанси; підтримка бізнесу; споживчий ринок; населення та ринок праці; житлово-комунальне господарство; освіта та охорона здоров'я; рівень злочинності; екологія [20]. За результатами розрахунку визначається місце кожного регіону в рейтингу за всіма та окремо взятими сферами соціально-економічного розвитку. Найкращим вважається регіон, середнє арифметичне значення суми рейтингових оцінок якого має найнижче значення.

У відповідності до другого підходу розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку, використовуються 28 первинних показників економічного розвитку, які інтегруються у 5 блоків, що характеризують такі аспекти: макроекономічна ефективність; фінансова стабільність; інноваційна діяльність і розвиток науки; ринкові перетворення та розвиток підприємництва; інвестиційна привабливість [21].

Єдиного, наукового оптимального підходу до інтегрованого оцінювання інтегральної оцінки стратегічного розвитку регіону немає. У науковій літературі зустрічаються різні підходи та методи комплексного оцінювання рівня розвитку регіонів, які, на думку окремих дослідників, є найбільш доцільними у певному

конкретному випадку. Різняться вони і за напрямками оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів, і за кількістю показників, які складають ці напрями та відбираються науковцями для відображення змін, які мають місце в регіоні, а також за низкою інших критеріїв. У праці [34, с. 120], стосовно напрямів групування показників, відмічають існування в методиках оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів українських вчених різні напрями: є ті, що пропонують оцінювання окремо лише в розрізі економічної та соціальної складових (Т.Л. Міронова [15]), інші доповнюють цей перелік соціальною складовою; зустрічаються такі методики, в яких до уваги приймають показники в розрізі економічного, фінансового та соціального напрямів (Т.В. Уманець [33]). Відносно іншого критерію відмінності наявних методик, а саме кількості показників, які обираються у якості вхідної інформації, варто зазначити, що їх набір коливається в межах від 5 до 121.

З метою визначення рівня збалансованого розвитку регіону, доцільно скористатися найпростішим способом нормування показників статистичної звітності – нормуванням за методикою ООН. Приведення показників-стимуляторів, що виражені в абсолютних і відносних величинах, а також мають різні одиниці виміру, до єдиного масштабу має здійснюватися за формулою 1.1 [33, с. 134]:

$$y_{ij}^c = \frac{x_{ij} - x_{ij}^{\min}}{x_{ij}^{\max} - x_{ij}^{\min}}, \quad (1.1)$$

де y_{ij}^c – стандартизоване значення i -го показника j -го регіону;

x_{ij} – значення i -го показника j -го регіону;

$x_{ij}^{\max}, x_{ij}^{\min}$ – максимальне та мінімальне значення показника.

Стандартизоване значення показників-дестимуляторів визначатиметься за залежністю:

$$y_{ij}^d = \frac{x_{ij}^{\max} - x_{ij}}{x_{ij}^{\max} - x_{ij}^{\min}} = 1 - y_{ij}^c \quad (1.2)$$

З урахуванням стандартизованих значень показників-стимуляторів та показників-дестимуляторів рівень розвитку регіону визначають за залежністю середньої арифметичної:

$$Y_j = \frac{1}{n} (\sum_{i=1}^k y_{ij}^c + \sum_{i=1}^m y_{ij}^d), \quad (1.3)$$

де Y_j – інтегральний показник соціально-економічного стану j -го регіону;

y_{ij}^c – стандартизоване значення i -го показника-стимулятора j -го регіону;

y_{ij}^d – стандартизоване значення i -го показника-дестимулятора j -го регіону;

k – кількість показників-стимуляторів;

m – кількість показників-дестимуляторів;

n – кількість показників, за якими проводилися розрахунки.

З метою обробки статистичної інформації запропоновано алгоритмом [30] обчислення інтегрального показника, що наведено на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Алгоритм розрахунку комплексного інтегрального показника рівня збалансованого розвитку регіону за результатами реалізації стратегій [30]

Комплексний інтегральний показник рівня стратегічного розвитку регіону за результатами реалізації стратегій розраховується за залежністю 1.4:

$$Y_j = \sum_1^m k_i u_{ij}$$

де Y_j – інтегральний показник соціально-економічного стану j -го регіону;

u_{ij} – стандартизоване значення i -го показника j -го регіону;

k_i – ваговий коефіцієнт i -го показника;

m – кількість показників, за якими проводилися розрахунки.

З метою відображення діапазонів змін інтегрованої оцінки в праці [30] використовують шкалою якісної оцінки рівня стратегічного розвитку регіону (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Шкала якісної оцінки рівня стратегічного розвитку регіону [30]

Рівень соціально економічного розвитку	Діапазон зміни інтегрованої оцінки, %	Класифікаційна група
Високий	75-100	A (лідери)
Середній	50-74	B (середняки)
Низький	25-49	C (відстаючі)
Критичний	0-24	D (аутсайдери)

Відповідно до шкали якісної оцінки рівня збалансованого розвитку регіону пропонується розглядати такі традиційні чотири рівні розвитку – високий, середній, низький та критичний. Кожному із цих рівнів, з урахуванням рівномірного групування сукупності, відповідає свій діапазон зміни інтегрованої оцінки, а адміністративно-територіальним одиницям, що потрапили в відповідний діапазон, присвоюється певна класифікаційна група.

Враховуючи залежність рівня стратегічного розвитку регіону від кількісного набору індикаторів інтегрального показника, не має сенсу вдаватися до нормування доволі великої кількості показників, аби визначити рівень розвитку окремої територіальної соціально-економічної системи. Доцільно шукати такий спосіб оцінювання рівня їх соціально-економічного розвитку, який, можна застосувати відносно регіону та визначення рівня його соціально-економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ШУМСЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика Шумської ОТГ

Шумська об'єднана територіальна громада (ОТГ) утворена 24 липня 2015 року на базі адміністративно-територіальної реформи 2015 року. До складу об'єднаної громади увійшли наступні населені пункти: м. Шумськ та с. Андрушівка, с. Кутянка, с. Переморівка, с. Руська Гута, с. Боложівка, с. Бриків, с. Коновиця, с. Биківці, с. Жолобки, с. Залісці, с. Забара, с. В.Іловиця, с. М.Іловиця, с. Антонівці, с. Кордишів, с. Круголець, с. Мирове, с. Літовище, с. Сошище, с. Онишківці, с. Потуторів, с. Рохманів, с. Залужжя, с. Обич, с. Соснівка, с. Бірки, с. Стіжок, с. Сураж, с. Ходаки, с. Тилявка, с. Одерадівка, с. Башківці, с. Угорськ, с. Шумбар, с. Новостав з адміністративним центром у місті Шумськ Шумського району Тернопільської області.

Шумська міська ОТГ розташована у північно-східній частині Тернопільської області в зоні Подільської Височини та Малого Полісся. Об'єднана громада займає площу 499,4 кв. кілометрів, з населенням 21987 мешканців, у тому числі в м. Шумськ – 5,35 тисяч.

Територія громади межує на півночі з Здолбунівським районом Рівненської області, на сході з Білогірським районом Хмельницької області, на півдні — з населеними пунктами району, на заході — з Кременецьким районом Тернопільської області.

Одним із основних природних багатств Шумського краю є його земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських земель, що входять до адміністративно-територіальних одиниць громади, становить 29,1 тис.га.

Площа лісів складає 17,1 тис.га. Природні заказники: лісові урочища «Антонівці Свинодебри», «Суразька дача» - державного значення, урочище Зелений Дуб - 2 - місцевого значення.

Унікальність територіального розташування громади полягає в тому, що адміністративний центр громади м. Шумськ знаходиться на рівновіддаленій

відстані від двох обласних центрів – Тернополя і Рівного, на автошляху державного значення Остріг – Кременець - Почаїв – Радивилів.

Економіка громади має аграрно-промислову спеціалізацію. Промисловий сектор громади представлений п'ятьма підприємствами, найбільше з яких – підприємство з іноземними інвестиціями ТОВ “Сегеш-Україна”, яке займається пошиттям швейних виробів (піджаки чоловічі, брюки чоловічі робочі, інший одяг робочий, головні убори, рукавиці), їх ринками збуту продукції є скандинавські країни. Зовнішньоекономічний торговельний оборот ТОВ “Сегеш-Україна” за 2018 рік склав 23,0 млн. грн. Експорт продукції за 2018 рік становив 16,1 млн. грн.

Аграрнопромислова сфера економіки територіальної громади представлена 48 господарствами, у тому числі – п'ять господарських товариств, один сільськогосподарський кооператив та сорок два фермерські господарства. Ці господарства використовують 40,4 тис. га сільськогосподарських угідь, з них 36,6 тис. га ріллі та 1,7 тис. га пасовищ та сінокосів. Агроформування громади спеціалізується на вирощуванні зернових та технічних культур, в тому числі кормових культур, цукрових буряків, картоплі, плодів і ягід. Протягом останніх років сільськогосподарства нарощують посівні площі сільськогосподарських культур та збільшують поголів'я тварин.

До найбільших агроформувань громади можна віднести ПП «Аграрія», ФГ «Івашенюків», ФГ «Беріжок», які за допомогою використання сучасних технологій та нової техніки з року в рік нарощують обсяги виробництва сільськогосподарської продукції.

Щодо фінансово-кредитної системи Шумської ОТГ, то її представляють Шумське відділення АТ «Райфайзен банк «Аваль», ПАТ КБ «Приватбанк», ТББВ № 10019/044 філії – Тернопільського обласного управління АТ «Ощадбанк».

Галузь освіти об'єднаної громади представлена 30-ма навчальними закладами, 19-ю дошкільних закладів, центром позашкільної роботи, дитячо-юнацькою спортивною школою.

На рівні адміністрації громади обрано пріоритетні галузі з точки зору вкладання інвестицій:

- агропромисловий комплекс (розробка інтенсивних технологій виробництва сільськогосподарських культур, забезпечення розвитку тваринництва та організація виробничих потужностей з переробки сільськогосподарської продукції);
- збільшення виробництва торфобрикетів та пелет з орієнтацією на експорт;
- розвиток та дієва підтримка малого та середнього бізнесу;
- розумне освоєння родовищ корисних копалин;
- розвиток туризму і рекреація.

За даними статуправління, загальна площа Шумської міської об'єднаної територіальної громади складає 49947,70 га.

Структура земельного фонду громади розподілена у таких пропорціях:

- земель приватної власності – 21728,94 га;
- земель державної та комунальної власності – 28218,60 га;
- земель сільськогосподарського призначення – 29168,65 га;
- земель водного господарства – 517,38 га;
- земель лісового фонду – 17111,48 га.

Більшу частину сільськогосподарських угідь громади обробляють сім агроформувань: ТзОВ «Шумськ Агро» - 1847,6248 га, ПП «Аграрія» - 4596,6036 га, ТОВ «Колос Агро Шумськ» - 975,4265 га, ФГ «Беріжок» - 1130,2992 га, ФГ «Івашенюків» - 553,4039 га, ТОВ «Бриківське» - 410,9582 га., ТзОВ «Смарагд-Агро» - 438,2934 га.

Фонду водного господарства територіальної громади складає 517,38 га, більшість ставків передано орендарям з метою розведення риби.

Характерними корисними копалинами громади є природні копалини будівельних матеріалів та сировини для їх виробництва. Серед них можна відмітити – поклади осадового походження: крейда, бетонітові глини, кварцові піски. Також, у громаді розвідано значні поклади торфу та бурого вугілля, які використовуються як паливо та для потреб сільського господарства.

У Шумській ОТГ зареєстровано суб'єкти господарювання (юридичні та фізичні особи) (табл. 2.1-2.2), які забезпечують формування бюджету громади, відповідно динаміка господарських суб'єктів наведена на рис. 2.1-2.2.

Таблиця 2.1

Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності (юридичні особи)

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всі суб'єкти ЄДРПОУ:						
Громада	997	971	833	820	705	688
Район	1765	1717	1499	1394	1270	1169
з них СПД - юридичні особи *						
Громада	83	84	82	83	79	75
Район	146	148	145	146	140	133
з них малі підприємства						
Громада	8	7	7	7	7	7
Район	10	9	9	8	8	8

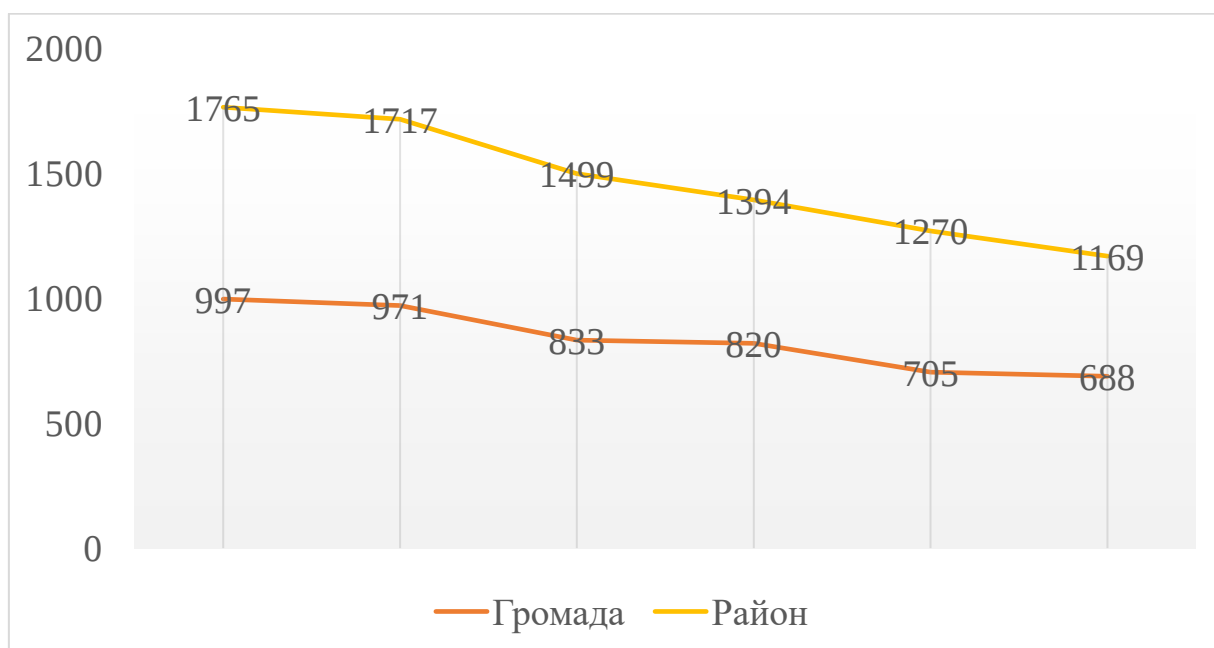

Рис. 2.1. Динаміка зареєстрованих суб'єктів господарювання (юридичні особи) за 2013-2018 рр.

Таблиця 2.2

Зареєстровані суб'єкти господарювання (фізичні особи)

Регіони	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Громада	781	741	635	578	515	464
Район	1390	1334	1123	1023	912	821

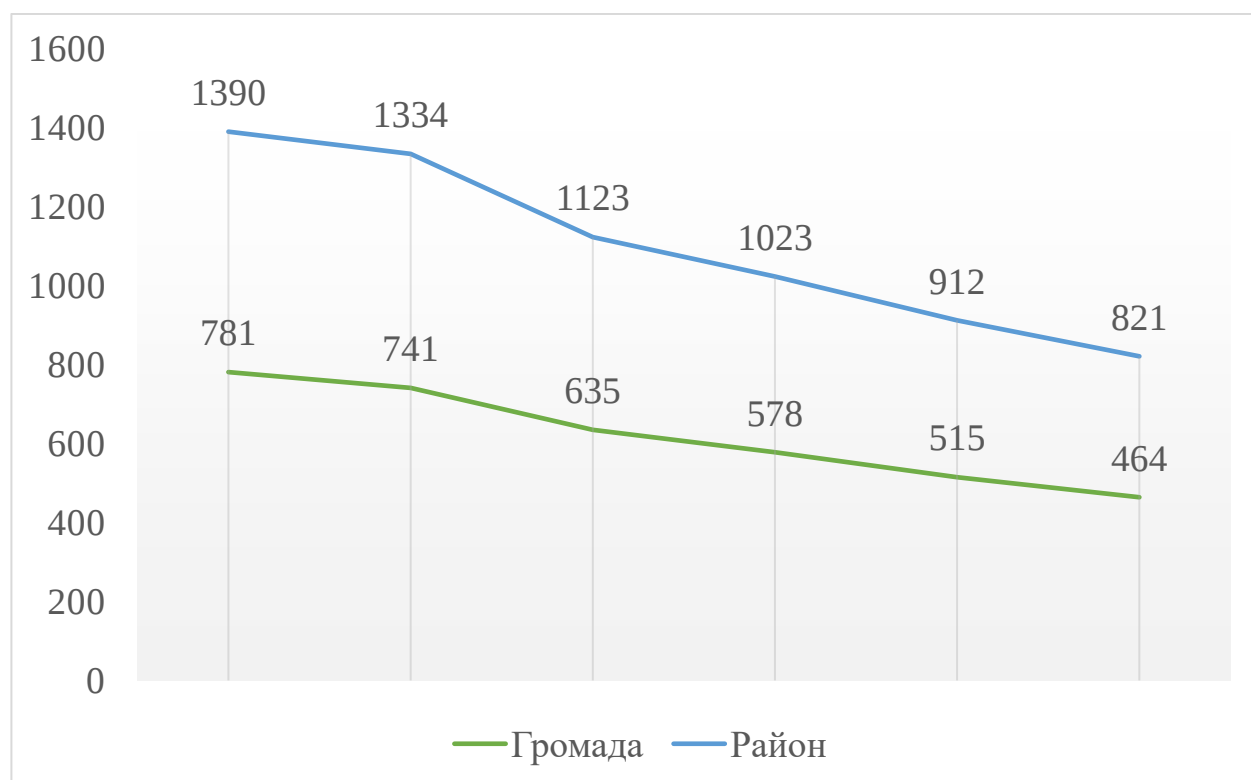

Рис. 2.2. Динаміка зареєстрованих суб'єктів господарювання (фізичні особи) станом на 2013-2018 рр.

Отже, проведений аналіз (табл. 2.3) показав що, за видами економічної діяльності більша частина суб'єктів господарювання припадає гуртову та роздрібну торгівлю (станом на 2018 рік – 198 суб'єктів), на суб'єкти сільського господарства, мисливства та лісового господарства припадає 59 зареєстрованих суб'єктів. У сфері послуг зареєстровано 32 суб'єкти станом на 2018 рік.

Результуючі показники економіки та розвиток базових секторів Шумської об'єднаної територіальної громади формується та забезпечується у більшості за рахунок продукції сільськогосподарського виробництва, лісового та рибного господарств та мисливства, у вартісному вираженні станом на 2018 рік вироблено продукції на загальну суму 512 млн. грн. Як зазначають економічні експерти, обсяг виробництва продукції можна збільшити мінімум у 2,5 рази, у першу чергу, за рахунок впровадження сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур та проведення економічного обґрунтування сівозмін. Також значні резерви можна забезпечити ефективним використанням корисних копалин, однак, існують проблеми пов'язані із забезпеченням

фінансування розвідки та розробок корисних копалин. Тому, адміністрації Шумської ОТГ необхідно оперативно провести пошуки фінансових резервів або забезпечити маневрування фінансами, які можна перенаправити на фінансування розвідувальних робіт.

Таблиця 2.3

Зареєстровані суб'єкти господарської діяльності за видами діяльності

Галузі та види діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Сільське та лісове господарства, мисливство	86	84	70	64	61	59
Рибне господарство	5	5	5	5	4	4
Промисловість, у т.ч.:	9	9	9	9	8	8
добувна	2	2	2	2	1	1
обробна	4	4	4	4	4	4
виробництво і розподіл електроенергії, газу та води	3	3	3	3	3	3
Будівництво	4	4	4	4	4	3
Гуртова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; надання послуг з ремонту	243	241	230	220	202	198
Готелі та ресторани	1	1	1	1	1	1
Транспорт і зв'язок	21	21	19	18	16	15
Фінансова діяльність	3	3	3	3	3	3
Операції з нерухомістю, здавання в оренду та послуги юридичним особам	3	3	3	3	3	3
Освіта	5	5	5	5	5	5
Охорона здоров'я та соціальна допомога	4	4	4	4	4	4
Колективні, громадські та особисті послуги	40	40	39	36	33	32

Нажаль, на час проведення аналізу обсягів виробництва продукції та надання послуг Шумської територіальної громади не було доступу до даних обсягів виробництва продукції за іншими галузями та видами економічної діяльності станом на 2018 рік, тому аналіз динаміки обмежений показниками 2017 року. Відповідно, найбільший обсяг виробництва продукції припав у 2017 році на продукцію сільськогосподарського виробництва, мисливства, лісового та рибного господарств і склав відповідно 543 млн. грн., що на 6,7% вище

аналогічного показника 2018 року, тобто спостерігаємо падіння обсягів виробництва. Другою за вагомістю галуззю є гуртова та роздрібна торгівля, що станом на 2017 рік показала результат у 57,9 млн. грн., послуги транспорту і зв'язку посідають третє місце за обсягом продукції і складають 3,7 млн. грн.

Таблиця 2.4

Обсяг продукції та послуг за видами діяльності в порівняних цінах, тис. грн.

Галузі та види діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Сільське лісове, рибне господарства, мисливство	121600,0	310600,0	338684,0	449000,0	543300,0	512000
Промисловість, у т.ч.:	29411,8	27717,1	36290,8	-	-	-
легка промисловість	16921,0	22169,4	22518,0	-	-	-
харчова промисловість	12490,8	5547,7	13772,8	-	-	-
Будівництво	-	-	-	-	-	-
Гуртова та роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; надання послуги з ремонту	37800,0	53900,0	51500,0	51300,0	57900,0	-
Готелі та ресторани	-	-	-	-	-	-
Транспорт і зв'язок	4387,3	5293,9	3715,4	2548,5	3711,6	-

Кризові явища в Україні, що характеризуються малими заробітними платами та скороченням кількості робочих місць і викликали масовий від'їзд наших громадян за кордон, не обійшли стороною і Шумську ОТГ. Тому, для Шумської територіальної громади важливе значення має збереження функціонуючих підприємств та створення нових високооплачуваних робочих місць. Станом на 2018 рік зайнятість у числовому еквіваленті, а також найбільші роботодавці Шумської ОТГ представлені у табл. 2.5. Як впливає з таблиці, найбільша кількість працівників громади задіяна у сфері освіти, молоді та спорту Шумської РДА, кількість працівників складає 1249 осіб, плюс 65 працівників у Шумському ПТУ. У галузі охорони здоров'я працює 447 осіб. У сфері виробництва (за найбільшими роботодавцями ТОВ «Сегеш Україна», ПП «Шумськ хліб», ТОВ «Шумськ-агро») задіяно 310 осіб. Якщо оцінювати отриманні данні, то можна стверджувати, що на створення додаткового продукту припадає 15% від загальної кількості працівників за найбільшими

роботодавцями. Зрозуміло, що цей показник необхідно збільшувати, зокрема за рахунок створення нових виробництв або збільшення обсягів виробництва вже існуючих у Шумській громаді.

Таблиця 2.5

Найбільші роботодавці за кількістю працівників

Підприємство, організація, установа	Вид діяльності (основний)	Чисельність працівників у 2018 р.
ТОВ «Сегеш Україна»	Виробництво швейних виробів	136
ПП «Шумськ хліб»	Виробництво хлібобулочних виробів	92
ТОВ «Шумськ-агро»	Виробництво рослинницької і тваринницької продукції	82
Шумський центр первинної медико-санітарної допомоги	Охорона здоров'я	168
Шумська ЦРЛ	Охорона здоров'я	279
Відділ освіти, молоді та спорту Шумської РДА	Дошкільна та шкільна освіта	1249
ДНЗ «Шумське ПТУ»	Професійно-технічна освіта	65

За сприяння місцевих органів влади Шумської ОТГ підприємцям громади, активізується створення нових робочих місць. Однак, з таблиці 2.6 та рис. 2.3 за останні 6 років практично не відбувається приросту малого і середнього бізнесу, як у області так і в громаді. Це негативна тенденція, яка показує відсутність розвитку підприємництва та можливостей розвитку Шумської ОТГ. Крім цього відсутність приросту негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону.

Таблиця 2.6

Кількість малих підприємств на 10000 населення

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Громада	8	7	7	7	7	7
Район	10	9	9	8	8	8
Область	41	43	42	46		

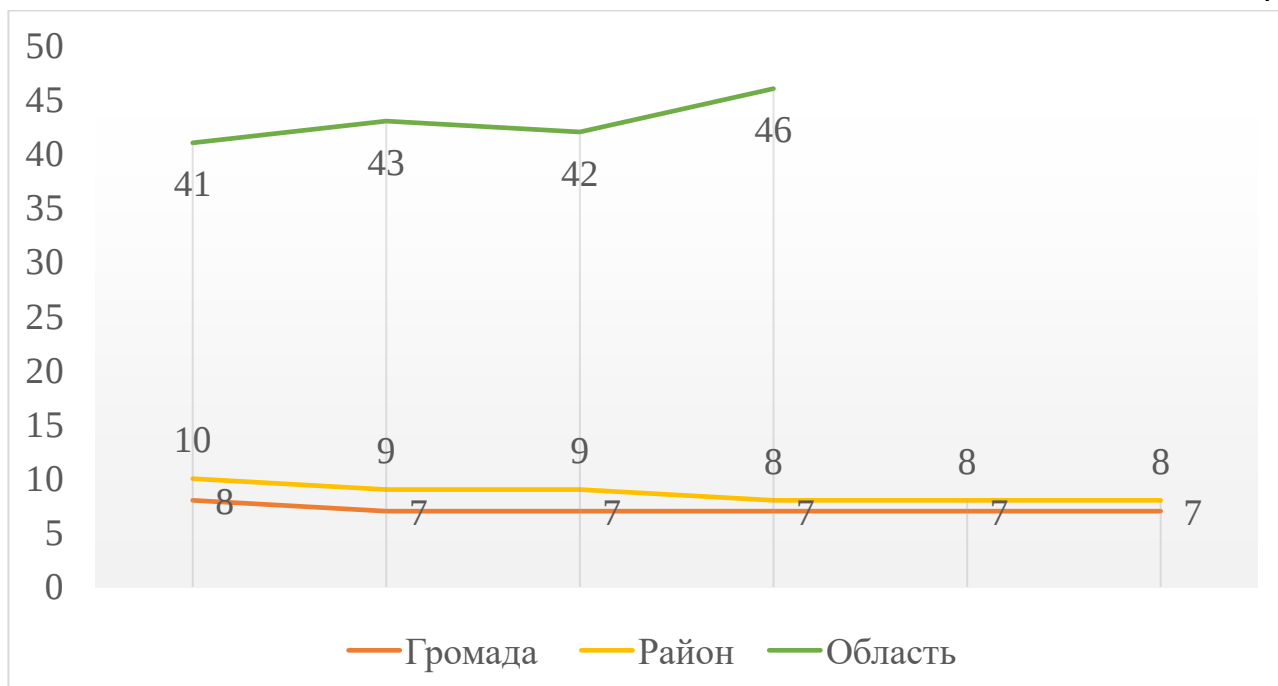

Рис. 2.3. Кількість малих підприємств на 10000 населення за 2013-2018 р.

Дуже важливою характеристикою з точки зору інвестиційної привабливості є зовнішньоекономічна діяльність Шумської об'єднаної територіальної громади. У таблиці 2.7 наведені показники експортно-імпортних операцій за 2018 рік. Наочним показником низького експортного потенціалу є відсоток до загальнообласного обсягу експорту, який склав у 2018 році лише 0,012%. Для громади, яка претендує на роль найефективнішого району області, це надзвичайно низький показник.

Таблиця 2.7

Обсяги експорту - імпорту товарів та послуг 2018 р.

Регіони	Експорт			Імпорт		
	Кількість підприємств	Вартість, тис. дол. США	Відсотків до загального обсягу	Кількість підприємств	Вартість, тис. дол. США	Відсотків до загального обсягу
Товари						
Область	144	365085,6	100	295	349698,6	100
Район	-	-	-	-	-	-
Громада	1	4300,0	0,012	-	-	-
Послуги						
Область	92	58319,9	100	92	12633,6	100
Район	-	-	-	2	5500,0	0,016

В умовах дефіциту фінансових ресурсів Шумська об'єднана територіальна громада, все ж вишукує фінансові резерви, які спрямовуються на покращення соціально-економічного становища ОТГ. На найближчі роки, за сприятливих економічних умов, заплановано ряд інвестиційних проектів, з розрахунком відповідної кошторисної вартості, з покращення інфраструктури та відновлення та розбудови соціальних об'єктів (табл. 2.8)

Таблиця 2.8

Планована інвестиційна діяльність міста в найближчі роки

Проект, орієнтовний термін виконання (рік початку – рік завершення)	Кошторисна вартість, млн. грн.	Джерело фінансування
Виробництво альтернативного палива, на базі Шумського торф'яного родовища, та продаж теплової та електричної енергії	221,6	державний, місцевий бюджет
Створення духовно-культурного музейного комплексу “Антонівці - округа” та розвитку інфраструктури пізнавального туризму на території сіл Стіжок, Антонівці, Велика Іловиця, Мала Іловиця Шумського району	8,0	державний, місцевий бюджет
Створення і функціонування бази відпочинку в парку «Соснина» м. Шумськ, Тернопільської області	2,0	місцевий бюджет
Відновлення та реконструкція туристично-рекреаційної бази комунального дитячого оздоровчого закладу «Дивосвіт» с. Кутянка Шумського району Тернопільської області	4,2	державний, місцевий бюджет
Реконструкція (ремонт) доріг та вулиць сільських населених пунктів громади	12,0	державний, бюджет

Зрозуміло, що реалізація будь-яких інвестиційних проектів, орієнтується не лише на зовнішні джерела фінансування, а у першу чергу на бюджет громади. В цьому аспекті, доцільно проаналізувати динаміку показників бюджету. У таблиці 2.9 наведені доходи бюджету територіальної громади за відповідними статтями. Як випливає з даних, найбільша частка формування бюджету припадає на прибутковий податок з громадян, який у 2018 році склав 8,9 млн. грн., а у 2019 прогнозується на рівні 10,6 млн. грн. За іншими статтями, найбільша частка припадає на акцизний збір, який склав 2,3 млн. грн. у 2018 році і прогнозується у 2019 році на рівні 2,5 млн. грн. На думку представників обласної податкової

інспекції, необхідно провести аудит платників податків, які займаються підприємницькою діяльністю, оскільки є ризики заниження реальних показників прибутковості з їх боку.

Крім того, є питання до розміру єдиного податку, як функціонального показника загалом та бюджетоутворюючого важеля, коли незалежно від розміру підприємств, фінансового обороту та розмірів прибутків, не здійснюється диференціація можливостей платників податків. Але це питання законодавства України, в контексті державної податкової політики, яка без сумніву повинна бути переглянута та удосконалена, як з врахуванням інтересів підприємців, так і інтересів місцевих громад та держави загалом. В іншому випадку, навіть позитивні аспекти децентралізації, не дадуть належного поштовху до розвитку регіональних ОТГ.

Таблиця 2.9

Доходи бюджету, млн. грн.

Показники	2015 (сумарно)	2016 (сумарно)	2017 (сумарно)	2018 (сумарно)	2019 (прогноз)
Прибутковий податок з громадян / Податок з доходів фізичних осіб	2,7	2,7	2,9	8,9	10,6
Єдиний податок (крім с/г виробників)	1,0	1,5	1,7	1,8	1,8
Єдиний податок від с/г виробників	0,1	0,1	0,1	1,1	1,4
Доходи від відчуження нерухомості та землі	0	0,3	0,2	0	0
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	0	0	0	0	0
Плата за землю	0,7	0,7	0,9	1,5	1,4
Податок на нерухомість	0	0	0	0,2	0,2
Акцизний збір	-	-	-	2,3	2,5
Інші місцеві податки та збори	0	0	0	0	0
Податкові надходження разом	3,9	5,5	6,0	15,9	17,8
Дохід від оренди комунального майна	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Інше	1,1	0,6	0,6	0,8	0,6

Загалом на одного мешканця Шумської об'єднаної територіальної громади у 2015 році податок на доходи фізичних осіб склав 0,105 грн., а у 2018 він виріс до 0,135 грн., що в обумовлено процесами інфляції, а не зростанням податкових надходжень (табл. 2.10, рис. 2.4). Викликають сумніви малі показники доходів від оренди комунального майна та розміри податків за землекористування.

Таблиця 2.10

Доходи міського бюджету на одного мешканця

Регіони	Податок на доходи фізичних осіб	Єдиний податок	Місцеві податки та збори	Плата (податок) за землю	Податкові надходження разом	Дохід від оренди комунального майна
2015 р.	0,000105	0,000031	0	0,000025	0,000181	0,000002
2018 р.	0,000135	0,000081	0	0,000045	0,000283	0,000003

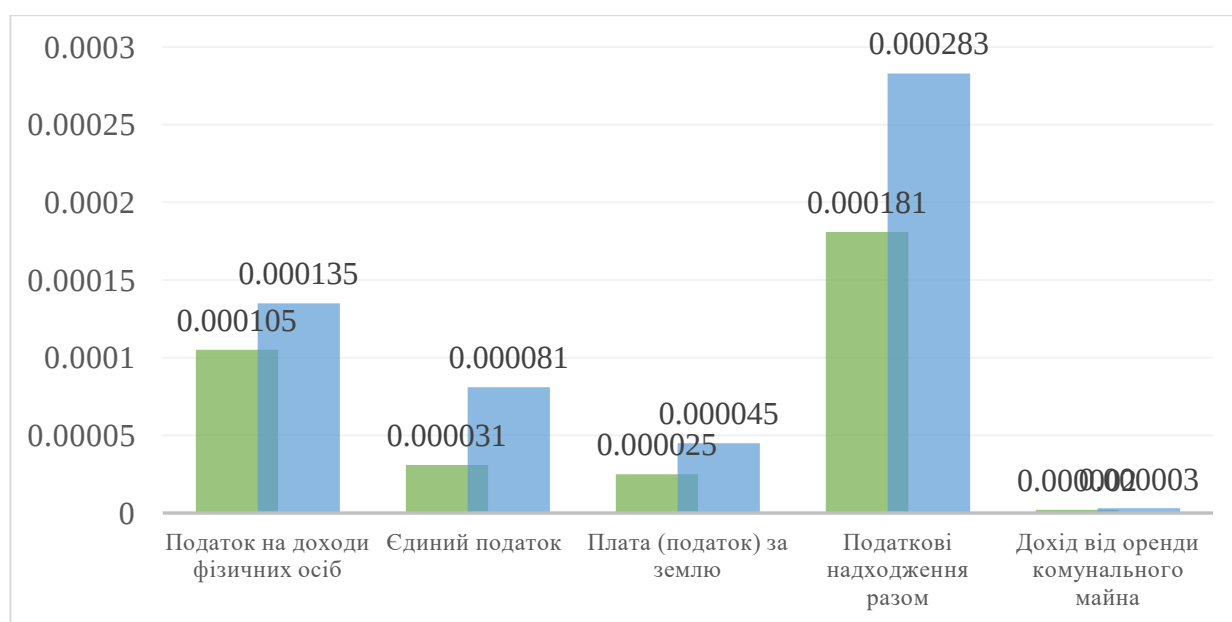

Рис. 2.4. Доходи міського бюджету на одного мешканця за 2015, 2018 рр.

Звичайно, що низькі показники формування бюджету Шумської ОТГ обумовлені загальнокризовими економічними явищами в державі, але на фоні процесу децентралізації, місцеві органи влади, повинні господарськи підходити до обліку податкових надходжень, фіксації порушень та зловживань в частині несплати податків або штучного заниження підприємницькими структурами доходних статей. Адже, це призводить до недонадходжень податків до місцевого

бюджету, а відповідно відсутності фінансових ресурсів забезпечення стратегічного розвитку громади. За прогностичними показниками на 2019 рік складена таблиця 2.11 структури видатків бюджету Шумської ОТГ з розбивкою за статтями видатків.

Таблиця 2.11

Структура видатків бюджету громади станом на 01.08.2019, млн. грн.

Статті видатків	2019 (прогноз)
2110 Оплата праці	3,956
2120 Нарахування на оплату праці	0,870
2210 Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	0,440
2240 Оплата послуг (крім комунальних)	2,349
2250 Видатки на відрядження	0,017
2270 Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	0,182
2280 Дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм	0,080
2610 Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	0,851
2620 Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	59,440
2730 Інші виплати населенню	0,220
2800 Інші поточні видатки	0,025
3120 Капітальне будівництво (придбання)	0,150
3130 Капітальний ремонт	1,077
3140 Реконструкція та реставрація	0,120
3210 Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	0,500
9000 Нерозподілені видатки	0,400
ВСЬОГО:	70,677

Найбільшими платниками податків Шумської об'єднаної територіальної громади є відділ освіти та ПП «Аграрія» відповідно 2,6 млн. грн. та 1,2 млн. грн. (табл. 2.12). Третє місце посідає ТОВ «Сегеш України», яке сплатило 0,9 млн. грн. податків. Зрозуміло, що для Шумської громади, такі розміри податків є замалими, тому необхідно проводити комплексні заходи підтримки розвитку підприємництва.

Найбільші платники податків Шумської ОТГ

№	назва	Сплачено ПДФО	Акциз	Плата за землю	Податок на нерухомість
1	Відділ освіти	2,6		0,04	
2	ПП «Аграрія»	1,2		0,2	0,04
3	ТОВ «Сегеш України»	0,9		0,04	
4	ТОВ «СВ КОМТРЕЙД»		1,2		

У 2018 році Шумська об'єднана територіальна громада реалізувала низку проектів соціально-економічного розвитку як за кошти державної субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів чи Державного фонду регіонального розвитку, так і за кошти міжнародної технічної допомоги (табл. 2.13-2.14). Реалізовані проекти благоустрою громади, покращують якість життя мешканців.

Таблиця 2.13

Перелік та вартість реалізованих проектів за кошти державної субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів чи Державного фонду регіонального розвитку у 2018 р.

№ п/п	Назва	Сума тис. грн.	Коментар (що досягнуто завдяки проекту)
1	Реконструкція міських каналізаційних очисних споруд м.Шумськ	1400,0	очистку близько 30 тис.м ³ стічних вод.
2	Капітальний ремонт котельні із встановленням твердопаливного котла у Биковецькому НВК	300,0	підвищення ефективності теплопостачання, економія енергоресурсів
3	Капітальний ремонт котельні із встановленням твердопаливного котла у Шумбарському НВК	310,0	підвищення ефективності теплопостачання, економія енергоресурсів
4	Капітальний ремонт котельні із встановленням твердопаливного котла у Кордишівському НВК	380,0	підвищення ефективності теплопостачання, економія енергоресурсів

Перелік та вартість реалізованих проектів за кошти міжнародної технічної допомоги

Назва донора та назва проекту	Рік	Сума
ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»:		
Капітальний ремонт. Заміна існуючих віконних та дверних блоків на металопластикові в приміщені В.Іловицького НВК в с.В.Іловиця Шумського району	2015	215,4 тис. грн. (5 тис. дол США)
Енергозберігаючі заходи ФАПу. Капітальний ремонт по заміні вікон та улаштування вбудованої паливної в с.Боложівка Шумського району	2016	171,5 тис. грн. (5 тис. дол США)
Енергозберігаючі заходи в Суразькому НВК шляхом проведення капітального ремонту по заміні вікон і дверей	2016	106,1 грн. (3 тис. дол. США)
Капітальний ремонт та заміна вікон, дверей, покрівлі та утеплення фасаду у Соснівському ФАПі	2016	104,2 грн. (3 тис. дол. США)
Іноваційні енергозберігаючі заходи в В.Іловицькому НВК. Модернізація систем опалення з встановленням піролізних котлів та заміною вікон	2017	339,9 тис.грн. (10 тис. дол. США)

Крім реалізованих проектів благоустрою, Шумська ОТГ розробила ряд перспективних проектів та провела відповідні розрахунки вартості їх реалізації (табл. 2.15).

Слід зазначити, що проведення запланованих проектів направлене у більшості випадків на проведення робіт з реконструкції, а не будівництво нових інфраструктурних об'єктів та виробничих підприємств, що дало б можливість не лише створити додаткові робочі місця, але й збільшити величину податкових надходжень до місцевого бюджету. Тому, є доцільність переглянути концептуально стратегію розвитку Шумської ОТГ у напрямку пошуку потенційних інвесторів із розробкою відповідних програм підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Плановані перспективні проекти на найближчий період

Проект, орієнтовний термін виконання	Кошторисна вартість, млн. грн.	Джерело фінансування
Реконструкція даху Обицького НВК с.Обич Шумського району Тернопільської області (2019)	0,661	субвенція, міський бюджет
Капітальний ремонт дороги по вул. Л.Українки в м. Шумськ Тернопільської області	6,693	субвенція, міський бюджет
Капітальний ремонт дороги по вул. Енергетична в м. Шумськ Тернопільської області	4,075	субвенція, міський бюджет
Реконструкція даху Шумської загальноосвітньої школи I-III ст. №1 м. Шумськ	1,476	субвенція, міський бюджет
Капітальний ремонт в Тилявському НВК «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад» в с. Тилявка	1,101	субвенція, міський бюджет
Реконструкція даху Кордишівського НВК в с. Кордишів Шумського району	0,714	субвенція, міський бюджет
Реконструкція газової котельні з добудовою для альтернативного твердопаливного котла для Суразького НВК в с. Суразж Шумського району	0,998	субвенція, міський бюджет
Капітальний ремонт в будівлі Шумської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1	1,592	дфрр, субвенція, міський бюджет
Реконструкція даху Стіжоцького навчально-виховного комплексу «загальноосвітній навчальний заклад» с.Стіжок Шумського району	0,564	дфрр, субвенція, міський бюджет
Реконструкція котельні з встановленням твердопаливного котла в Обицькому навчально-виховному комплексі «загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів	0,963	дфрр, субвенція, міський бюджет
Реконструкція газової котельні з встановленням альтернативного твердопаливного котла для Бриківського навчально-виховного комплексу – дошкільний навчальний заклад» в с.Бриків (2017)	0,418	дфрр, субвенція, міський бюджет
Капітальний ремонт дороги по вул. І.Франка в м. Шумську Тернопільської області	3,865	дфрр, субвенція, міський бюджет
Реконструкція будівлі Шумської центральної районної лікарні м.Шумськ	1,033	дфрр, субвенція, міський бюджет

Саме з метою, виявлення потенційних можливостей, врахування загроз, а також аналізу сильних і слабких сторін, необхідно провести SWOT - аналіз Шумської об'єднаної територіальної громади, що здійснено в наступному розділі даної магістерської роботи.

2.2. SWOT - аналіз Шумської об'єднаної територіальної громади

Перш ніж визначити стратегічні цілі та розробити плани дій з реалізації цих цілей, необхідно провести аналіз стану, в якому перебуває територіальна громада на даний час. Одним із методів проведення такого аналізу є здійснення SWOT – аналізу, який передбачає:

- виявлення сильних сторін територіальної громади – існуючі особливості, які містять базу розвитку;
- виявлення слабких сторін територіальної громади – існуючі особливості, які стримують розвиток;
- виявлення можливостей – сприятливі умови розвитку громади, що існують або можуть виникнути в майбутньому;
- виявлення загроз – умови, несприятливі та небезпечні для розвитку громади, що існують або можуть виникнути в майбутньому.

За допомогою використання методики SWOT – аналізу визначено та уточнено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози Шумської ОТГ. SWOT-аналіз здійснено на етапі проведення діагностики розвитку громади у 2016 - 2017 роках. Нижче наведено синтез SWOT-TOWS, який опрацьовано на підставі діагностик розвитку. Такий синтез дає уявлення про найважливіші чинники стратегічного впливу та відображає їх в порядку важливості (табл. 2.16)

Таблиця 2.16

Матриця SWOT Шумської ОТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
<i>Географічне положення</i>	
Наявність корисних копалин та лісу. Рівновідаленість до м. Тернополя та м. Рівного Громада знаходиться поблизу кордону з Польщею.	Близкість до небезпечних об'єктів: Хмельницька АЕС (потенційна радіаційна небезпека, психологічний дискомфорт).
<i>Населення</i>	
Відсутність етнічних та релігійних конфліктів. Наявність незайнятого населення працездатного віку.	Старіння населення. Громадська пасивність. Демографічна криза.
<i>Екологія</i>	
Наявність річок, озер, родючих екологічно чистих ґрунтів, корисних копалин та лісових ресурсів. Відсутність великих забруднюючих виробництв.	Відсутність полігону твердих побутових відходів та ефективної системи збору і переробки відходів.
<i>Житлова сфера</i>	

Продовження таблиці 2.16

1	2
Наявність вільних земельних ділянок під будівництво нових господарських об'єктів. Наявність житлових недобудов. Відносно низька вартість вторинного житла.	Застарілий житловий фонд. Неповне та неякісне забезпечення комунальними послугами. Відсутність економічних стимулів будівництва нового житла.
<i>Інженерна інфраструктура</i>	
Проведена 100% газифікація багатопверхових будинків міста та 66,4 % житлових будинків приватного сектору громади. Наявність нових очисних каналізаційних споруд.	Низька якість доріг. Слабка матеріально-технічна Шумського райавтодору, що не дозволяє забезпечити якісні ремонти автошляхів. Зношені інженерні мережі. Низька активність впровадження енергозберігаючих заходів. Недостатня якість послуг зв'язку.
<i>Соціальна інфраструктура</i>	
Наявність закладу для здобуття затребуваних професій кухаря, будівельника. Наявність історичних пам'яток. Ріст соціальної активності населення, в тому числі громадські організації, ЗМІ. Розвинута система установ соціального захисту.	Погіршення здоров'я населення через низький рівень медичних послуг. Недостатня мережа спортивних майданчиків та спортивних закладів. Відсутність клубів та центрів розвитку з використанням новітніх технологій.
<i>Економічні</i>	
Наявність представництв 3 банків. Зростання частки малого і середнього бізнесу в економіці громади. Наявність місцевих ресурсів (пісок, торф, ліс). Надання якісних адміністративних послуг через прозору систему адміністративних послуг.	Низька інвестиційна діяльність. Відтік кадрів (спеціалістів) з громади. Відсутність державної підтримки аграрного бізнесу. Відсутність збуту сільськогосподарської продукції (фрукти, овочі, молоко, м'ясо).
Можливості	Загрози
Розробка стратегії розвитку та залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій. Будівництво підприємств з переробки с/г продукції. Використання природних ресурсів. Реформування системи освіти. Інвентаризація інвестиційно привабливих об'єктів. Розвиток сільського, зеленого туризму, зон відпочинку та створення можливостей для активного відпочинку. Розвиток підприємницької діяльності. Участь у Європейських проектах розвитку. Легалізація «тіньової» зайнятості. Модернізація та розвиток існуючих підприємств. Продовження реформ в Україні сприятиме покращенню бізнес-клімату Продовження євро інтеграційних процесів сприятиме зростанню зацікавленості інвесторів до України Початок діяльності в Україні проектів міжнародної технічної допомоги. Бюджетна підтримка громади Стабільність валюти та законодавства.	Продовження або замороження військового конфлікту на сході України Політична нестабільність, зміни законодавства. Зростання цін на енергоносії. Різкі коливання курсу валют, ріст рівня інфляції. Ріст безробіття. Корупція Перекладання на місцеве самоврядування державних фінансових зобов'язань Згорання реформ Погіршення здоров'я людей через низький рівень життя, низьку якість охорони здоров'я. Відтік молодих спеціалістів через недостатню кількість робочих місць. Збільшення податкового та іншого роду навантажень на підприємців.

Також було зроблено вибір оптимального сценарію розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади, який базується на використанні сильних сторін, вмілому використанні можливостей та зменшенні наслідків загроз розвитку (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

SWOT- TOWS аналіз. Можливі сценарії розвитку

	МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
СИЛЬНІ СТОРОНИ	++ ЕКСПАНСІЯ розширення сфери впливу	+ - ЗМОЖЕМО
СЛАБКІ СТОРОНИ	- + ЯКОСЬ ЦЕ БУДЕ	-- ВІДСУТНІСТЬ ПЕРСПЕКТИВ Гра на виживання

Ця область була названа гаслом: "Зможемо", що передбачає значну стратегічну активність та оперативну ефективність громади, включаючи значну ефективність у подоланні очікуваних внутрішніх та зовнішніх труднощів. Сценарії "Експансія", "Якось це буде" та "Гра на виживання" вважалися менш ймовірними або неприйнятними в амбіційному стратегічному плануванні.

Результатом SWOT -аналізу було обрано поле «зможемо», оскільки:

- громада стає фінансово сильнішою, прагне залучати малий і середній бізнес, діяти на основі Стратегії розвитку громади;
- в наявності вигідне географічне розташування, земельні ресурси і наявну інфраструктуру для впровадження нових методів діяльності і невикористаний потенціал у різних сферах;
- є великий ентузіазм місцевої влади щодо реформування громади та висококваліфіковані амбітні спеціалісти, які зможуть координувати роботу в тій чи іншій галузі, залучати до співпраці інших жителів громади; є активна частина населення, яка готова працювати на благо громади; розвивається молодіжна активність.
- готовність працювати з метою забезпечення достойного майбутнього для дітей, внуків; ми хочемо краще жити; є бажання змінюватися і

розвиватися, люди прагнуть комфортного життя, хочуть бути успішними, економічно незалежними, і з допомогою нашої громади це реально втілити в життя.

2.3. Аналіз стратегії розвитку Шумської ОТГ

Стратегія сталого розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади на 2018-2025 роки була розроблена в рамках проекту «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)», який фінансується USAID. Передумовою для розробки Стратегії було бажання мешканців громади мати документ, який би окреслив та упорядкував:

- ключові для розвитку громади суспільні, економічні, екологічні, просторово-функціональні та адміністративні цілі;
- плани і завдання, необхідні для реалізації вказаних цілей;
- систему операційного управління, засновану на координації зусиль у виконанні стратегічних завдань, ефективному впровадженні та актуалізації Стратегії.

Процес розробки і офіційного прийняття документу Стратегії тривав поетапно, відповідно до методології партисипативного тактичного і стратегічного планування.

Над Стратегією працювала Робоча група, яка була утворена розпорядженням Голови громади від 22 грудня 2017 року №238. До складу Робочої групи увійшли працівники органів місцевої влади, депутати та члени виконкому, представники комунальних, культурних, медичних та освітніх установ, члени громадських організацій, бізнес спільнота та активні жителі ОТГ. Робоча група працювала в тісному співробітництві із зовнішніми експертами на всіх етапах підготовки і розвитку документу стратегії, в тому числі протягом 5 зустрічей з питань стратегічного планування.

Шумська громада мала досвід стратегічного планування, зокрема в рамках проекту, фінансованого з Польсько-канадської програми підтримки демократії. Підготовлені в ході реалізації проекту робочі матеріали містять значну діагностичну частину, яка є цінним джерелом інформації про ресурси

громади. В цих документах визначено три можливі головні напрямки: розвиток інфраструктури, сприяння розвитку бізнесу, комфортне та безпечне життя. Найбільше уваги присвячено розвитку інфраструктури – з цим напрямком пов’язана найбільша кількість завдань, інші питання зайняли менше місця. У той же час там відсутній план впровадження – визначення осіб / інституцій, відповідальних за реалізацію відповідних завдань, не передбачено механізмів оцінки, не до кінця зрозуміла і часова перспектива.

Згадані робочі стратегічні документи і практика роботи над ними дозволили використати цінні напрацювання та висновки та ефективно залучати громаду до стратегічного планування в рамках проекту DOBRE, направленого на підготовку документу, який би був не лише документом, який визначає основні напрями діяльності органів місцевого самоврядування (тобто такий собі "внутрішній" документ місцевої влади), а планом розвитку всієї місцевої спільноти. Для цього потрібно було досягти консенсусу навколо положень Стратегії, а також узгодити ступінь і принципи залучення широкого кола зацікавлених сторін до її реалізації.

Розроблений в рамках проекту DOBRE документ Стратегії враховує висновки та рекомендації, сформульовані в рамках широких публічних дебатів, елементами яких були, зокрема, зустрічі з питань стратегічного планування, дослідження якості життя та громадські консультації, співпраця суспільних партнерів, подання мешканцями зауважень і пропозицій до документу.

Стратегія розвитку Шумської ОТГ на 2018-2027 рр. відповідає пріоритетам та цілям документів на національному та регіональному рівнях, а саме: Державній Стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2025», Стратегії розвитку Тернопільської області на період до 2025 року.

Економіка громади має аграрно-промислову спеціалізацію. Промисловий сектор представлений п’ятьма підприємствами, найбільше з яких – це фірма з частками шведського та естонського капіталу ТОВ «Сегеш-Україна». Аграрний сектор спеціалізується на вирощуванні зернових та технічних культур. У громаді діє 18 господарств, в т. ч. 5 господарських товариств, 1 кооператив і 12

фермерські господарства. Також серед найбільш перспективних галузей економічного життя громади-деревообробна та меблева, будівництво та вироблення будівельних матеріалів, харчова та переробна промисловість.

Одним з основних економічних потенціалів громади є наявність природних ресурсів. Серед корисних копалин провідне місце належить тут природним будівельним матеріалам і сировині для їх виробництва. Це – поклади осадкового походження: крейда, кварцові піски, бетонітові глини. Крім цього, на території ОТГ є поклади торфу та бурого вугілля. Значні лісові ресурси: на території громади знаходиться три державних лісництв – Суразьке, Волинське, Забарівське, які підпорядковуються Кременецькому держлісгоспу.

Шумська громада володіє інфраструктурними об'єктами та вільними земельними ділянками несільськогосподарського призначення, які можна запропонувати інвесторам. Однак необхідно створити базу інвестиційних пропозицій, земельних ділянок, будівель

У 2017 р. виконання дохідної частини бюджету становило 128,9 млн грн. Власні доходи склали близько 30 %, решта – трансферти з державного бюджету. Найбільшу питому вагу у власних доходах в 2017 р. мали податок на доходи фізичних осіб (59,6 %), єдиний податок (16,9 %) і акцизний збір (10,3 %). Видатки здійснювалися в основному на освіту (83 %) і дорожні роботи (3 %).

Мережа медичних закладів громади налічує 3 лікарські амбулаторії та 33 фельдшерсько-акушерські пункти. Питання матеріально-технічного оснащення медичних закладів первинної ланки залишаються одними з найбільш проблемних у громаді та джерелом напруженості. Не вистачає коштів для забезпечення закладів транспортом та паливом, відсутнє у повному обсязі фінансування для забезпечення безкоштовними медикаментами пільгових категорій населення. Спеціалізованого обладнання немає. Рівень медичних послуг оцінюється як низький.

Утримання закладів освіти – це один із вагомих успіхів об'єднаної громади. За словами директорів шкіл та вчителів, протягом минулого року у цій сфері зроблено більше, ніж за усі роки незалежності України. Створення ОТГ дозволило залучити кошти державної субвенції на розвиток інфраструктури,

більша частина якої у 2016 р. і 2017 р. була спрямована на ремонти та покращення матеріально-технічного стану об'єктів освіти (реконструкція дахів у школах, реконструкція систем опалення, заміна віконних блоків тощо). Разом з тим мережа освітніх закладів громади вимагає оптимізації з огляду на наявність кількох малокомплектних шкіл.

Мережа закладів культури на території громади налічує 5 будинків культури, 19 клубів, 20 бібліотек, дитячу школа мистецтв, районний історичний музей. Більшість будинків культури і клубів занепадають і по суті не є адекватними за своїми розмірами тим населеним пунктам, у яких вони розташовані.

Однією із найважливіших проблем для розвитку громади у різних аспектах її діяльності є катастрофічний стан доріг і проблеми з Інтернет-зв'язком на значній частині території громади. Окрім фатального стану доріг, на території громади нерозвинені послуги у сфері обслуговування дорожнього руху (автозаправні станції, мийки, придорожні заклади харчування тощо. Тому багато зусиль повинно бути спрямовано на вдосконалення мережі доріг, (подальшу реконструкцію, будівництво і підтримку в належному стані доріг). Перспективним теж видається розробка транспортної стратегії, формування конкретних інноваційних заходів, спрямованих на поліпшення роботи та розвитку транспорту громади.

Наслідком поганого стану доріг є, серед іншого, нерозвиненість громадського транспорту на території громади та проблеми з ефективною організацією системи вивозу твердих та рідких відходів.

Найважливішим невикористаним потенціалом Шумської громади є туризм. На території громади розташовані 55 архітектурних об'єктів, внесений до Державного реєстру пам'яток України. На території громади знаходиться комунальний відпочинково-туристичний центр для дітей «Дивосвіт» (село Кутянка), також заплановане будівництво рекреаційної зони у парку «Соснина». Поблизу знаходяться відомі туристичні населені пункти (Кременець, Дубно, Острог), тому Шумськ має шанси приєднатися до переліку місць, які відвідують туристи.

Фінансування заходів, які проводяться в рамках Стратегії, здійснюватиметься, зокрема, з таких джерел:

- бюджет громади (власні кошти),
- державний бюджет, в тому числі: субвенція на розвиток інфраструктури, субвенція на соціально-економічний розвиток, Державний фонд регіонального розвитку, державні програми розвитку;
- регіональні бюджети, в тому числі обласний бюджет, обласні програми розвитку;
- цільові вітчизняні та зарубіжні фонди/дотації, в тому числі співфінансовані з фондів Євросоюзу та інших держав або міжнародних організацій та установ, в тому числі: Програма «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE); Фонд “Східна Європа”; Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку»; Швейцарсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні" DESPRO; Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ); Посольство Норвегії в Україні; Програма U-LEAD та ін.
- позики та кредити, в тому числі Європейського банку реконструкції та розвитку;
- бюджети інших суб'єктів самоврядування, оскільки деякі заходи будуть реалізовуватись спільно Шумською ОТГ та іншими громадськими суб'єктами (в тому числі іншими ОТГ), на підставі договорів про спільну реалізацію проектів та завдань,
- приватні кошти (мешканців та зовнішніх інвесторів).

Основним джерелом фінансування стратегічних планів будуть кошти бюджету громади, державні субвенції та інші зовнішні фонди, які дозволять реалізувати більшу кількість завдань, згідно з визначеними органами влади громади пріоритетами. У разі подачі заявки щодо виділення коштів з зовнішніх державних фондів на реалізацію і співфінансування завдань, кожного разу буде проводитись аналіз вимог, які стосуються пропорції частки власних коштів громади у фінансуванні і принципів формально-правового врегулювання цих завдань.

У стратегічному і середньостроковому плануванні громади необхідно врахувати сценарії активного отримання фінансування не лише від громадських суб'єктів, але і від приватних, або на основі партнерства з приватними суб'єктами, особливо в ринково привабливих районах.

Для ефективного фінансового впровадження стратегії буде розроблений інвестиційний план разом з фінансовим прогнозом на 2017-2020 рр. з перспективою до 2025 р., який визначатиме пріоритетні завдання і представлятиме реалістичний фінансовий монтаж їх реалізації в окремі роки.

На практиці це означає не лише підвищення ефективності, доцільності та корисності отримання доходів, але і підвищення ефективності і більш жорсткий контроль за витратою власних і зовнішніх коштів.

Важливим питанням є також планування довгострокової співпраці з іншими суб'єктами, громадськими і приватними, в тому числі органами самоврядування. Органи влади Громади в окремому документі планування визначають області, плани та принципи такої співпраці в речовому та фінансовому вимірі.

Впровадження Стратегії полягатиме у реалізації сформульованих в ній стратегічних, операційних цілей та заходів внаслідок активної участі ключових зацікавлених сторін стратегії: органів влади громади, соціально та професійно активних мешканців та підприємців, а також соціально-економічних організацій.

Ефективна та дієва реалізація стратегії розвитку є закликом для керівництва та усієї організаційної структури громади. Адже якість стратегічного управління насправді є результатом:

- керівництва/управління,
- управління персоналом, в тому числі кваліфікацією та компетентністю працівників,
- організації та забезпечення відповідних матеріальних, нематеріальних та фінансових ресурсів,
- організаційної структури
- наявності добре спроектованих, пов'язаних між собою процедур
- наявності системи багаторічного планування.

Для ефективної та дієвої реалізації завдань Стратегії необхідно створити систему постійного моніторингу, контролю та оцінки результатів реалізації її положень.

Моніторинг реалізації Стратегії полягатиме в періодичній оцінці ступеня реалізації заходів, включених до плану заходів. Це дозволить в поточному порядку оцінювати рівень виконання окремих заходів та перевіряти, в якій мірі вдалося досягти окремих операційних і стратегічних цілей. Оцінка реалізації стратегії дозволить також впровадити інноваційні зміни в саму систему стратегічного планування і матиме вплив на актуалізацію цілей.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО РОЗПОДІЛУ КОШТІВ

3.1. Механізм ефективності розподілу коштів по елементах витрат обмінних операцій

Ефективність використаних коштів на фінансовані із загального фонду напрями діяльності міської ради м.Шумськ Тернопільської області залежить від правильності їх розподілу з врахування впливу кожного елементу на кінцеві результати. З метою удосконалення механізму формування інформаційний аналітичних даних щодо розподілу коштів пропонується алгоритм розрахунку показника ефективності розподілу коштів по елементах витрат певного виду діяльності. Для об'єкта дослідження обрано систему оцінки розподілу коштів на витрати елементної ознаки класифікації по обмінних операцій міської ради м.Шумськ.

Алгоритм розрахунку проектного механізму оцінки наступний:

$$I_{в.к} = \left(\frac{Взп_1}{Взп_0} * A1 + \frac{Вм_1}{Вм_0} * A2 + \frac{Вам_1}{Вам_0} * A3 \right) / (A1 + A2 + A3) \quad (3.1)$$

де A1 - частка витрат(Взп)-оплати праці

A2 – частка витрат (Вм)-матеріальних

A3 – частка витрат (Вам)-амортизація

Взп1-витрати оплати праці періоду оцінки

Взп0-витрати оплати праці базового періоду

Вм1-витрати матеріальні періоду оцінки

Вм0-витрати матеріальні базового періоду

Вам1-витрати «амортизація» періоду оцінки

Вам0-витрати «амортизація» базового періоду

Проведення необхідних обчислень з врахування поставлених завдань по оцінці використання коштів із загального фонду фінансування міської ради Шумського району використано інформаційний ресурс звітності форма № 2д що включає статті надходжень грошових коштів так і їх використання зазначеного фонду. Згрупована інформація по даній звітності (див.додаток А) подана в таблиці 3.1-3.2.

Таблиця 3.1.

Вхідні дані витрат Шумської МР за обмінними операціями аналізованих періодів 2017-2018рр

Види витрат	2017	2018
Витрати на оплату праці(ВОП)	5298905	10404175
Відрахування на соціальні заходи(ВСЗ)	1153672	310200
Матеріальні витрати(ВМ)	3350993	4546070
Амортизація(ВА)	944532	2419920
Інші витрати(ІВ)	24944	21407
Разом	10773046	17701772

Зміна видів витрат, що враховуються в алгоритмі розрахунку кінцевого показника в аналізовані (2017-2018рр) періоди оцінки за відносним показником оцінки:

$$ТРВ_{\text{Оп}} = 10404175 / 5298905 = 0,4919$$

$$ТРВ_{\text{Всз}} = 310200 / 1153672 = 0,1071$$

$$ТРВ_{\text{Мв}} = 4546070 / 3350993 = 0,3111$$

$$ТРВ_{\text{Ам}} = 2419920 / 944532 = 0,0877$$

$$ТРВ_{\text{Ів}} = 21407 / 24944 = 0,0023$$

Сумарна величина частки виду витрат в загальному підсумку становить 100%

Результати обчислень згруповано на рис.3.1

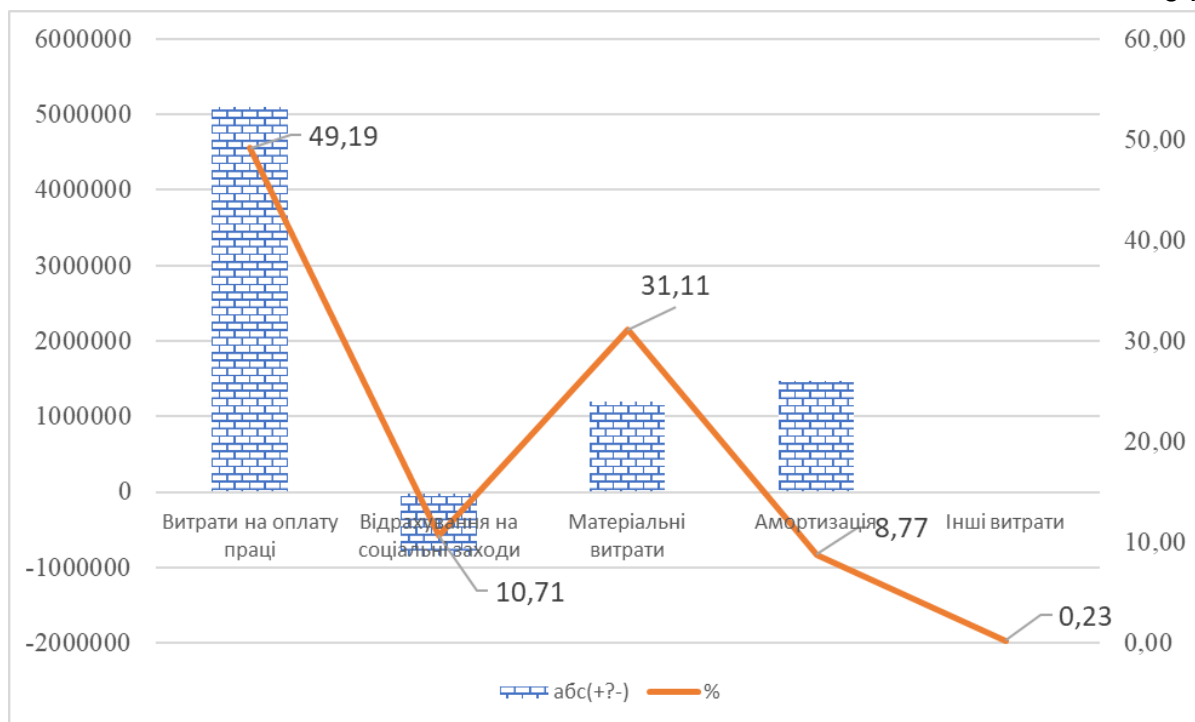

Рис.3.1 Структура та зміна витрат Шумської МР за аналізовані періоди 2017-2018рр

Таблиця 3.2

Вхідні дані витрат Шумської МР за обмінними операціями аналізованих періодів 2016-2017рр

Види витрат	2017	2018
Витрати на оплату праці	5117471	5298905
Відрахування на соціальні заходи	33219,9	1153672
Матеріальні витрати	1414072	3350993
Амортизація	212169	944532
Інші витрати	50,5159	24944
Разом	10773046	17701772

Аналогічні розрахунки виконуємо за ознакою зміни видів витрат в аналізовані (2016-2017рр) періоди оцінки за відносним показником оцінки:

$$ТРВ_{оп} = 5298905 / 5117471 = 0,7551$$

$$ТРВ_{всз} = 1153672 / 33219,9 = 0,0049$$

$$ТРВ_{мв} = 3350993 / 1414072 = 0,2087$$

$$ТРВ_{ам} = 944532 / 212169 = 0,0313$$

$$TPB_{iB} = 24944 / 50,5159 = 0,000007$$

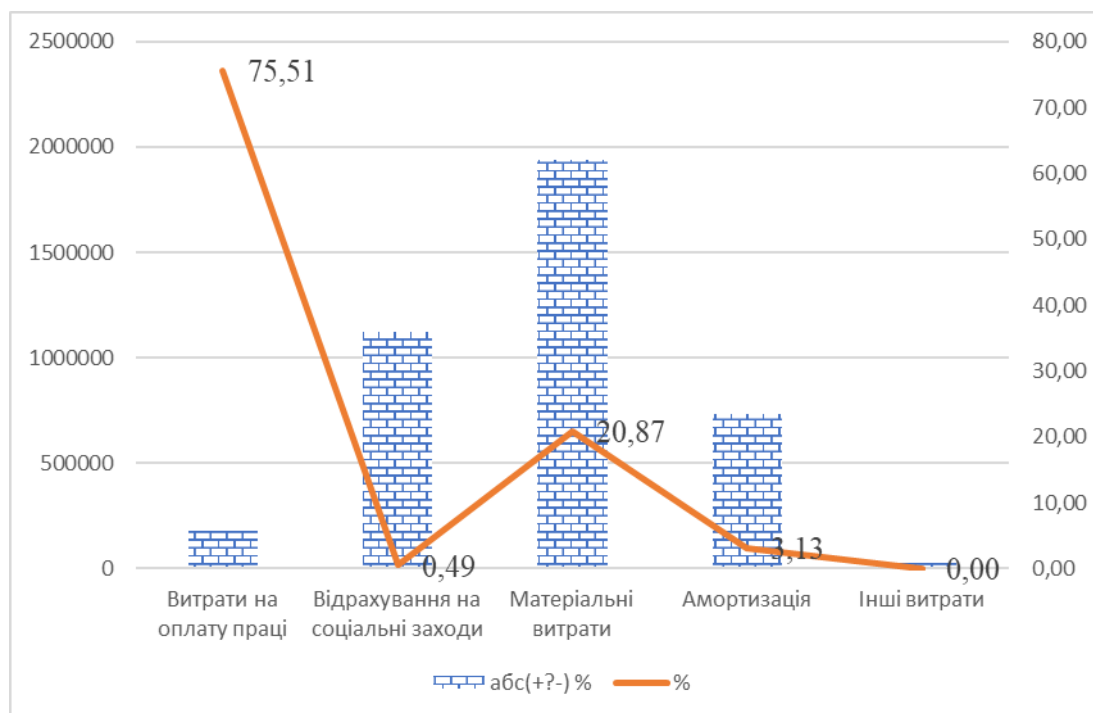

Рис.3.1 Структура та зміна витрат Шумської МР за аналізовані періоди 2016-2017рр

Визначаємо індекси ефективності використання коштів за обмінними операціями Шумської міської ради. Для цього інформація згруповується також і за періоди 2016 та 2017рр оскільки за алгоритмом розрахунку зазначеного показника використовується не лише порівняння за абсолютними, але і структура цих витрат

Розрахункові дані частки кожного виду витрат, необхідних для проведення обчислень згруповано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка структури витрат Шумської МР за обмінними операціями

Показники	2016	2017	2018
Оплата праці	75,51	49,19	58,77
Відрахування	0,49	10,71	1,75
Оренда основних засобів	20,87	31,11	25,68
Інші операційні витрати	3,13	8,77	13,67

Проведемо за даними 2018р розрахунок індексу ефективності щодо використання коштів за формулою (3.1) згідно вхідної інформації міської ради м.Шумська Тернопільської області.

У 2018р

$$\text{Пв.к.}(2018)=((10404175 / 5298905) * 0,5877)+(310200 / 1153672) * 0,0175)+(4546070 / 3350993) * 0,2568)+(2419920 / 944532) * 0,1367 =$$

$$\text{Пв.к.}(2018) = 1,154017569 + 0,004711774 + 0,348403071 + 0,350242302 = 1,85737$$

$$\text{Ів.к.}(2018 \text{ структури } 2018)) =$$

$$= 1,85737 / (0,5877 + 0,0175 + 0,2568 + 0,1367) = 1,86$$

$$\text{Пв.к.}(2018 \text{ за структурою } 2017)=((10404175 / 5298905) * 0,49186)+(310200 / 1153672) * 0,10708)+(4546070 / 3350993) * 0,31105)+(2419920 / 944532) * 0,08767 = 0,965759823 + 0,028794085 + 0,421985574 + 0,224627278 = 1,6412$$

$$\text{Ів.к.}(2018 \text{ за структурою } 2017)=1,6412 / (0,4919 + 0,1071 + 0,3111 + 0,0877) = 1,65$$

У 2017р показник визначено таким алгоритмом:

$$\text{Кв.к.}(2017)=((5298905 / 5117470,506 * 0,4919)+(1153672 / 33219,87939) * 0,1071)+(3350993 / 1414071,655) * 0,3111)+(944532 / 212168,6023) * 0,0877$$

$$\text{Кв.к.}(2017)= 0,509305 + 3,719016 + 0,737118 + 0,39031 = 5,35575$$

$$\text{Ів.к.}(2017 \text{ структури } 2017)) = 5,35575 / (0,4919 + 0,1071 + 0,3111 + 0,0877) = 5,368$$

$$\text{Пв.к.}(2017 \text{ структури } 2016)=((5298905 / 5117470) * 0,7551)+(1153672 / 33219) * 0,0049)+(3350993 / 1414071) * 0,2086)+(944532 / 212168) * 0,0313 = 0,781897555 + 0,17023391 + 0,49446692 + 0,139373561 = 1,58597$$

$$\text{Ів.к.}(2017 \text{ структури } 2016)= 1,58597 / (0,755125 + 0,00490 + 0,20865 + 0,03131) = 1,59$$

Результати обчислень зведено на рис.3.3 і в таблиці 3.4.

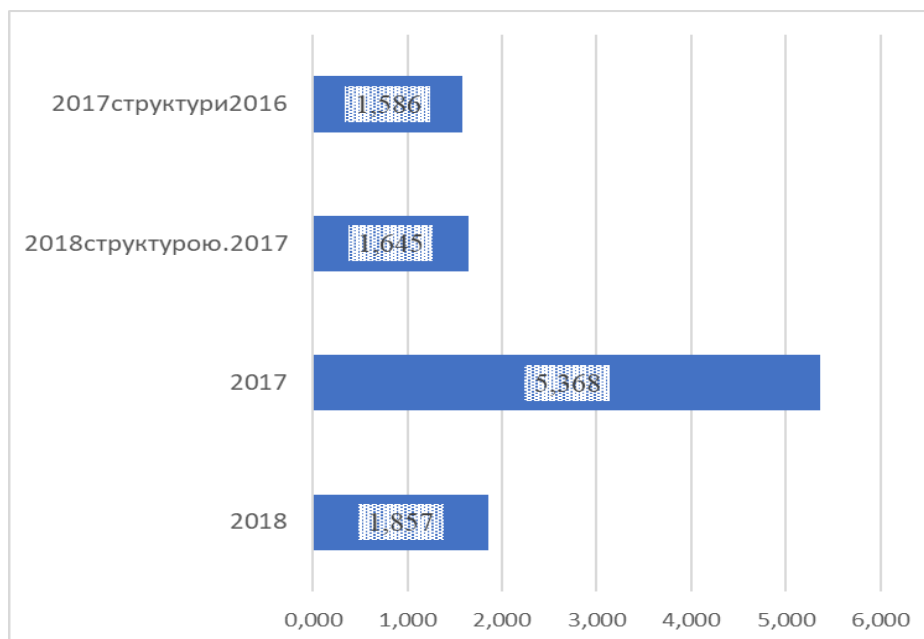

Рис.3.3. Індеси 20116-2018рр ефективності розподілу за елементами витрат коштів Шумської МР

Зміна показника Ів.к з врахування абсолютного значення витратних коштів та їх структури знаходимо за абсолютном (+,-) та відносним у відсотках

$$\text{Відхилення Ів.к. (абс, +, -)} = 1,645 - 1,586 = 0,059$$

$$\text{Відхилення Ів.к. (відносне, \%)} = (1,645 / 1,586) * 100 = 103,72$$

Приріст індексу використання коштів в сумі витрат за обмінними операціями.

Таблиця 3.4

Динаміка відхилень індексу ефективності використання коштів по обмінних операція Шумською МР

Показники	Період	
	2018 за структурою 2017	2017 за структурою 2016
Індекс ефективності витрат за обмінними операціями	1,645	1,586
Відхилення індексу ефективності використання ресурсів у порівнянні з попереднім періодом	Період	
	2018	
Абсолютне (+,-)	0,059	
Відносне (%)	103,72	

Проведений розрахунок дозволяє зробити наступні висновки:

ефективність використання ресурсів по обмінних операціях у 2018 році становила 1,645 проти 1,586 у 2017 році не змінюючи структури формування елементів витрат. Відхилення показника на 0,059 одиниць, що складає в прирості 3,72 відсотка вказує на зміну суми коштів виділених на певні витрати по здійсненню обмінних операцій не тільки в абсолюті, але і в структурі їх формування.

Запропонований механізм оцінки ефективності використання коштів за індексом формування витрат сприятиме своєчасному прийняттю оперативних рішень в питанні їх ефективності розподілу за видами витрат.

3.2. Використання проектного механізму оцінки розподілу коштів загального фонду за структурою видових елементів витрат

Враховуючи наведений алгоритм розрахунку обчислимо зміну показника ефективності формування коштів за умови відхилення значення самої суми виділених коштів та і структури розподілу. Значення індексу ефективності формування коштів за умови збереження структури розподілу таких витрат визначаємо інформаційними даними згрупованими в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Вхідні дані для оцінки ефективності розподілу витратних коштів по обмінних операціях Шумської МР з врахування базової структури розподілу

Види витрат	2017	2018	%(2016)
Витрати на оплату праці	5298905	10404175	0,7551
Відрахування на соціальні заходи	1153672	310200	0,0049
Матеріальні витрати	3350993	4546070	0,2087
Амортизація	944532	2419920	0,0313
Інші витрати	24944	21407	0,000007

$$\begin{aligned} \text{Пв.к.}(2018 \text{ структури } 2016) &= ((10404175 / 5298905 * 0,7551) + (310200 / \\ &1153672) * 0,0049) + (4546070 / 3350993) * 0,2087 + (2419920 / 944532) * \\ &* 0,0313 = 1,482656634 + 0,001318018 + 0,283072537 + 0,080210121 = 1,84726 \end{aligned}$$

$\text{Пв.к.}(2018 \text{ структури } 2016) = 1,84726 / (0,7551 + 0,0049 + 0,2087 + 0,0313) = 1,847$

Проведені розрахунки показують, що збереження структури розподілу 2017 року коштів по витратах обмінних операцій Шумської МР, індекс ефективності їх формування у 2018 зберігає на рівні 1,847, що за відхиленням становить 12 відсотків.

Алгоритми обчислень є наступними:

Відхилення абс(+,-) $\Delta \text{Ів.к.}(2018 \text{ за структурою(абс)}) = 1,847 - 1,645 = 0,202$

Відхилення відносне(%) $\Delta \text{Ів.к.}(2018 \text{ за структурою}(\%)) = 1,847 / 1,645 * 100 = 112,3$

Результати оцінки показника ефективності розподілу коштів по формуванню витрат обмінних операцій Шумської МР згруповано в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Зміна показника ефективності розподілу витратних коштів по обмінних операціях Шумської міської ради

Показники	Роки	
	2017	2018
Ів.к.	1,586	1,645
Ів.к.(2018 за структурою 2016)	X	1,847
Відхилення абсолютне	абс(+,-)	0,202
Відхилення відносне	(%)	112,3

Порівняльна характеристика показника ефективності розподілу коштів за витратами обмінних операцій відображена на рис.3.4

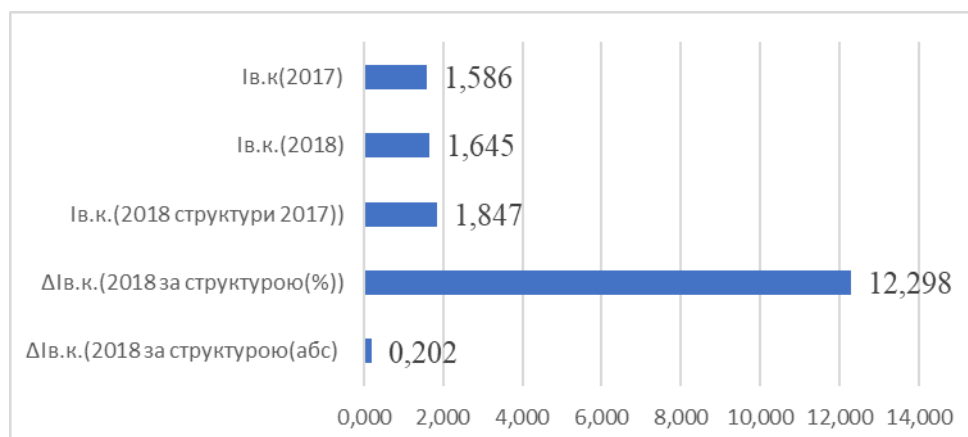

Рис.3.4. Результати оцінки показника ефективності розподілу коштів за обмінними операціями 2018 року за структурою їх розподілу

Кожен зі складових елементів витрат впливає на кінцевий підсумок формування витрат. З цією метою визначено вплив зміни структури витрат за елементом витрати (Взп) на оплату праці. Інформаційні дані згруповано в таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Вхідні дані для оцінки формування витрат за елементами класифікаційної ознаки структура Взп

Показники	2017	2018	Вхідна структура 2017
Витрати на оплату праці	5298905	10404175	0,4919
Відрахування на соціальні заходи	1153672	310200	0,1071
Матеріальні витрати	3350993	4546070	0,2087
Амортизація	944532	2419920	0,0313

$$\begin{aligned} \text{Пв.к.}(2018 \text{ структури Взп } 2017) &= ((10404175 / 5298905 * 0,4919) + (310200 / 1153672) * 0,1071) + (4546070 / 3350993) * 0,2087 + (2419920 / 944532) * 0,0313 \\ &= 1,482656634 + 0,001318018 + 0,283072537 + 0,080210121 = 1,847257309 \end{aligned}$$

$$\text{Ів.к.}(2018 \text{ структури Взп } 2017) = 1,847257309 / (0,4919 + 0,1071 + 0,2087 + 0,0313) = 2,202$$

Проведені обчислення дають можливість стверджувати, що за умови незмінності структурування витратних коштів за елементами Вм-матеріальні витрати, Вам-амортизація, відхилення показника ефективності розподілу коштів по обмінним операціям становить 33,86 відсотка.

Алгоритми розрахунку :

Відхилення абс(+,-):

$$\text{Ів.к.}(2018) = 2,202 - 1,645 = 0,557$$

Відхилення відносне(%):

$$\text{Ів.к.}(2018) = 2,202 / 1,645 * 100 = 133,86\%$$

Отримані результати пропонованого механізму оцінки розподілу коштів по обмінних операціях згруповано в таблицю 3.8.

Результати апробації механізму оцінки розподілу коштів обмінних операцій Шумської МР за елементом Вzp-витрати на оплату праці

Показники	Значення
Ів.к.(2018 структури Вzp2017) (абс)	0,557
Ів.к.(2018 структури Вzp2017) (%))	33,859
Ів.к.(2018 структури 2017))	2,202
Ів.к.(2018)	1,645
Ів.к(2017за структурою 2016)	1,586

Окрім витрат на оплату праці кошти передбачені на обмінні операції Шумської МР розподіляються також на матеріальні витрати та амортизаційні відрахування. Вхідні дані за результатами діяльності об'єкта дослідження згруповано в таблицю 3.9.

Таблиця 3.9

Вхідні дані розподілу коштів за витратами обмінних операцій Шумської МР за зміною структури по елементу матеріальні витрати(Вм)

Показники	2017	2018	Вхідна структура
Витрати на оплату праці	5298905	10404175	0,7551
Відрахування на соціальні заходи	1153672	310200	0,0049
Матеріальні витрати	3350993	4546070	0,3111
Амортизація	944532	2419920	0,0313

$$\begin{aligned} \text{Пв.к.}(2018\text{структуриВм}2017) &= ((10404175 / 5298905 * 0,7551) + (310200 / 1153672) * 0,0049) + (4546070 / 3350993) * 0,3111 + (2419920 / 944532) * 0,0313 \\ &= 1,482656634 + 0,001318018 + 0,283072537 + 0,080210121 = 1,847257309 \end{aligned}$$

$$\text{Ів.к.}(2018\text{структуриВм}2017) = 1,847257309 / (0,7551 + 0,0049 + 0,3111 + 0,0313) = 1,676$$

Отримані результати підтверджують той факт, що ефективність формування розподілу коштів за витратами залежить не лише від суми, але і їх структури.

Так зміна структури у 2018 році з розподілу витрат лише за елементом матеріальних(Вм) та за умови незмінності структури інших видів приводить до зміни показника оцінювання до 1,676 проти 1,645 базового періоду.

Розрахунок відхилень за абсолютном та відсотком:

Відхилення абс(+,-) Ів.к.(2018 структури Вм2017) = 1,676 - 1,645 = 0,031

Відхилення відносне(%) Ів.к.(2018 структури Вм2017) = (1,676 / 1,645) *100 = 101,87%

Результати узагальнено в таблицю 3.10.

Таблиця 3.10

Результати апробації механізму оцінки розподілу коштів обмінних операцій Шумської МР за елементом Вм-матеріальних витрат

Показники	Значення
ΔІв.к.(2018 за структурою(абс))	0,031
ΔІв.к.(2018 за структурою(%))	1,867
Ів.к.(2018)	1,860
Ів.к.(2018структури 2017)	1,645
Ів.к.(2017)	5,368
Ів.к(2017за структури2016)	1,586

Витрати за елементом(Вам)-амортизація обмінних операцій Шумської МР за сумою та зміненою структурою згруповано в таблицю 3.11.

Таблиця 3.11

Вхідні дані розподілу кошті за витратами обмінних операцій Шумської МР за зміною структури по елементу амортизація(Ва)

Показники	2017	2018	Вхідна структура
Витрати на оплату праці	5298905	10404175	0,7551
Відрахування на соціальні заходи	1153672	310200	0,0049
Матеріальні витрати	3350993	4546070	0,2087
Амортизація	944532	2419920	0,0877

Пв.к.(2018 структури Вам2018)=((10404175 / 5298905 * 0,7551)+(310200 / 1153672)*0,0049 + (4546070 / 3350993) * 0,2087)+(2419920 / 944532) * 0,0877 = 1,482656634 + 0,001318018 + 0,283072537 + 0,080210121 = 1,847

$$\text{Ів.к.}(2018 \text{ структури Вам}2018) = 1,847 / (0,7551 + 0,0049 + 0,2087 + 0,0877) = 1,749$$

Наведені обчислення показника ефективності розподілу коштів за витратами обмінних операцій Шумської МР теж підтверджують той факт, що важливим при розподілі коштів є не тільки абсолютна сума таких видів витрат, але і їх структура.

Відхилення оцінюється за таким розрахунком:

$$\text{Відхилення абс}(+,-) \text{ Ів.к.}(2018 \text{ структури Вам}2017) = 1,749 - 1,645 = 0,104$$

$$\text{Відхилення відносне}(\%) \text{ Ів.к.}(2018 \text{ структури Вам}2017) = 1,749 / 1,645 * 100 = 106,305\%$$

Розрахунки вказують на відхилення фактичного значення показника ефективності розподілу коштів за витратами обмінних операцій Шумської МР елементу амортизація на 0,104, або в 6,305 відсотка.

Узагальнення результатів апробації проектного механізму щодо оцінки представлено в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Результати апробації механізму оцінки розподілу коштів обмінних операцій Шумської МР за елементом Вам-амортизація

Показники	Значення
$\Delta \text{Ів.к.}(2018 \text{ за структурою(абс)})$	0,104
$\Delta \text{Ів.к.}(2018 \text{ за структурою}(\%))$	6,305
$\text{Ів.к.}(2018 \text{ структури Вам}2018)$	1,749
$\text{Ів.к.}(2018 \text{ структури } 2017)$	1,645
$\text{Ів.к.}(2017 \text{ структури } 2016)$	1,586

Результати по інформаційних даних щодо використання проектних рішень щодо механізму формування даних розподілу коштів формування витрат по обмінних операціях Шумської МР відображено в таблиці 3.13.

Загальні результати щодо використання проектної пропозиції

Показники	2017	2018	Відхилення (+,-)	Відхилення (%)
Ів.к	1,586	1,645	х	х
Відхилення Ів.к.(абс,+, -)		0,059	х	х
Відхилення Ів.к.(відносне,%)		3,720	х	х
Ів.к.(2018 за структуроюВзп2017))		1,847	0,202	1,123
Ів.к.(2018 за структуроюВм 2017))		1,676	0,031	1,019
Ів.к.(2018 за структуроюВам2017))		1,749	0,104	1,063

Підсумовуючи результати використання проектних рішень, запропонованих в даній магістерській роботі щодо удосконалення механізму формування інформаційних даних для розробки стратегічних планів розвитку Шумської міської ради, доцільно зауважити, що оперативність реагування керівництва на вплив зовнішніх чинників є запорукою успішної роботи організаційного підрозділу державної структури управління, що в кінцевому підсумку вплине на позитивні зрушення розвитку Шумського регіону в цілому.

3.3. Прикладні аспекти індексного механізму ефективності формування дохідної частини бюджету Шумської ОГТ

Враховуючи інформаційні дані звітності Шумської МР бюджет формується за рахунок коштів загального фонду в сумі 143966,8 тис. грн та 7200,2 тис. грн. мобілізовано за рахунок спеціального фонду. Поступлення грошових коштів з врахуванням планового значення в сумі 46896,9 тис. грн зросло на 6,8 відсотка. Дохідна частина коштів сформована також за рахунок власних доходів об'єднаної громади в Тернопільській області міста Шумська і в прирості за 2018р складає 27,3%, що в сумі становить 10751,0 тис. грн.

Джерелом доходів Шумської МР в основному є податки а) на доходи (ПДФ.о) фізичних осіб – 61,4% (27002,4 тис. грн), б) на майно - 9,4%

(4135,0 тис. грн), в) акцизний збір – 7,7%(3400,1тис. грн), г) єдиний податок - 17,9%(7898тис. грн) (див. табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Оцінка в динаміці доходів Шумської міської ради

Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	Виконано за 2018 рік	Виконано за 2017 рік	Відхилення (+,-)	Відхилення (%)
«Податкові надходження»	42545,5	34163,0	8382,5	124,5
«Податки на доходи, податки на прибутки, податок на збільшення ринкової вартості»	27009,3	21056,9	5952,4	128,3
«Податок з доходів фізичних осіб»	27002,4	21051,2	5951,2	128,3
«Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів»	80,8	74,6	6,2	108,3
«Внутрішні податки на товари та послуги»	3400,1	3648,4	-248,3	93,2
«Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів»	519,8	537,4	-17,6	96,7
«Акцизний податок з везених на митну територію України підакцизних товарів»	2133,6	2068,4	65,2	103,2
«Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів»	746,7	1042,6	-295,9	71,6
«Місцеві податки»	12033,0	9082,8	2950,2	132,5
«Податок на майно»	4135,0	3120,9	1014,1	132,5
«Єдиний податок»	7898,0	5961,9	1936,1	132,5
«Інші податки та збори»	22,3	300,3	-278,0	7,4
«Неподаткові надходження»	6538,0	4641,7	1896,3	140,9
«Доходи від власності та підприємницької діяльності»	63,0	43,7	19,3	144,2
«Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності»	1216,6	737,3	479,3	165,0
«Інші неподаткові надходження»	228,9	545,2	-316,3	42,0
«Надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту»	14,3	235,0	-220,7	6,1
«Власні надходження бюджетних установ»	5029,5	3315,5	1714,0	151,7
«Доходи від операцій з капіталом»	1020,2	551,0	469,2	185,2
«Цільові фонди»	3,0		3,0	0,0
Всього доходів	50106,7	39355,7	10751,0	127,3
Дотації	25669,3	20251,7	5417,6	126,8
Субвенції	75390,9	53214,9	22176,0	141,7
Разом трансфертів	101060,2	73466,6	27593,6	137,6
Загальна сума доходів	128592,3	95060,9	33531,4	135,3

Схематично структуру доходів Шумської МР отриманої у 2018 році зображено на рис.3.5, де видно, що найбільшу питому частку (58,63%) займають доходи у вигляді субвенцій

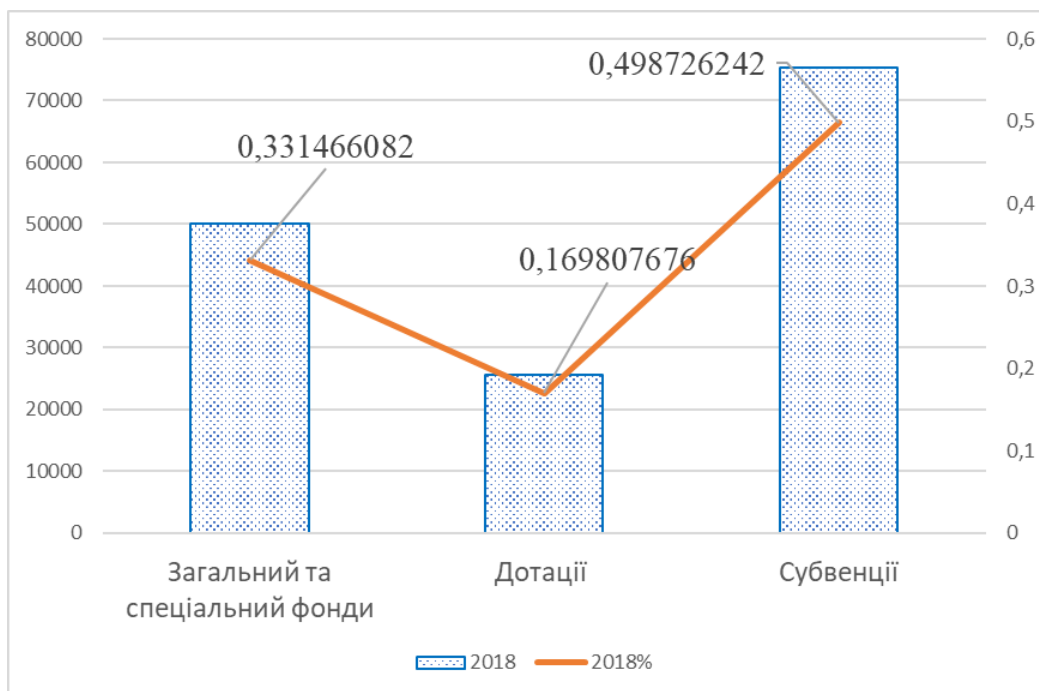

Рис.3.5 Структурування доходів Шумської в Тернопільській області міської ради у 2018р

Аналогічні результати формування доходів Шумської МР Тернопільської області та їх структуру в 2017р зображено на рис.3.6

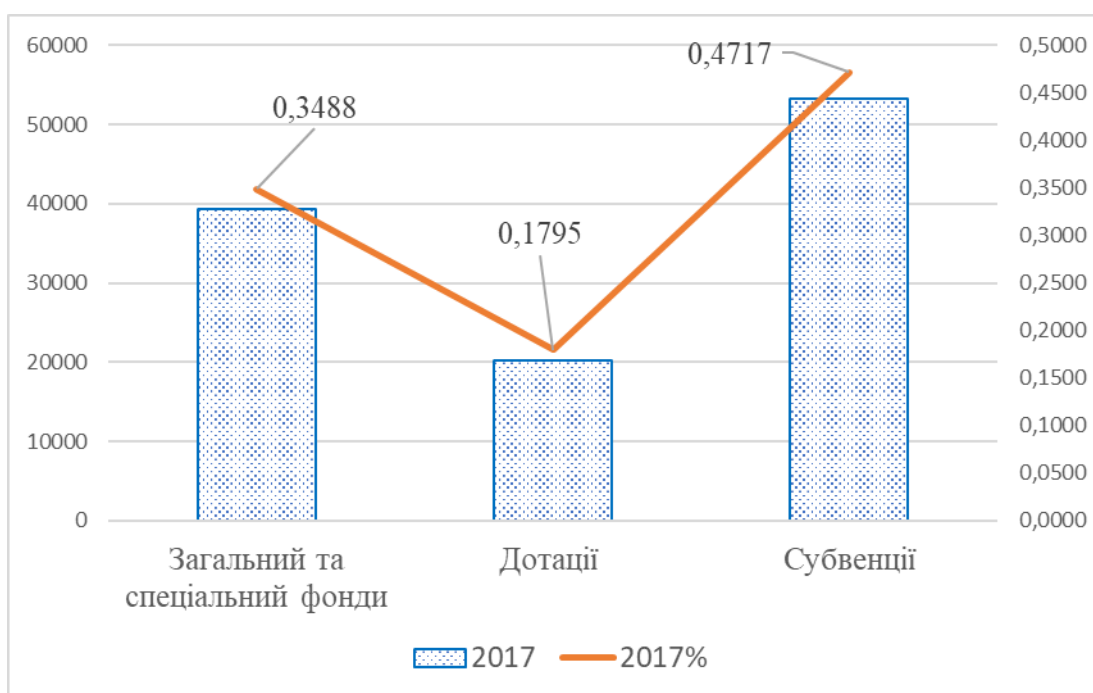

Рис.3.6. Структурування доходів Шумської в Тернопільській області міської ради у 2017р

Відхилення по структурі (див.таблиця 3.15) вказує на збільшення поступлень доходів за рахунок субвенцій як по сумі так в питомій частці.

Таблиця 3.15

Динаміка змін поступлення доходів за видом та в структурі

Показники	2018		2017		Відхилення
	частка доходу(%)		частка доходу(%)		абс(+,-)
Загальний та спеціальний фонди	0,331		0,349		-0,017
Дотації	0,170	0,2540	0,180	0,2757	-0,010
Субвенції	0,499	0,7460	0,472	0,7243	0,027
Разом трансфертів		1,0		1,0	
Всього доходів	1		1		

Використовуючи механізм оцінки ефективності формування коштів (див. проектний розділ магістерської роботи), як доходної частини бюджету міської ради на прикладі м.Шумськ результати обчислень будуть наступні.

Вхідні дані для розрахунку індексного показника згруповано в таблиці 3.16

Таблиця 3.16

Інформаційні дані для оцінки ефективності доходної частини бюджету Шумської міської ради

Види доходів	2017	2018	%
Доходи загального та спеціального фондів	27532,1	21594,3	0,78433
Дотації	25669,3	20251,7	0,78895
Субвенції	75390,9	53214,9	0,70585

Алгоритм визначення індексу оцінки поступлень у користування Шумської громади:

$$I_d = ((3\Phi_1/3\Phi_0) \cdot \chi_{3\Phi} + (C\Phi_1/C\Phi_0) \cdot \chi_{C\Phi} + (D_1/D_0) \cdot \chi_D + (C_1/C_0) \cdot \chi_C) / (\chi_{3\Phi} + \chi_{C\Phi} + \chi_D + \chi_C)$$

де $3\Phi_1, 3\Phi_0$ – кошти загального фонду аналізованого та базового періодів

$C\Phi_1, C\Phi_0$ – кошти спеціального фонду аналізованого та базового періодів;

D_1, D_0 – дотації аналізованого та базового періодів;

C_1, C_0 – субвенції аналізованого та базового періодів;

$Чзф, Чсф, Чд, Чс$ – частка відповідного джерела поступлення коштів у загальній сумі грошових поступлень аналізованого та базового періодів.

Використовуючи дані таблиці 4.3 результати обчислень наступні:

$$Кд.(2018) = ((50106,7/39355,7)*0,331466082)+((25669,3/20251,7)*0,169807676) +((75390,9 / 53214,9)*0,498726242)$$

$$Кд.(2018) = 0,422014384 + 0,215233496+0,706558131 = 1,3438$$

$$Ів.к.(2018) = 1,34380601 / (0,3315 + 0,1698 + 0,4987)= 1,34381$$

$$Кд(2017)=((39355,7 / 13042,0 * 0,3488)+((20251,7 / 3453,4)* *0,1795) + ((53214,9 / 23844,88) * 0,47167$$

$$Кв.к(2017)= 1,052631579 + 1,052631579 + 1,052631579 = 3,1579$$

$$Ів.к(2017) =3,157894737 / (0,3488 + 0,1795 + 0,47167 = 3,158$$

$$Відхилення Ів.к.(абс,+, -)=1,344 - 3,158 = -1,814$$

$$Відхилення Ів.к.(відносне,%)=(1,344 / 3,158) * 100 = 42,553857$$

Отже спад рівня доходності становить -57,4%, що є результатом не лише зміни доходної частини за джерелом поступлення, але і зміною структури доходної частини бюджету

Кожна складова вказаного показника певним чином впливає на кінцевий результат. Використовуючи метод абсолютних різниць можна визначати вплив кожного з джерел поступлень не тільки за сумою очікувань, але і зміною структури таких поступлень, адже кожен з них має свій напрям цільового використання.

РОЗДІЛ 4

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

Моделювання оцінки пріоритетності регіону за домінантними елементами соціально-економічного розвитку

Несприятливий економічний розвиток країни з позиції нестабільності ринку, яка впливає на розвиток та функціонування суб'єктів господарювання та загострює моменти конкуренції та появу різноманітних ризиків, загроза впливу яких є об'єктивною. Існують також за невизначеності і суб'єктивні чинники, які обумовлюють виникнення ризикових ситуацій. Для того, щоб громада могла уникнути негативних наслідків та не допустити можливості настання ситуацій ризику доцільно здійснювати прогнозування і оцінку можливих ризиків.

До основних ризиків, яким піддається Шумська ОГТ доцільно віднести ризик скорочення масштабності розвитку регіонального аграрного та промислового бізнесу, ризик втрати сили домінування ОГТ з позиції вмотивованості населення, яке проживає на даній території, ризик падіння зайнятості за рахунок скорочення робочих місць та ін. фактори.

За означеними факторами оцінки Шумський р-н знаходиться в стані нестабільності розвитку, про що свідчать показники наведені в таблиці та рис.4.1.

Таблиця 4.1

Динаміка поступлень коштів до Шумської МР

Показники	2017	2018	абс(+,-)
Загальний та спеціальний фонди	39355,7	50106,7	10751
Дотації	20251,7	25669,3	5417,6
Субвенції	53214,9	75390,9	22176
Разом трансфертів	73466,6	101060,2	27593,6
Всього доходів	112822,3	151166,9	38344,6

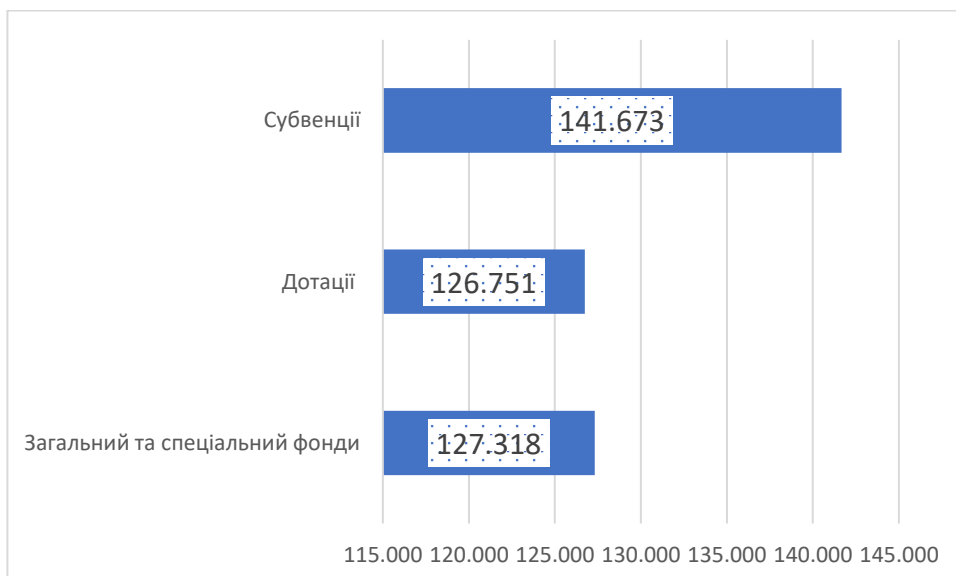

Рис.4.1 Відхилення дохідної частини ОТГ Шумська за джерелами поступлення у 2018р

Результати показують, що структурно дохідна частина характеризується приростом коштів, в якому найбільшу питому частку займають субвенції.

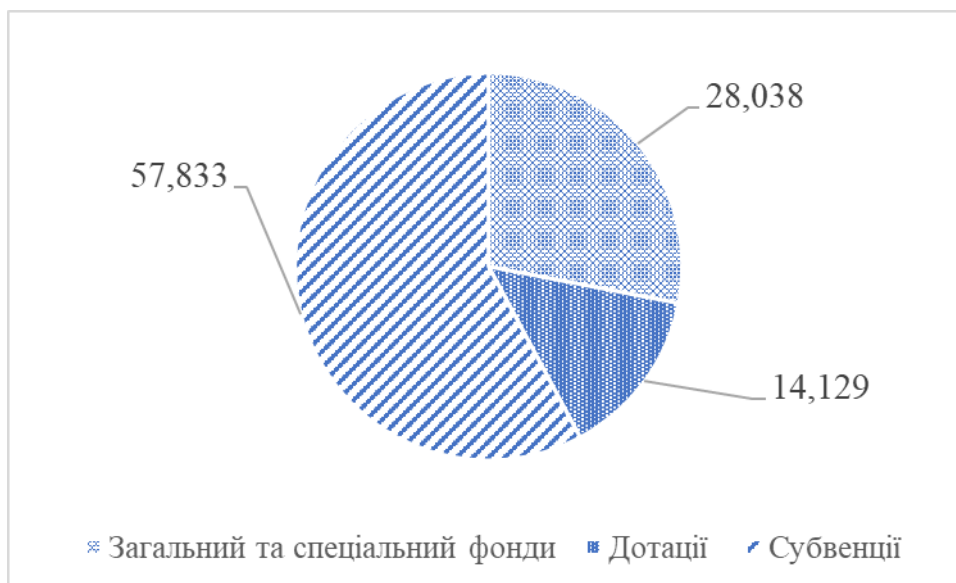

Рис.4.2 Структура приросту доходів ОТГ Шумської міської ради

Шумський район є складовою частиною Тернопільської області, розрахований на півночі, територіально межує з такими районами: Збарзький, Кременецький, Лановецький. За територіальним розташуванням, для порівняльної оцінки обрано вище перераховані райони. В таблиці 4.2 подано

результати оцінки обсягів реалізації продукції сформованих за інформаційними даними держстатуправління

Таблиця 4.2

Оцінка в динаміці обсягів реалізації продукції

Райони	2017	2018	%
	тис. грн		
Збаразький	602016,1	845800	1,404946
Кременецький	335770,1	372700	1,109986
Лановецький	542831,4	454600	0,837461
Шумський	30343,1	38000	1,252344

Коефіцієнт домінування за обсягом реалізації промислової продукції визначають наступним чином:

$$КРП_{dom} = Q_i / O_{зан}$$

За даними управління статистики показники за роками оцінювання набувають такого значення:

$$\text{Збаразький р-н: } КРП_{dom} (2016) = 442905,5 / 4903396,7 = 0,09032$$

$$\text{Кременецький р-н: } КРП_{dom} (2016) = 236733,1 / 4903396,7 = 0,04828$$

$$\text{Лановецький р-н: } КРП_{dom} (2016) = 492616,7 / 4903396,7 = 0,10046$$

$$\text{Шумський р-н: } КРП_{dom} (2016) = 22673,2 / 4903396,7 = 0,00462$$

У 2017р

$$\text{Збаразький р-н: } КРП_{dom} (2017) = 602016,1 / 6109009,2 = 0,09854$$

$$\text{Кременецький р-н: } КРП_{dom} (2017) = 335770,1 / 6109009,2 = 0,05496$$

$$\text{Лановецький р-н: } КРП_{dom} (2017) = 542831,4 / 6109009,2 = 0,08885$$

$$\text{Шумський р-н: } КРП_{dom} (2017) = 30343,1 / 6109009,2 = 0,00496$$

У 2018р

$$\text{Збаразький р-н: } КРП_{dom} (2018) = 845800 / 7186100 = 0,11769$$

$$\text{Кременецький р-н: } КРП_{dom} (2018) = 372700 / 7186100 = 0,05186$$

$$\text{Лановецький р-н: } КРП_{dom} (2018) = 454600 / 7186100 = 0,06326$$

$$\text{Шумський р-н: } КРП_{dom} (2018) = 38000 / 7186100 = 0,00528$$

Наступним показником оцінки є рівень оплати праці, визначений за даними статуправління, та відображених в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3.

Оцінка в динаміці рівня оплати праці(ЗП) аналізованих районах області дослідження, грн

Райони	Зпміс(сер), грн		
	2017	2018	абс(+,-)
Тернопільська область (за районним критерієм)	5554	6969	1415
Збаразький	5015	6114	1099
Кременецький	5163	6101	938
Лановецький	4935	6455	1520
Шумський	5365	6380	1015

Найвищий рівень оплати в оцінюваних районах відмічено у Шумському районі, однак у Лановецькому районі, та за сумою відхилення результат становить 1520 грн.

За даними таблиці 4.3 коефіцієнт домінування за рівнем оплати праці визначено за наступним алгоритмом:

У 2016р

Збаразький р-н: $KOP_{dom}(2016) = 3283,610695 / 3695 = 0,88866$

Кременецький р-н: $KOP_{dom}(2016) = 3352,673064 / 3695 = 0,90735$

Лановецький р-н: $KOP_{dom}(2016) = 3214,787793 / 3695 = 0,87003$

Шумський р-н: $KOP_{dom}(2016) = 3513,260893 / 3695 = 0,95081$

У 2017р

Збаразький р-н: $KOP_{dom}(2017) = 5015 / 5554 = 0,90295$

Кременецький р-н: $KOP_{dom}(2017) = 5163 / 5554 = 0,92960$

Лановецький р-н: $KOP_{dom}(2017) = 4935 / 5554 = 0,88854$

Шумський р-н: $KOP_{dom}(2017) = 5365 / 5554 = 0,96597$

У 2018р

Збаразький р-н: $KOP_{dom}(2018) = 6114 / 6969 = 0,87731$

Кременецький р-н: $KOP_{dom}(2018) = 6101 / 6969 = 0,87544$

Лановецький р-н: $KOP_{dom}(2018) = 6455 / 6969 = 0,92624$

Шумський р-н: $KOP_{dom}(2018) = 6380 / 6969 = 0,91548$

Отже, рівень оплати праці в районах, як уже було відзначено у 2016-2017рр був у Шумському, але у 2018р він впав і його частка від рівня в Тернопільській області становить 91,5 відсотка.

Аналізуючи отримані результати, бачимо що найбільшу частку серед оцінюваних районів займає Шумський р-н, про що свідчить рівень оплати в сумі 3513,26 грн на місяць, однак у порівнянні з встановленим рівнем мінімального рівня ріст є незначним.

Ще одним показником, що обраний для оцінки пріоритетні району обрано стан навантаженості вільного вакантного місця роботи. Вибір обґрунтовується тим, що показник враховує як стан безробіття, так і можливість його усунення.

Для оцінки інформаційні дані згруповано в таблицю 4.4.

Таблиця 4.4

Динаміка рівня навантаженості на одне вакантне робоче місце

Райони	2016	2017	2018
Тернопільська область (за районним критерієм)	9	10	27*
Збаразький	24	43	33
Кременецький	17	17	15
Лановецький	27	14	20
Шумський	232	46	27

* показник визначено автором, як середнє значення

У 2016р

Збаразький р-н: $KHBM_{dom}(2016) = 24 / 9 = 2,67$

Кременецький р-н: $KHBM_{dom}(2016) = 17 / 9 = 1,89$

Лановецький р-н: $KHBM_{dom}(2016) = 27 / 9 = 3$

Шумський р-н: $KHBM_{dom}(2016) = 232 / 9 = 25,7$

У 2017р

Збаразький р-н: $KHBM_{dom}(2017) = 43 / 10 = 4,3$

Кременецький р-н: $KHBM_{dom}(2017) = 17 / 10 = 1,7$

Лановецький р-н: $KHBM_{dom}(2017) = 14 / 10 = 1,4$

Шумський р-н: $KHBM_{dom}(2017) = 46 / 10 = 4,6$

У 2018р

Збаразький р-н: $KHBM_{dom}(2018) = 33 / 27,7 = 1,19133$

Кременецький р-н: $KHBM_{dom}(2018) = 15 / 27,7 = 0,54151$

Лановецький р-н: $KHBM_{dom}(2018) = 20 / 27,7 = 0,72202$

Шумський р-н: $KHBM_{dom}(2018) = 27 / 27,7 = 0,97473$

Визначені за 2017 та 2018рр показники домінування означених факторних характеристик є основою для підрахунку індексних темпів росту. Результати є наступними:

У 2017р

Збаразький р-н: $IOPI_{dom}(2017) = 0,902952 / 0,88866 = 0,98417$

Кременецький р-н: $IOPI_{dom}(2017) = 0,92960 / 0,90735 = 0,97606$

Лановецький р-н: $IOPI_{dom}(2017) = 0,888548 / 0,87003 = 0,97916$

Шумський р-н: $IOPI_{dom}(2017) = 0,965970 / 0,95081 = 0,98431$

У 2018р

Збаразький р-н: $IOPI_{dom}(2018) = 0,877313 / 0,902952 = 0,971605$

Кременецький р-н: $IOPI_{dom}(2018) = 0,875448 / 0,92960 = 0,941747$

Лановецький р-н: $IOPI_{dom}(2018) = 0,926244 / 0,888548 = 1,042424$

Шумський р-н: $IOPI_{dom}(2018) = 0,915482 / 0,96597 = 0,947733$

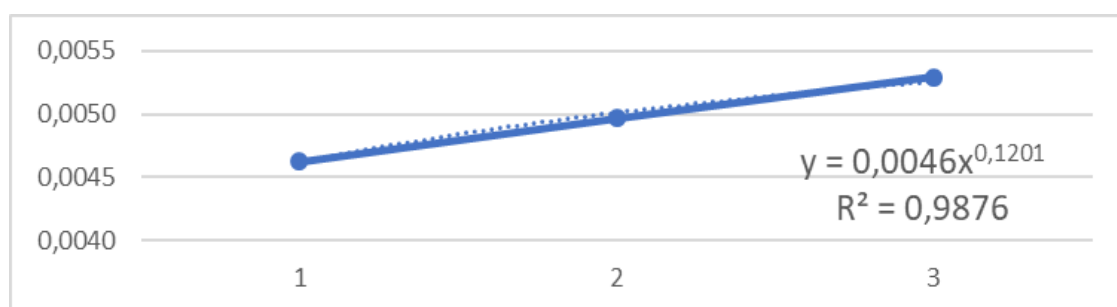

Рис.4.3 Екранне зображення зміни показника домінування реалізації продукції та прогнозової функції оцінки

Прогнозне значення показника з врахуванням функції, що описує залежність (тенденцію), яка склалася за визначений період часу щодо такої характеристики як домінування обсягу реалізації продукції в регіоні:

$$y = 0,0046 * t^{0,1201}$$

$$КРП_{dom} = 0,0046 * 4^{0,1201} = -0,00543$$

$$КРП_{dom} = 0,0046 * 5^{0,1201} = -0,005581$$

$$КРП_{dom} = 0,0046 * 6^{0,1201} = -0,00571$$

Аналогічні розрахунки виконано, щодо показників домінування рівня оплати праці та навантаженості на одне робоче місце.

Результати наведено на рис.4.4.

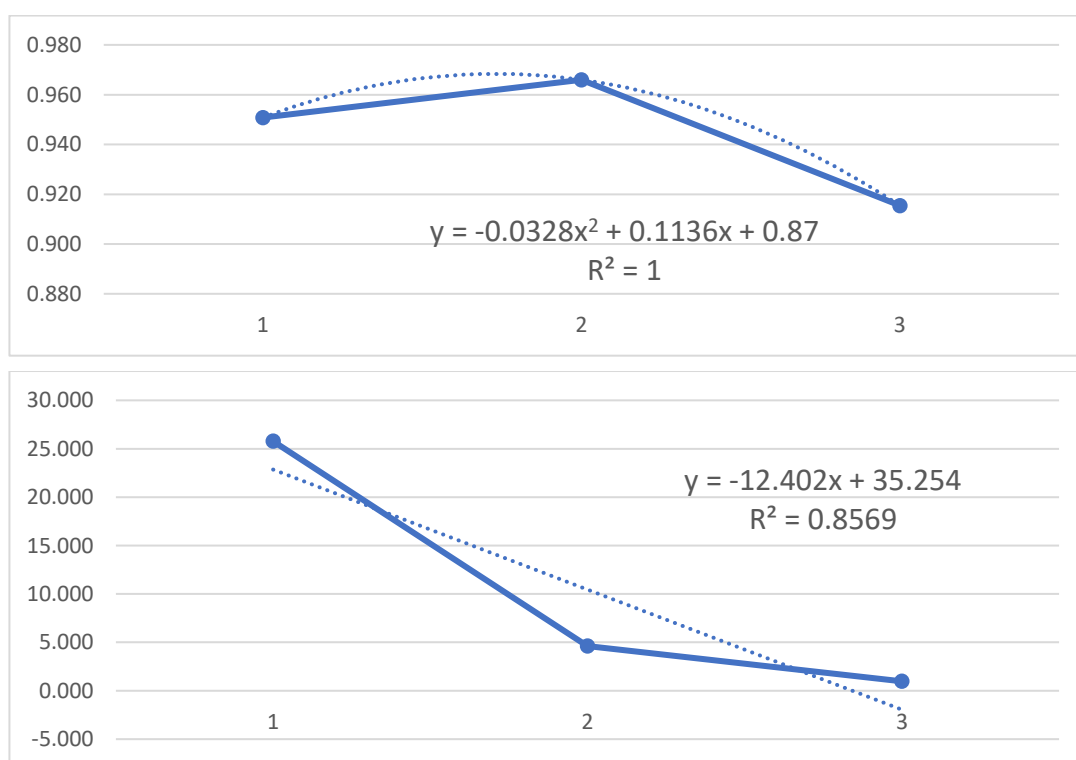

Рис.4.4. Екранне зображення показників домінування оплати праці та навантаження на одне робоче місце в Шумському районі та їх прогносні функції

Результат прогнозування складових елементів пріоритетного розвитку оцінюваного району представлено в таблиці 4.5

Прогнозні результати складових елементів оцінки пріоритетності розвитку
Шумського району

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021
КРП _{dom}	0,0046	0,0050	0,0053	-0,005433	-0,005581	-0,005704
КОП _{dom} .	0,951	0,966	0,915	0,7996	0,618	0,3708
КНВМ _{dom}	25,778	4,600	0,975	-14,354	-26,756	-39,158

Кінцевий результат обчислення результуючого показника пріоритетності регіону представлено такими алгоритмами.

$$I_{pr} = (1,0741 * 0,9843 * 0,1784)^{1/3} = 0,5735$$

$$I_{pr} = (1,0646 * 0,9477 * 0,2118)^{1/3} = 0,5979$$

Підсумовуючи, доцільно зауважити що Шумський район за тенденцією змін показників характеристики соціально-економічного розвитку в аналізований період покращує свою позицію, та в перспективі за прогнозними оцінками значно змінить свої результати, якщо і в подальшому буде приймати рішення, що сприятимуть отриманню позитивних результатів, та своєчасно ліквідовуватиме відхилення від наміченого курсу розвитку.

РОЗДІЛ 5

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ШУМСЬКОЇ ОТГ

Одним із ключових завдань підвищення добробуту мешканців Шумської об'єднаної територіальної громади є реформування механізмів утримання та модернізації систем водопостачання в сільській місцевості, де рівень надання послуг за останні 15 років став вкрай низьким. На теперішній час в громаді існують неприбуткові обслуговуючі підприємства, які за різними формами обслуговують системи водопостачання. Подальше існування цих суб'єктів, які, також, започатковують моделі децентралізації комунальних послуг, потребує формування механізму фінансово-економічного забезпечення їх діяльності. Розв'язання проблем досягнення стійкого фінансового стану та підвищенню якості послуг з водопостачання та водовідведення, можна досягти завдяки формування засад фінансово-економічного забезпечення.

Підприємства з водопостачання та водовідведення – є неприбутковими організаціями, для яких вкрай важливо не лише фінансове забезпечення, а також забезпечення необхідними виробничими фондами, які техніко-технологічні умови надання послуг з водопостачання. Особливо актуальне це питання постає враховуючи незадовільний стан благоустрою об'єднаних територіальних громад протягом останніх років.

З метою забезпечення господарської діяльності підприємств з водопостачання та водовідведення повинні мати виробничі фонди, які відповідають специфіці їх діяльності. Матеріальні оборотні активи у загальній структурі активів мають неістотну питому вагу та не перевищують 3-5% від вартості виробничих основних фондів. Вони складаються з допоміжних матеріалів, запасних частин необхідних для проведення ремонту, палива, господарського інвентарю та швидкозношуваних предметів. У структурі основних фондів підприємств з водопостачання та водовідведення переважають передавальні споруди.

Основними організаційно-управлінськими принципами фінансово-економічного забезпечення діяльності підприємств з водопостачання та водовідведення є [7]:

- принцип взаємозв'язку та послідовного, безперервного забезпечення всіх етапів життєвого циклу та видів діяльності;
- принцип стабільного забезпечення відтворення фінансових ресурсів та технічних активів господарювання;
- принцип оптимального рівня фінансово-економічного забезпечення з урахуванням ризиків та вартості фінансових ресурсів;
- принцип об'єктивної оцінки необхідності державної підтримки суб'єктів господарювання через систему субсидії та трансферів;
- принцип економії ресурсів;
- принцип ефективного використання фінансових ресурсів та технічних активів;
- принцип окупності витрат на надання послуг водопостачання;
- організація контролю за цільовим використанням фінансових ресурсів;
- організація моніторингу, обліку та контролю показників водопостачання;
- принцип пріоритетності питного водопостачання перед іншими видами спеціального водокористування;
- принцип гарантованого першочергового забезпечення питною водою населення для забезпечення питних фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб;
- принцип економічного стимулювання раціонального використання питної води споживачами;
- принцип відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення законодавства у сфері питної води та питного водопостачання;
- забезпечення вільного доступу до інформації про якість питної води, стан джерел та систем питного водопостачання, порядку формування нормативів питного водопостачання та тарифів на послуги централізованого водопостачання і водовідведення;

- дотримання єдиних правил, норм і стандартів усіма суб'єктами в сфері питної води та питного водопостачання.

Міжнародна технічна допомога – це ресурси, які відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами (урядами іноземних держав, а також організаціями, установами, фондами, уповноваженими урядами іноземних держав, міжнародними організаціями, що надають міжнародну технічну допомогу Україні) на безоплатній основі.

З метою модернізації парку основних фондів підприємств з водопостачання та водовідведення для одного з членів Шумської ОТГ, а саме для села Андрушівка, розглянемо організацію фінансування спільно з Швейцарським центром ресурсів та консультацій з питань розвитку (Skat) в рамках Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні». Цей проект фінансується Швейцарською Конфедерацією через Швейцарське бюро співробітництва (ШБС/SDC). Змішана форма фінансування передбачає одночасне використання різних форм фінансового забезпечення, що є найбільш розповсюдженою формою фінансування. Сума коштів на модернізацію з української сторони за умовами договору складатиме лише 10% - 400000 тис. грн. Оскільки підприємство з водопостачання та водовідведення села Андрушівка не є прибутковим, розглянемо надання банком кредиту на 7 років розміром 400000 грн. під 25 %, причому кредит видається всією сумою.

Визначимо економічну ефективність даного проекту. Основою оцінки ефективності впровадження проекту з використанням інвестиційних кредитів є концепція грошових потоків. Під потоком реальних грошей розуміють надходження грошових коштів з урахуванням того, що сума грошей, наявна на даний момент, має більшу цінність, ніж ця ж сума в майбутньому.

Основними показниками, які характеризують ефективність вкладення інвестицій в проект у є [4, 8, 37]:

- чиста приведена вартість (цінність) проекту (NPV) розраховується як сума щорічних обсягів доходів без витрат, приведених до умов поточного року:

$$NPV = \sum_{t=1}^T \frac{(P_t - B_{ut} - B_{et})}{(1+r)^t}, \quad (5.1)$$

Для прийняття проекту NPV не має перевищувати нуль $NPV > 0$.

- термін окупності проекту T_k визначає кількість років, за які загальний приведений прибуток дорівнюватиме обсягу інвестицій. Він дорівнює такому $t(T_k=t)$, при якому:

$$B_u = \sum_{t=1}^{T_k} \frac{(P_t - B_{et})}{(1+r)^t}, \quad (5.2)$$

де T_k – кількість років, потрібних для того, щоб обсяг прибутку від інвестицій зрівнявся з обсягом B_u (термін окупності). Термін окупності має бути менший за загальний термін життя проекту: $T_k < T$. Коефіцієнт доходів і витрат (k) (співвідношення доходів і витрат) свідчить про те, який дохід за проектом припадає на одиницю загальних витрат (інвестованого капіталу та поточних експлуатаційних витрат).

- коефіцієнт ефективності CBR (CostBenefitRatio) - він розраховується як дріб, де в чисельнику має бути сума приведених вартостей доходів від інвестицій за всі роки, а у знаменнику - сума приведених витрат. Обидві величини (чисельник і знаменник) розраховують як приведені до поточного моменту часу:

$$CBR = \frac{\sum_{t=1}^T \frac{Dt}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^T \frac{Ct}{(1+r)^t}} \quad (5.3)$$

Проект отримає позитивну оцінку, якщо CBR або $k > 1$.

- коефіцієнт прибутковості (g) (співвідношення прибутку та інвестованого капіталу) свідчить про те, скільки (за весь час реалізації проекту) приведеної вартості інвестованого капіталу. Він розраховується як

співвідношення чистої приведеної вартості доходів за період життя проекту та обсягу капіталовкладень:

$$g = \frac{\sum_{t=1}^T \frac{(P_t - B_{et})}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^T \frac{B_{ut}}{(1+r)^t}}. \quad (5.4)$$

Проект отримає позитивну оцінку, якщо $g > 1$.

- внутрішня норма прибутковості R —це дисконтна ставка r , при використанні якої чиста приведена вартість (цінність) інвестування дорівнюватиме нулю, тобто виконуватиметься рівність:

$$NPV = \sum_{t=1}^T \frac{(P_t - B_{ut} - B_{et})}{(1+R)^t} = 0. \quad (5.5)$$

Проект отримає доцільно запровадити, якщо внутрішня норма його прибутковості перевищуватиме дохідність капіталу інвестора, на яку він сподівається: $R > R_n$.

Внутрішня норма прибутковості є тією межею, нижче за яку проект дає негативну загальну прибутковість. Розраховане для проекту значення R_o має порівнюватися з дохідністю використання капіталу, яку очікує і на яку згоден інвестор R_n .

- показник фондівдачі f проекту визначає співвідношення поточного прибутку за проектом (у чисельнику) і залишкової вартості інвестованого капіталу (у знаменнику) з урахуванням їх щорічної амортизації (зношення):

$$f = \frac{\sum_{t=1}^T \frac{(P_t - B_{et})}{T}}{\sum_{t=1}^T \frac{(B_{ut} - A_t)}{T}}. \quad (5.6)$$

Цей показник свідчить про те, який у середньому прибуток отримає інвестор на 1 грн інвестованого капіталу.

Проведемо оцінку ефективності вкладення інвестиційних ресурсів на підприємстві з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ (рис. 5.1 - 5.2) з використанням табличного процесора MSEXCEL здійснивши відповідні обчислення показників, за наведеною вище методикою їх розрахунку.

	A	B	C	D	E	F	G
1	Процентна ставка	t	I_0	CF_t	$(1+r)^t$	$PV=CF_t/(1+r)^t$	$NPV=\sum PV_t-I_0$
2	25%	0	-400000		1	-400000	-400000
3		1		100000	1,25	80000,00	-320000,00
4		2		130000	1,5625	83200,00	-236800,00
5		3		140000	1,953125	71680,00	-165120,00
6		4		150000	2,44140625	61440,00	-103680,00
7		5		155000	3,051757813	50790,40	-52889,60
8		6		160000	3,814697266	41943,04	-10946,56
9		7		165000	4,768371582	34603,01	23656,45
10							
11			-400000	1000000		423656,45	23656,45
12							

Рис. 5.1 - Оцінка ефективності вкладення інвестиційних кредитів у табличному процесорі MSEXCEL

	A	B	C	D	E	F	G
1	Процентна ставка	t	I_0	CF_t	$(1+r)^t$	$PV=CF_t/(1+r)^t$	$NPV=\sum PV_t-I_0$
2	0,25	0	-400000		$=(1+A\$2)^B2$	$=C2$	$=C2$
3		1		100000	$=(1+A\$2)^B3$	$=D3/E3$	$=F3+C2$
4		2		130000	$=(1+A\$2)^B4$	$=D4/E4$	$=F3+F4+C2$
5		3		140000	$=(1+A\$2)^B5$	$=D5/E5$	$=F3+F4+F5+C2$
6		4		150000	$=(1+A\$2)^B6$	$=D6/E6$	$=F3+F4+F5+F6+C2$
7		5		155000	$=(1+A\$2)^B7$	$=D7/E7$	$=F3+F4+F5+F6+F7+C2$
8		6		160000	$=(1+A\$2)^B8$	$=D8/E8$	$=F3+F4+F5+F6+F7+F8+C2$
9		7		165000	$=(1+A\$2)^B9$	$=D9/E9$	$=F3+F4+F5+F6+F7+F8+F9+C2$
10							
11			$=C2$	$=\text{СУММ}(D3:D9)$		$=\text{СУММ}(F3:F9)$	$=G9$
12							

Рис. 5.2 - Оцінка ефективності вкладення інвестиційних кредитів у табличному процесорі MS EXCEL (режим відображення формул)

Початкові інвестиції при реалізації проекту генерують грошовий потік $CF_1, CF_2 \dots$ Інвестиції визнаються ефективними, якщо цей потік достатній для:

- повернення початкової суми капітальних вкладень;
- забезпечення необхідної віддачі на вкладений капітал

Алгоритм визначення NPV :

- визначаємо теперішнє значення кожного грошового потоку, вхідного і вихідного;

- підсумовуємо всі дисконтовані значення елементів грошових потоків і визначається критерій NPV .

- проводимо ухвалення рішення:

- для окремого проекту: якщо NPV більше або рівне нулю, то проект приймається;

- для декількох альтернативних проектів: приймається той проект, який має більше значення NPV , якщо тільки воно позитивне.

Якщо $NPV > 0$, то за час економічного життя проект відшкодує витрати і забезпечить отримання понад прибуток у розмірі NPV і прибуток згідно заданому стандарту r . Якщо $NPV < 0$, то задана норма прибутку не забезпечується і проект збитковий. Якщо $NPV = 0$ - інвестиції окупаються, але проект не приносить надприбутку.

Індекс рентабельності (PI):

$$PI = \frac{PV}{I_0} \quad (5.7)$$

Показує скільки одиниць сучасної величини грошового потоку доводиться на одиницю передбачуваних витрат.

Якщо $PI > 1$, то сучасна вартість грошового потоку проекту перевищує первинні інвестиції, забезпечує тим самим наявність позитивної величини NPV і проект слід прийняти.

Якщо $PI = 1$, то це величина NPV . Якщо $PI < 1$, то проект не забезпечує заданого рівня рентабельності і його слід відхилити.

PI використовують якщо існують можливість інвестування декількох проектів при обмеженому інвестиційному бюджеті.

Внутрішня норма прибутковості (IRR - Internal rate of return) — це таке значення показника дисконту, при якому сучасне значення інвестиції рівне сучасному значенню потоків грошових коштів за рахунок інвестицій, або значення показника дисконту, при якому забезпечується нульове значення чистої теперішньої вартості інвестиційних вкладень.

IRR виходить будь-яким ітераційним методом з формули:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0 = 0 \quad (5.8)$$

Чим вище величина *IRR* тим більше ефективність інвестиції. Якщо $IRR > r$ те проект приймається. *IRR* дозволяє оцінити межу безпеки, тобто якщо $IRR = 20\%$, а $r = 10\%$ те межа безпеки рівна 10% .

Економічний сенс внутрішньої норми прибутковості полягає в тому, що це така норма прибутковості інвестицій, при якій підприємству ефективно інвестувати свій капітал під *IRR* відсотків в які-небудь фінансові інструменти або провести реальні інвестиції, які генерують грошовий потік, кожен елемент якого у свою чергу інвестується по *IRR* відсотків.

Схема ухвалення рішення на основі методу внутрішньої норми прибутковості має вигляд:

-якщо значення *IRR* вище або рівно вартості капіталу, то проект приймається

-якщо значення *IRR* менше вартості капіталу, то проект відхиляється.

Таким чином, *IRR* є як би «граничним показником»: якщо вартість капіталу вища за значення *IRR*, то "потужності" проекту недостатньо, щоб забезпечити необхідне повернення і віддачу грошей, і отже проект слід відхилити.

Існують точніші методи визначення показника *IRR*, які припускають використання спеціального фінансового калькулятора або електронного процесора EXCEL (рис. 5.3 - 5.4).

Існують інвестиційні проекти, в яких важко або неможливо обчислити грошовий дохід. Подібного роду проекти виникають на підприємстві, коли воно збирається модифікувати технологічне або транспортне устаткування, яке бере участь в багатьох різнопланових технологічних циклах і неможливо оцінити результуючий грошовий потік. В цьому випадку як критерій для ухвалення рішення про доцільність інвестицій виступає вартість експлуатації.

	A	B
1		Розрахунок NPV
2		
3	Ставка, r	25%
4		
5	Дата платежу	Сума
6	01.02.2020	-400000
7	01.02.2021	100000
8	01.02.2022	130000
9	01.02.2023	140000
10	01.02.2024	150000
11	01.02.2025	155000
12	01.02.2026	160000
13	01.02.2027	165000
14		
15	NPV=	23656
16	NPV_{точное} =	23476
17	NPI=	-400000
18	PI=	1,06
19	PI=	1,06
20	IRR=	27%
21	IRR_{точное} =	27%
22	MIRR=	26%

Рис 5.3 - Розрахунок основних показників ефективності вкладення коштів в інвестиційний проект оновлення основних фондів підприємства з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ у табличному процесорі MS EXCEL

	A	B
1		Розрахунок NPV
2		
3	Ставка, r	0,25
4		
5	Дата платежу	Сума
6	43132	-400000
7	43497	100000
8	43862	130000
9	44228	140000
10	44593	150000
11	44958	155000
12	45323	160000
13	45689	165000
14		
15	NPV=	=B6+ЧПС(B\$3;B7:B13)
16	NPV_{точное} =	=ЧИСТНЗ(B\$3;B6:B13;\$A\$6:\$A\$13)
17	NPI=	=ЧИСТНЗ(B\$3;B6;\$A\$6)
18	PI=	=1+(-B15/B6)
19	PI=	=1+ABS(B16/B17)
20	IRR=	=ВСД(B6:B13)
21	IRR_{точное} =	=ЧИСТВНДОХ(B6:B13;A6:A13)
22	MIRR=	=МВСД(B6:B13;B\$3;B\$3)

Рис 5.4 - Розрахунок основних показників ефективності вкладення коштів в проект у табличному процесорі MS EXCEL (режим відображення формул)

Проведений аналіз результати обчислень показників інвестиційного проекту оновлення основних виробничих фондів підприємства з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ, показав, що відшкодування витрат відбудеться до початку 7 року. Необхідно відмітити, що якщо під час реалізації інвестиційного проекту, у місцевої громади з'являться фінансові резерви, їх доцільно долучити до відшкодування витрат, з метою прискорення окупності проекту. Чиста теперішня вартість запропонованого інвестиційного проекту складе $NPV = 23656,45$ грн. Оскільки $NPV > 0$, то за час економічного життя проект відшкодує витрати. Індекс рентабельності $PI > 1$ ($PI = 1,06$).

Теперішня вартість грошового потоку проекту перевищує первинні інвестиції і забезпечує тим самим наявність додатньої величини NPV . Проект забезпечує заданий рівень рентабельності. Внутрішня норма прибутковості $IRR > r$ ($0,27 > 0,25$), що означає, що проект доцільно прийняти.

На підставі проведеного економічного обґрунтування інвестиційного проекту оновлення основних виробничих фондів підприємства з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ, яке показало його економічну ефективність, доцільно рекомендувати громаді впровадити цей проект, тим самим покращити добробут мешканців с. Андрушківка.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці

Важливими нормативними актами з питань охорони праці є міжнародні договори та угоди, до яких приєдналась Україна. Закон "Про охорону праці" передбачає, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, то застосовуються норми міжнародного договору.

Переважна більшість міжнародних договорів та угод, в яких бере участь Україна і які більшою або меншою мірою стосуються охорони праці, - це наступні чотири групи документів:

Конвенції та рекомендації Міжнародної Організації Праці.

Директиви Європейського Союзу.

Договори та угоди, підписані в рамках Співдружності Незалежних Держав.

Двосторонні договори та угоди.

Крім вищезазначених організацій у справу охорони праці вносять свій внесок також Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), Міжнародна організація авіації (ІКАО) та ряд інших.

Значне місце серед міжнародних договорів, якими регулюються трудові відносини, займають конвенції Міжнародної Організації Праці у галузі поліпшення умов праці та рекомендації щодо їх застосування. До МОП зараз входить 173 країни. Структурно МОП складається з Міжнародної Конференції праці, Адміністративної Ради та Міжнародного Бюро праці.

Міжнародна Конференція праці - вищий орган МОП і тому вона зветься також Всесвітнім Парламентом праці - проводиться щороку у червні за участю представників всіх країн-членів.

Міжнародне Бюро праці - це постійний секретаріат організації, який розробляє Кодекси практичних заходів, здійснює моніторинг фінансових справ, розробляє порядок денний наступних Міжнародних Конференцій праці.

Адміністративна Рада включає 28 урядових представників, 14 представників роботодавців та 14 представників робітників. Адміністративна Рада здійснює контроль за діяльністю Міжнародного Бюро праці та зв'язок між ним і Міжнародною Конференцією праці.

Всі механізми прийняття рішень у МОП пов'язані з її унікальною структурою, яка базується на принципі ТРИПАРТИЗМУ, тобто рівного представництва трьох сторін - уряду, роботодавців і працівників. Так приймаються рішення кожної країни-члена, а також рішення по результатах роботи комітетів Конференції по Міжнародних Конвенціях, Рекомендаціях тощо.

Розглянутий вище принцип державної політики нашої країни в галузі охорони праці, який полягає у "...координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками..." базується на унікальному, майже 90-річному, світовому досвіді використання принципу трипартизму.

Технічне сприяння МОП у сфері охорони праці носить різні форми. Деякі проекти допомогли країнам-членам під час розробки нових законодавств з охорони праці і при зміцненні інспекційних служб. В інших країнах здійснювалась підтримка при створенні інститутів із виробничої безпеки та гігієни праці для сприяння науковим дослідженням і розробці навчальних програм. Основними формами діяльності МОП є розробка стандартів, дослідження, збір та розповсюдження інформації, технічне сприяння. При активному співробітництві з країнами-членами ці заходи роблять більш успішною боротьбу за досягнення соціальної справедливості та миру у всьому світі. За свою діяльність МОП отримала у 1969 р. Нобелівську Премію Миру.

Із часу свого заснування МОП ухвалила понад 180 Конвенцій, 74 з яких пов'язані з умовами праці. Вагома частина цих конвенцій стосується питань

охорони праці. Особливе місце серед Конвенцій МОП займає Конвенція № 155 "Про безпеку і гігієну праці та виробничу санітарію", яка закладає міжнародно-правову основу національної політики щодо створення всебічної і послідовної системи профілактики нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань.

У МОП діє система контролю за застосуванням у країнах-членах Організації конвенцій і рекомендацій. Кожна держава зобов'язана подавати доповіді про застосування на своїй території ратифікованих нею конвенцій, а також інформацію про стан законодавства і практику з питань, що порушуються в окремих, не ратифікованих нею, конвенціях.

Директиви, що приймаються в рамках Європейського Союзу, і є законом для всіх його країн, відповідають конвенціям МОП. З іншого боку, при розробці нових конвенцій, рекомендацій та інших документів МОП враховується передовий досвід країн-членів ЄС. Всезростаюча важливість директив ЄС обумовлена багатьма причинами, серед яких найсуттєвішими є наступні чотири:

- спільні стандарти здоров'я і безпеки сприяють економічній інтеграції, оскільки продукти не можуть вільно циркулювати всередині Союзу, якщо ціни на аналогічні вироби різняться в різних країнах-членах через різні витрати, які накладає безпека та гігієна праці на бізнес;

- скорочення людських, соціальних та економічних витрат, пов'язаних з нещасними випадками та професійними захворюваннями, приведе до великої фінансової економії і викличе суттєве зростання якості життя у всьому Співтоваристві;

- запровадження найбільш ефективних методів роботи повинно принести з собою ріст продуктивності, зменшення експлуатаційних (поточних) витрат і покращання трудових стосунків;

- регулювання певних ризиків (таких, як ризики, що виникають при великих вибухах) повинно узгоджуватися на наднаціональному рівні в зв'язку з масштабом ресурсних затрат і з тим, що будь-яка невідповідність в суті і використанні таких положень приводить до «викривлень» у конкуренції і впливає на ціни товарів.

Україна не являється членом ЄС, але неодноразово на найвищих рівнях заявляла про своє прагнення до вступу до цієї організації. Однією з умов прийняття нових країн до ЄС є відповідність їхнього законодавства законодавству ЄС, тому в нашій країні ведеться активна робота по узгодженню вимог законів та інших нормативно-правових актів директивам ЄС.

Також ведеться активна робота щодо розвитку та удосконалення правової бази охорони праці, яка проводиться в країнах членах СНД. Важливу роль у цій роботі відіграють модельні закони, прийняті на міждержавному рівні. Мета цих законів сприяти зближенню національного законодавства в галузі охорони праці на міждержавному рівні, створення єдиної правової бази, спрямованої на максимальне забезпечення соціальної захищеності працівників.

6.2. Забезпечення державного управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Класифікація НС в Україні та порядок реагування і ліквідації їх наслідків.

Класифікація надзвичайних ситуацій впроваджена в Україні з метою забезпечення організаційної взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій у процесі вирішення питань, пов'язаних з надзвичайними ситуаціями, ліквідацією їх наслідків та веденням державної статистики.

Залежно від причин походження подій, що зумовили або можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, розрізняють надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, а в залежності від обсягів заподіяних наслідків, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, надзвичайні ситуації класифікуються як державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівня.

Слід зазначити, що об'єктами класифікації можуть бути лише надзвичайні ситуації, які поділяються на НС техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

До надзвичайних ситуацій техногенного характеру зараховуються транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд та будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, електроенергетичних системах, аварії в системах нафтогазового промислового комплексу, на очисних спорудах, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах.

До надзвичайних ситуацій природного характеру зараховуються небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища, деградація ґрунтів чи надр, пожежі в природних екосистемах, зміни стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність та масове отруєння людей, інфекційні захворювання сільськогосподарських тварин, масова загибель диких тварин, ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками.

Надзвичайні ситуації соціального характеру пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування - збройні напади, захоплення і утримання важливих об'єктів або реальна загроза вчинення таких акцій; збройні напади, захоплення і утримання атомних електростанцій або інших об'єктів атомної енергетики або реальна загроза вчинення таких акцій; замах на керівників держави та народних депутатів України; напад, замах на членів екіпажу повітряного або морського (річкового) судна, викрадення або спроба викрадення, знищення або спроба знищення таких суден; захоплення заручників із числа членів екіпажу чи пасажирів, встановлення вибухового пристрою в громадському місці, установі, організації, підприємстві, житловому секторі, на транспорті; зникнення або викрадення озброєння та небезпечних речовин з об'єктів зберігання, використання, переробки та під час транспортування; виявлення застарілих боєприпасів, аварії на арсеналах, складах боєприпасів та інших об'єктах військового призначення з викидом уламків, реактивних та звичайних снарядів, нещасні випадки з людьми.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру, пов'язані з наслідками застосування звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якої виникають вторинні фактори ураження населення.

Критеріями визначення рівня надзвичайної ситуації є територіальне поширення, обсяги технічних і матеріальних ресурсів, які необхідні для ліквідації її наслідків, кількість постраждалих людей, порушення їх умов життєдіяльності та розмір заподіяних або очікуваних збитків.

На завершення слід зазначити, що остаточне рішення щодо рівня надзвичайної ситуації приймає спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Це рішення у разі потреби може погоджуватись із центральними органами виконавчої влади та враховувати експертний висновок регіональної комісії з питань ТЕБ та НС.

Єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ). Підготовка і перепідготовка керівного складу ЦЗ, органів управління та сил, навчання населення діям у НС.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту створена єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ).

Єдина державна система цивільного захисту – сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим (РМ АРК), виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері ЦЗ (захист населення, територій навколишнього природного середовища та майна від НС шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період).

Основною метою функціонування ЄДС ЦЗ є забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ у мирний час та в особливий період.

ЄДС ЦЗ складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок і має чотири рівні – загальнодержавний, регіональний, місцевий та об'єктовий.

Функціональні підсистеми створюються у відповідних сферах суспільного життя центральними органами виконавчої влади з метою захисту

населення і територій від НС у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС.

Функціональна підсистема ЄДС ЦЗ – складова частина єдиної державної системи, створюється на базі міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, включає їх регіональні та місцеві структурні підрозділи, підпорядковані державні підприємства, установи та організації з відповідними силами і засобами, які здійснюють у межах своєї компетенції нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організовують проведення роботи із запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат.

У надзвичайних ситуаціях сили і засоби функціональних підсистем регіонального, місцевого та об'єктового рівня підпорядковуються в межах, що не суперечать законодавству, органам управління відповідних територіальних підсистем єдиної державної системи.

Організаційна структура та порядок діяльності функціональних підсистем єдиної державної системи і підпорядкованих їм сил і засобів визначаються в положеннях про них, які затверджуються відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади за погодженням з ДСНС.

За рішенням міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, за наказами керівників державних підприємств, установ та організацій на базі існуючих спеціалізованих служб і підрозділів (будівельних, медичних, хімічних, ремонтних та інших) утворюються позаштатні спеціалізовані формування, призначені для проведення конкретних видів невідкладних робіт у процесі реагування на надзвичайні ситуації. Ці формування проходять спеціальне навчання, періодично залучаються до участі у практичному відпрацюванні дій з ліквідації надзвичайних ситуацій разом із силами постійної готовності.

Територіальні підсистеми єдиної державної системи створюються в Автономній республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі з метою

здійснення заходів щодо захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період у відповідному регіоні.

Територіальна підсистема ЄДС ЦЗ – складова частина єдиної державної системи, включає – місцеві органи виконавчої влади, виконавчі органи рад, державні підприємства, установи та організації з відповідними силами і засобами, які здійснюють нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організують проведення роботи із запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля Автономної республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, зменшення матеріальних втрат.

Територіальні підсистеми складаються з постійно діючих місцевих ланок і мають три рівні – регіональний, місцевий та об'єктовий. Ланки створюються у районах, районах у містах Києві та Севастополі, в обласних центрах, у містах обласного і районного значення.

Територіальні підсистеми забезпечують постійний контакт і взаємодію з регіональними структурами функціональних підсистем єдиної державної системи. У надзвичайних ситуаціях сили і засоби функціональних підсистем єдиної державної системи регіонального, місцевого та об'єктового рівня підпорядковуються в межах, що не суперечать законодавству, органам управління територіальних підсистем.

Органи управління єдиною державною системою. Кожний рівень єдиної державної системи має координаційні та постійно діючі органи управління щодо розв'язання завдань у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям, захисту населення і територій від їх наслідків, систему повсякденного управління, сили і засоби, резерви матеріальних та фінансових ресурсів, системи зв'язку та інформаційного забезпечення.

Координаційними органами єдиної державної системи є:

- 1) на загальнодержавному рівні- державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;
- 2) на регіональному рівні – комісії Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних

адміністрацій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

3) на місцевому рівні – комісії районних державних адміністрацій і виконавчих органів рад з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

4) на об'єктовому рівні – комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємств, установ та організацій.

Державні, регіональні, місцеві та об'єктові комісії (залежно від рівня надзвичайної ситуації) забезпечують безпосереднє керівництво реагуванням на надзвичайну ситуацію або на загрозу її виникнення.

Для координації робіт з ліквідації наслідків конкретної НС на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівні у разі потреби утворюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків НС.

Постійно діючими органами управління ЦЗ, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів ЦЗ, є :

- на державному рівні - Кабінет Міністрів України, ДСНС, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми, та підрозділи з питань ЦЗ у складі їх апаратів;

- на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються у їх складі, територіальні органи ДСНС;

- на місцевому рівні – районні, районні у м. Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських (міст республіканського АРК і міст обласного значення) рад, підрозділи з питань ЦЗ, які утворюються у їх складі, виконавчі органи селищних та сільських рад, підрозділи територіальних органів ДСНС;

- на об'єктовому рівні – керівні органи підприємств, установ та організацій, а також підрозділи (посадові особи) з питань ЦЗ, які утворюються (призначаються) такими органами.

Сили і засоби ЄДС ЦЗ. До складу сил і засобів ЄДС ЦЗ входять відповідні сили і засоби функціональних і територіальних підсистем, а також недержавні

(добровільні) рятувальні формування, які залучаються до виконання відповідних робіт.

Режими функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту

Залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, рішенням Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідної обласної, Київської та Севастопольської міської, районної державної адміністрації, виконавчого органу місцевих рад у межах конкретної території може встановлюватися один з таких режимів функціонування ЄДС ЦЗ:

- режим повсякденного функціонування – при нормальній виробничо-промисловій, радіаційній, хімічній, біологічній (бактеріологічній), сейсмічній, гідрогеологічній, гідрометеорологічній, техногенній та пожежній обстановці (за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій);

- режим підвищеної готовності - при істотному погіршенні виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, біологічної (бактеріологічної), сейсмічної, гідрогеологічної та гідрометеорологічної обстановки (з одержанням прогнозної інформації щодо можливості виникнення, загрози надзвичайної ситуації);

- режим надзвичайної ситуації – при реальній загрозі виникнення, виникненні надзвичайних ситуацій і реагування на них;

- режим надзвичайного стану – тимчасово запроваджується в Україні або на окремих її територіях в порядку, визначеному Конституцією України та Законом України “Про правовий режим надзвичайного стану”.

- режим функціонування єдиної державної системи в умовах воєнного стану, порядок підпорядкування її військовому командуванню визначаються відповідно до Закону України “Про правовий режим воєнного стану”.

Організація цивільного захисту на об’єкті

Важливе місце в організаційній структурі ЦЗ займає ЦЗ об’єктів. Під об’єктом розуміють: підприємства, організації, установи, учбові заклади та ін. Завдання, які стоять перед ЦЗ об’єкта, залежать насамперед від характеру самого об’єкта та його положення у сільському районі чи місті.

Цивільний захист на об'єкті (ЦЗ об'єкта) організується по типовій структурі з урахуванням особливостей виробництва.

Начальником ЦЗ об'єкта є його керівник (директор, ректор, голова правління, начальник і так далі). Він несе повну відповідальність за організацію і стан ЦЗ, управляє силами і засобами ЦЗ, а також проведенням аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Керівництво підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і підпорядкування забезпечує своїх працівників засобами індивідуального і колективного захисту, організовує здійснення евакуаційних заходів щодо працівників та майна об'єкта, створює сили для ліквідації наслідків НС; забезпечує їх готовність до практичних дій; створює диспетчерські служби, виконує інші заходи щодо цивільного захисту і несе пов'язані з цим матеріальні і фінансові витрати в порядку та обсягах, передбачених законодавством.

Радіаційні, хімічні і вибухонебезпечні підприємства додатково створюють локальні автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайної ситуації та оповіщення персоналу і населення, що проживає в зонах можливого ураження; запроваджують інженерно-технічні заходи, що зменшують ступінь ризику виникнення аварій, пожеж та вибухів, і несуть витрати щодо їх здійснення в обсягах, передбачених відповідними нормативно-правовими актами. Власники потенційно небезпечних об'єктів відповідають за захист населення, яке проживає в зонах можливого ураження, від наслідків аварій на цих об'єктах.

Начальник ЦЗ об'єкта підкоряється начальнику свого урядового органу (міністерства, служби, агентства і ін.), а в оперативному відношенні - начальнику ЦЗ міста (району). Наказом начальника ЦЗ об'єкта призначаються заступники з:

- евакуації і розосередження,
- інженерно-технічної частини,
- матеріально-технічного постачання.

Начальникові ЦЗ підпорядковуються евакуаційна комісія, комісія з питань НС та штаб ЦЗ об'єкта, які укомплектовуються штатними працівниками та посадовими особами без звільнення їх від основної роботи.

Органом управління у начальника ЦЗ є штаб ЦЗ. Штаб ЦЗ очолює начальник штабу, який одночасно є першим заступником начальника ЦЗ об'єкта.

Штаб ЦЗ організує і забезпечує безперервне управління цивільним захистом на об'єкті.

Для організації та проведення спеціальних заходів ЦЗ на об'єкті створюються служби ЦЗ.

Служби ЦЗ створюються начальником ЦЗ об'єкта на базі відповідних структурних підрозділів (цехів, відділів, управлінь, лабораторій) об'єкта.

На об'єктах, які продовжують роботу у військовий час, можуть створюватися невоєнізовані формування ЦЗ (НФЦЗ):

- зведені рятувальні загони (команди, групи);
- рятувальні загони (команди, групи);
- розвідувальні групи (ланки);
- пости радіаційно-хімічного спостереження;
- групи (ланки) зв'язку;
- протипожежні команди;
- команди (групи) охорони громадського порядку;
- аварійно-технічні команди (ланки);
- групи (ланки) по обслуговуванню сховищ і укриттів;
- групи (ланки) знезаражування та інші формування в залежності від особливостей об'єкта.

Основними формуваннями загального призначення на промислових об'єктах є рятувальні та зведені рятувальні загони (команди, групи).

6.3. Організація фінансування та матеріального забезпечення заходів цивільного захисту населення і територій.

З метою забезпечення достатнього рівня готовності цивільного захисту об'єкту до дій у надзвичайних ситуаціях розробляються довгострокові документи і документи підготовки цивільного захисту в поточному році.

Довгостроковими документами є: план цивільного захисту; наказ про організацію і ведення цивільного захисту; план розвитку і удосконалення ЦЗ,

план підготовки та підвищення кваліфікації керівного складу цивільного захисту об'єкту, план-графік вивчення (комплексної перевірки) стану або вивчення окремих питань цивільного захисту в структурних підрозділах об'єкту.

Наказом начальника цивільного захисту "Про організацію і ведення цивільного захисту на об'єкті визначаються посадові особи і керівні органи, служби і невоєнізовані формування цивільного захисту, їх призначення і функції, кількісний склад, матеріально-технічне забезпечення, організація підготовки керівного складу та навчання за тематикою цивільного захисту учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі, контроль стану цивільного захисту у структурних підрозділах і звітність.

Щорічно розробляються: наказ про підсумки підготовки цивільного захисту об'єкту в минулому році та основні завдання на наступний рік; план підготовки об'єкту в наступному році; навчальний план і розклад занять з постійним складом працівників органів управління за тематикою ЦЗ; документи щодо підготовки та проведення об'єктових тренувань та навчань; доповідь про стан і підготовку ЦЗ об'єкту у минулому році.

Залежно від отриманих результатів прогнозування масштабів і наслідків надзвичайних ситуацій, у навчальних закладах, організаціях, установах і підприємствах галузі розробляється план цивільного захисту (дій органів управління, сил і засобів при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій), який є основним документом керівника – начальника цивільного захисту на організацію і ведення цивільного захисту об'єкту.

Крім того, на об'єктах, які знаходяться в зоні впливу потенційно небезпечних об'єктів розробляється план (окремий розділ Плану дій) реагування на вірогідну для даної зони надзвичайну ситуацію.

План ЦЗ є основним документом, який визначає зміст, об'єм, порядок та термін виконання заходів ЦЗ: при загрозі виникнення НС; при виникненні НС та ліквідації їх наслідків; при переведенні ЦЗ з мирного на воєнний стан.

План локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій (ПЛАС)

Крім вищенаведеного плану ЦЗ на потенційно небезпечних об'єктах (ПНО), на яких можливі аварії із залповими викидами вибухонебезпечних і

токсичних продуктів, вибухами й загоряннями (пожежами) в апаратурі, виробничих приміщеннях і зовнішніх спорудах, які можуть призвести до зруйнування будинків, споруд, технологічного устаткування, ураження людей, негативного впливу на довкілля розробляється план локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій (ПЛАС).

Метою ПЛАСу є планування дій (взаємодії) персоналу підприємства, оперативних підрозділів і служб, які повинні приймати участь в проти аварійних діях, інших підприємств і організацій, які залучаються до проти аварійних робіт, населення, органів і служб місцевого самоврядування, державних організацій і служб щодо локалізації і ліквідації аварій та пом'якшення їх наслідків.

ПЛАС узгоджується з територіальним управлінням Держгірпромнагляду та Держпожнагляду, територіальними органами ДСНС, територіальними установами державної санепідслужби та, при потребі, з органами місцевого самоврядування.

ПЛАС повинен охоплювати всі рівні розвитку аварії, які встановлені в процесі аналізу небезпек. Аварії в залежності від їх масштабу можуть бути трьох рівнів: А, Б і В.

На рівні “А” аварія характеризується розвитком аварії в межах одного виробництва (цеху, відділення, виробничої дільниці), яке є структурним підрозділом підприємства.

На рівні “Б” аварія характеризується переходом за межі структурного підрозділу і розвитком її в межах підприємства.

На рівні “В” аварія характеризується розвитком і переходом з межі території підприємства, можливістю впливу уражальних чинників аварії на населення розташованих поблизу населених районів та інші підприємства (об'єкти), а також на довкілля.

Обов'язки щодо розробки і впровадження ПЛАС та відповідальність за його якість покладаються на власника (керівника) підприємства, об'єкта.

При розробці ПЛАС враховуються реальні можливості і ресурси підприємства, накопичений персоналом підприємства та оперативними підрозділами і службами досвід дій під час аварійних ситуацій та аварій.

ПЛАС повинен містити:

- аналітичну частину, в якій міститься аналіз небезпек, можливих аварій та їхніх наслідків;

- оперативну частину, яка регламентує порядок взаємодії та дій персоналу, оперативних підрозділів і служб, населення (при потребі) в умовах аварії. Зміст оперативної частини змінюється залежно від рівня аварії, на який вона поширюється;

- додатки: копії наказу по підприємству (об'єкту) про призначення посадової особи (осіб), які виконують функції відповідального керівника при аваріях на рівнях "А" і "Б", та рішення органів місцевого самоврядування про призначення посадової особи (осіб), які виконують функції відповідального керівника при аваріях на рівні "В".

Заходи щодо впровадження ПЛАС включають:

- ПЛАС і зміни до нього (в потрібному для якісного виконання своїх обов'язків обсязі) повинні бути вивчені персоналом організацій, що беруть участь у ліквідації аварій, та відповідними спецслужбами;

- персонал усіх організацій, які беруть участь у ліквідації аварії, повинен проходити навчання і практичну підготовку з метою підтримки постійної готовності;

- протягом року з імовірних аварійних ситуацій, що передбачені ПЛАС, повинні проводитись учбово-тренувальні заняття і учбові тривоги.

ВИСНОВКИ

Забезпечення стратегічного розвитку об'єднаних територіальних громад, в контексті державної програми децентралізації, вимагає пошуку інноваційних підходів в прийнятті ефективних управлінських рішень, що неможливо здійснити без залучення наукових розробок. Крім цього слід враховувати, що процес реалізації заходів стратегії розвитку регіону відбувається в умовах обмежених фінансових ресурсів та загальноекономічної кризи, що суттєво підвищує вагомість аргументів на користь проведення точних економіко-математичних розрахунків їх ефективності. Враховуючи зазначене, в магістерській роботі проведено комплекс теоретичних досліджень стратегічного розвитку регіонів та розроблено практичні рекомендації підвищення економічної ефективності стратегічного розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади.

В першому розділі магістерської роботи досліджено теоретичні основи забезпечення стратегічного розвитку регіонів в умовах децентралізації, зокрема розкрито сутність та подано характеристику стратегічного розвитку регіонів України, висвітлено теоретичні засади та механізми реалізації процесу децентралізації досліджено існуючі методики оцінки ефективності стратегії розвитку регіону в умовах децентралізації.

У другому розділі магістерської роботи проведено загальний аналіз фінансово-економічних показників Шумської об'єднаної територіальної громади. Детально проаналізовано статті формування бюджету громади, охарактеризовано за економічними показниками основних виробників та платників податків, проведено аналіз динаміки розвитку малого та середнього бізнесу. Також було здійснено SWOT - аналіз Шумської об'єднаної територіальної громади та проаналізовано існуючу стратегію розвитку. Проведений комплексний аналіз дозволив виявити ряд негативних тенденцій, серед яких можна виділити наступні: відсутність приросту у розвитку малого і середнього бізнесу; малі податкові надходження; високий рівень виїзду мешканців на заробітки за кордон; витрачання коштів у більшості випадків на проведення ремонтів та реконструкції, а не створення нових інфраструктурних

об'єктів та виробництв. Однак, можна відмітити ряд позитивних характеристик громади, насамперед наявність корисних копалин та земельних ресурсів, лісового та рибного господарства, потенціал яких можна використати для подальшого стратегічного розвитку Шумської ОТГ.

В третьому розділі обгрунтовано в роботі Шумської МР, для прийняття рішень, з метою формування інформаційних даних, що сприятимуть позитивним результатам управління використовувати в управлінській діяльності механізму оцінки ефективності на перспективу використання коштів, що формуються із загального та спецфондів. Пропонується в розрахунках враховувати не тільки темп зміни за показником росту кількості виділених коштів, але і відхилення, що відбуваються у структурі таких поступлень. Методика ґрунтується на динаміці індексних відхилень, та виборі найбільш прийнятних для Шумської МР варіантів темпових змін за видами елементних витрат

Запропонований механізм для групування інформації по системі не тільки розподілу коштів, але і джерел їх поступлення, для ефективного виконання функціональних, за прєктними рішеннями обов'язків.

В спеціальній частині означено фактори, що обумовлюють пріоритетність регіону у порівнянні з сусідніми, що входять до єдиного регіонального підпорядкування. Прогнозування розвитку на напрямками забезпечення виробництва, як промислового так агропромислового виробництва, рівна оплати праці в районі. Важливим чинником використовуваного в алгоритмі оцінки є криміногенна ситуація в регіоні, та що є немаловажним, можливість працевлаштування. Використовуючи інформацію 2016-2018рр наявну на момент оцінки, взято за основу показник, що показує рівень навантаженості безробітних на одне вільне за характером робоче місце. Модель оцінки забезпечить Шумській МР можливість інформованості на результати відхилень за умови зміни вказаних факторів.

У п'ятому розділі магістерської роботи проведено організаційно-економічне обґрунтування заходів реалізації стратегії розвитку Шумської об'єднаної територіальної громади. Проведений аналіз результати обчислень показників інвестиційного проекту оновлення основних виробничих фондів

підприємства з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ, показав, що відшкодування витрат відбудеться до початку 7 року. Необхідно відмітити, що якщо під час реалізації інвестиційного проекту, у місцевої громади з'являться фінансові резерви, їх доцільно долучити до відшкодування витрат, з метою прискорення окупності проекту. Чиста теперішня вартість запропонованого інвестиційного проекту складе $NPV = 23656,45$ грн. Оскільки $NPV > 0$, то за час економічного життя проект відшкодує витрати. Індекс рентабельності $PI > 1$ ($PI = 1,06$). Обчислена теперішня вартість грошового потоку проекту перевищує первинні інвестиції і забезпечує тим самим наявність додатньої величини NPV . Проект забезпечує заданий рівень рентабельності. Внутрішня норма прибутковості $IRR > r$ ($0,27 > 0,25$), що означає, що проект доцільно прийняти.

На підставі проведеного економічного обґрунтування інвестиційного проекту оновлення основних виробничих фондів підприємства з водопостачання та водовідведення с. Андрушківка, Шумської ОТГ, яке показало його економічну ефективність, доцільно рекомендувати громаді впровадити цей проект, тим самим покращити добробут мешканців с. Андрушківка.

У шостому розділі висвітлені питання охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях. Зокрема охарактеризовано сутність міжнародного співробітництва в галузі охорони праці, описано механізм забезпечення державного управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та розкрито порядок організації фінансування та матеріального забезпечення заходів цивільного захисту населення і територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” – DESPRO. К.: ТОВ “Софія-А”. 2012. С. 6.
2. Бутурлакiна Т.О. Фiнансова децентралiзацiя як фактор економiчного зростання регiонiв /Т.О. Бутурлакiна, В.Т. Мiнкович // Наук. вісн. Ужгород, ун-ту. Сер.: «Економiка». – 2010. - № 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekoii/2010_31/statti/4_8.htm.
3. Возняк Г.В. Регiональний розвиток: сутнiсть i методологiчна основа // Регiональна економiка. 2015. No 3. С. 41.
4. Воркут Т.А. Проектний аналіз: Навчальний посiбник для студентiв вищих навчальних закладiв, що навчаються за напрямом «Транспортнi технологiї». – Київ: Український Центр духовної культури, 2000. – 440 с.
5. Жихаревич Б.С. Подход к изучению эффективности стратегического планирования на муниципальном уровне / Б. Жихаревич // Регион: экономика и социология. – 2012. – No4. – С. 235-256.
6. Исаченко Д.А. Практика стратегического планирования развития регионов / Д.А. Исаченко // Регiональна економiка. – 2009. – No4. – С. 24-32.
7. Кiрсанова Ю.В. Механiзм фiнансово-економiчного забезпечення дiяльностi обслуговуючих кооперативiв з водопостачання та водовiдведення з кодом неприбутковостi 0011 / Ю.В. Кiрсанова // Економiка: реалiї часу. - 2013. - № 2. - С. 135-143.
8. Кобиляцький Л.С. Управління проектами. – К.: МАУП, 2002. – 200 с.
9. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб./ [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
10. Маршалова А.С. Методологические проблемы формирования новой системы регионального управления / А. С. Маршалова, А.С. Новоселов // Регион: экономика и социология. – 2012. – С. 40-58.

11. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації [Електронний ресурс]: затверджена наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарстві України No 79 від 31.03.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/para13#n13>.

12. Методологія планування регіонального розвитку в Україні Інструмент для розробки стратегій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://green.ucci.org.ua/wp-content/uploads/2016/11/1_METODOLOG_YA_PLANUVANNYA_REG_ONALNOGO_ROZVYTKU.pdf

13. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р.М. Плюща. – К.: РІДНА МОБА, 2016. – 744 с.

14. Нема О.С. Планування регіонального розвитку в контексті децентралізації / О.С. Нема, І.І. Козак // Ефективність державного управління. - 2017. - Вип. 2. - С. 222-228. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_2_26

15. Миронова Т. Л. Социально-экономическое развитие региона: диагностика и территориальное планирование / Т. Л. Миронова. – Симферополь: КРП “Крымучпедгиз”. – 2008. – 460 с.

16. Павлюк А.П. Інституційно-правове забезпечення реформи територіальної організації влади в Україні // Стратегічна панорама. No 2. 2016. С. 114.

17. Порядок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України No 931 від 11.11.2015 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-п>.

18. Порядок підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди : затверджений Постановою

Кабінету Міністрів України No 931 від 11.11.2015 р. (зі змінам та доповненнями).
URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/751-2007-п>.

19. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів [Електронний ресурс]: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України No 932 від 11.11.2015 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>.

20. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 31 травня 2015 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13, ст. 91. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com>.

21. Про затвердження Методики розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку: Наказ Державного комітету статистики України № 114 від 15 квітня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com>.

22. Про засади державної регіональної політики: Закон України No 156-VIII від 05.02.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

23. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України No 2850-IV від 08.09.2005 р. (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

24. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

25. Проектний менеджмент: регіональний зріз: навч. посіб. / М.П. Бутко, М.І. Мурашко, І.М. Олійченко [та ін.] ; за заг. ред. М.П. Бутка. К.: Центр учбової літератури, 2016. С. 46.

26. Романенко О.Р. Фінанси: [підручник] / О. Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури. – 2003. – 312 с

27. Сметанин Р.В. Управління процесом децентралізації державної влади і розвитку місцевого самоврядування / Р. В. Сметанин // дис. ...к.держ.упр.: спец. 25.00.04 / Р. В. Сметанин. – Д., 2010. – 177 с.

28. Стратегія сталого розвитку “Україна-2020” : схвалена Указом Президента України No 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

29. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України No 287/2015 від 26.05.2015 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

30. Стратегічне планування збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем в умовах децентралізації: [М.І. Зверяков, А.І.Ковальов, Н. В.Сментина]. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – 175 с.

31. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К.: НІСД, 2012. – 368 с

32. Ткачук А.Ф., Кашевський В., Мавко П. Стратегічне планування в громаді (навчальний модуль). К.: ІКЦ “Легальний статус”, 2016. С. 10. 40. Ткачук А.Ф. Місцеве самоврядування та децентралізація. Законодавство (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 80 с.

33. Уманець Т.В. Регіональний економічний розвиток України : монографія / Т. В. Уманець. – Донецьк “ВІК”, 2007. – 340 с.

34. Цопа Н.В. Особенности применения существующих методик интегральной оценки регионов при мониторинге их социально-экономического развития / Н.В. Цопа, И.Ю. Шиндеровская // Экономика Крыма. – 2010. – № 4 (33). – С. 118-122.

35. Челак О.П. Внесок теорій регіонального розвитку в розроблення концептуальних засад регіональної політики сучасних держав // Політикус [Текст]. 2016. Вип. 3. С. 26.

36. Челак О.П. Внесок теорій регіонального розвитку в розроблення концептуальних засад регіональної політики сучасних держав... С. 26, 27.

37. Чорна М.В. Проектний аналіз. – Харків: Консул, 2003. – 228с.

38. Шевченко О. В. Пріоритети розвитку регіонів як інструмент стратегічного управління регіональною економікою. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3 (107). С. 12–21.

39. Шевченко О.В. Стратегічне планування регіонального розвитку: відповідність критеріям інноваційності / О.В. Шевченко // Вісник Донецького національного університету. [Серія В. Економіка і право]. – 2011. – Спецвипуск. Т. 2. – С. 362-3.

40. Швецов А. Систематизация инструментов перспективного планирования территориального развития: настоятельная необходимость и конкретные предложения (окончание) / А. Швецов // Вопросы экономики. – 2009. – No 5. – С. 12-47.

41. Bakushevych, I. Decentralization and Innovative Entrepreneurial Ecosystem development for the EU-Ukraine Cross-border Cooperation. / Bakushevych, I., Goshchynska, D., Martyniak, I. / The Balanced Development of National Economy Under the Conditions of Modern World Transformation. Monograph. Daugavpils, 2019. pp.139-152.